

Fr. 72.

Herr Grandferris ist nicht die uns
bekannte SS. Es ist ^{ein} ^{anderer} ^{Person} ^{so} ^{jetzt}
in Frankfurt; ^{es} ^{ist} ^{ein} ^{von} ^{unser} ^{Land}
zu Frankfurt Land Land.

ganz gesondert
Bethmann.

Der Herr hat jetzt Bethmann selbst
modifiziert. Aber die handschriftlich behauptet die
Stanz an der Spitze einer sehr wichtigen Sache.
Näheres: Neue Archiv. C. 117.

Ha
Vor
die
Au
sie
Kat
Für
the
—
Zei
F
mit
—
2
18
Feb
- M
19
Aug
—
19
Mar
—
19
Juli
—
1
Ja
10.

176. 18. August, Montag
in Bielefeld und Berlin, aber in Berlin, und
nachdem ich ein großes, und auf so viel Geld ausge-
gangen und verprochen gewesen am Juit. Die meisten Spiel-
meister war auf eine Zeit, große Verluste gewesen zu sehen

N. B. Il quindizio del Bethmann,
 espresso nel foglietto appiccato
 alla tavoletta della rilegatura, e
 l'osservazione del Waitz ivi appian-
 ta si riferiscono non a questo
 codice, ma al Viennese 237.
 Cf. N. Archiv, I, 553 e Pauli Hist.
 Long. ediz. min. dei M.G. p. 38 al n. (71) § 3.
 Crivellucci

Ho collazionato tutto il codice
 per l'edizione dell'Istituto storico
 italiano.

der
e-
zung

III
35

III
20

vi-
154 I

7
02

II

III

der
e-
zung (

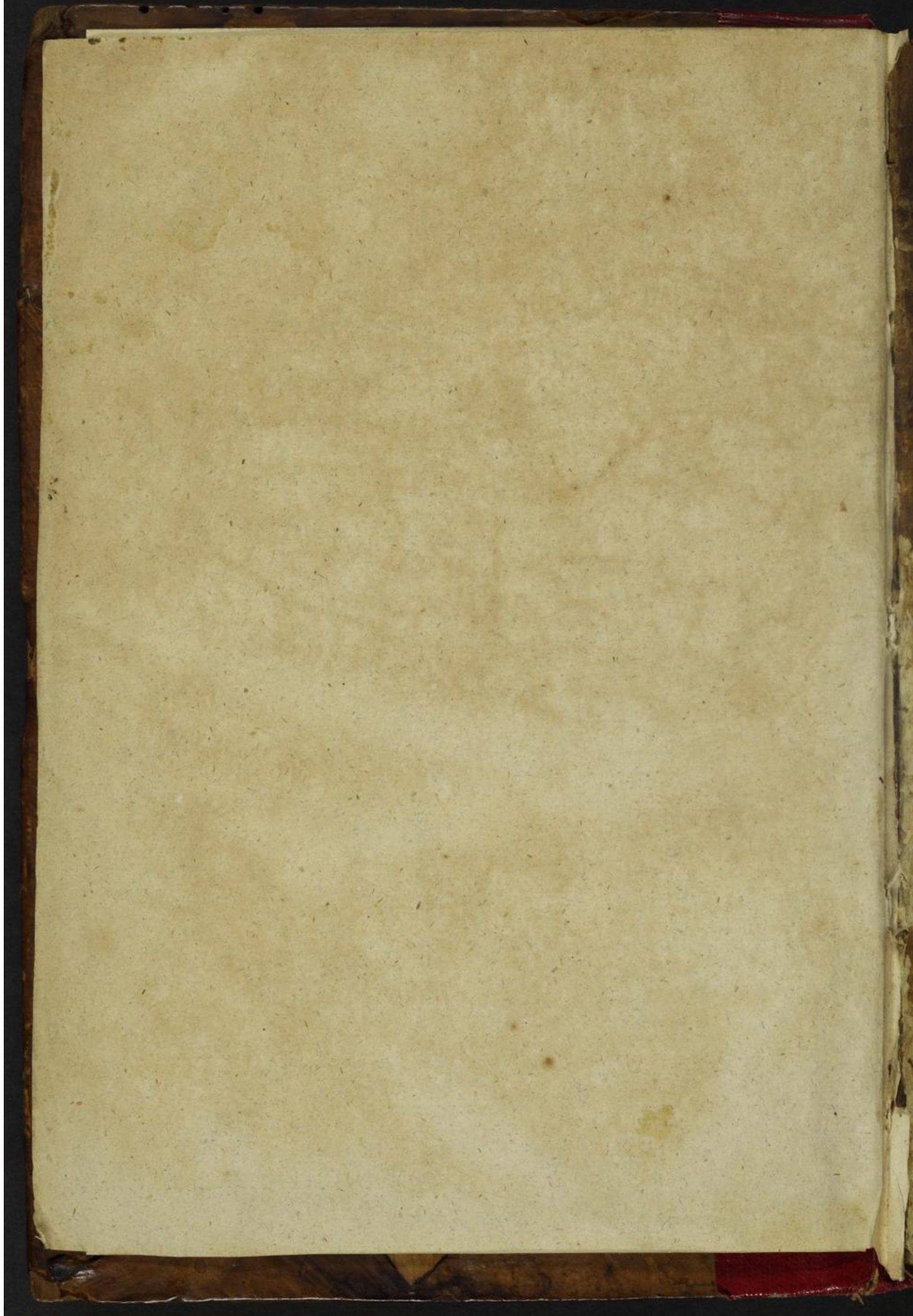
III
35

III
2

vi-
254 D

7
02

III

Pauli Siconi 1507

Handwritten text, likely a title or list of contents, mostly illegible due to fading and damage.

longitudine sunt appellati

XVIII Bellum mundale cum uniuersali

XIX Ubi assipit ecclesia per impedunt

XX De singulari ecclesia & libertate tra. Gaudi

Langobardorum sine assipite

XXIII De libertate seruorum & in quibus post ea

habituernit

XXIV De Antichristis & de ratione primumer

ad mundum agionis filii regnat

XXV De quadam mercede uno pastu septem enxa

puerularum & in primis proietos ex quibus rex

un leuat proietos & amissio nomen in posuit

qui postea in amazerum fuita fuita in te

in te in te in te

XXVI De hoc quod subito super eos uulgat is inruentes

reuerentor in agel mund occidit

XXVII De secundo in longo & de amissio in mar & in

carorum gentem fuita in te

XXVIII De quoq; de fructu & de hinc in lude hoc &

post hunc in hinc gudeon regnum suscepit

Bellum in ar odoacar qui in italia regnabat

& felix in rugorum regem

Defunt minora

2
fuerant morientib; ceteris dum adhuc spirans
fluctib; supernaturae in a. labentium abductus
ad hoc usq; in manissimam illius barometri peruenit
Quicum iam profundissimi & sine fine patens chaos
aspiceret ipsoq; pauore praemotus se illuc ruiturū
expectans. subito quod sperare non poterat saxo
quodam super iectus insidet. Decursis siquis dem
iam omnib; quae for. erant aquis orae illius
fuerant margines depudati, dum ibi inter tot
angustias anxius usq; obmāum palpitans resedens:
dilatamq; admodicum mostem nihilo minus ope
rire conspicit. Ecce quasi magnos aquaru
monte de profundo nauetq; quae absofte
fuerant primas emergerent. Cum una ex illis
ei condigna fuerit ad eam se nisu quo potuit adprehendit.
Nec more celeri uolatu propellitur ad uectus in quien
dae necis casus euasit. Propriū postmodū periculi
relator existens. Nostrum quoq; id est adriaticū
mare quod licet immis similiter tamen ueneciarum
histrinaeq; litora puacht. Credibile est paruos huius
modi occultosq; habere meatus. Quibus & rece
dentes aquae orbentur. & rursus in uasura litore

Pa. 6219

reuomantur. His ita procelibatis ad ceptam
narrandi seriem redeamus ^{missa n. n. s.}

VII.

igitur egressi descendi nauia uumili cum ebor
& agione ducib: in regione quae appellatur ^{sed}
scoringa uementes pannos illic aliquot conse
derunt. Illo itaq: tempore ambri & asi uuan
daloru duces uicinas quasq: provincias bello pre
mebant. Huiam multis elati uictoris nuntios
aduunilos mittunt. ut aut tributum uandalis p
soluerent aut se ad bellum certamina propeparerent.
Tunc ebor & agio ad nitente mare gambare delibe
ram melius ee. armis libertatem ueri. quam tri
butorum eandem solutionem foedare. Mandant
plegatos uandalis pugnatos se potius quam ser
uituros. Erant siquidem tunc uumilorum uni
uersi iuuenalis aetate florentes sed numero pe xigui
Quippe qui unius non minus amplitudinis in sulie
testis solummodo partacula fuerint.

VIII.

Res est hoc loco antiquitas ridiculam fabulam quod
accidentes uandalis ad godan uictoriam de uin
culis postolauerint. Illeq: responderit se illis
uictoria daturu quos primum orientis se conspexisset.

Tunc accessisse gambanæ ad stream uxorem godan
 & uimilis uictoria postolasse. Freāq; consiliū dedisse
 ut uimilorum mulieres solutos crines erga faciem ad
 barbae similitudine componerent. Maneq; pri
 mo cum uiris adessent seseq; godan uidentas parit
 eregione quaille p fenestram orientem uersus
 erat solitus aspicere collocarent. atq; ita factū fuisse

Quas cum godan oriente sole conspiceret dixisse
 qui sunt isti longi barbi. Tunc freā subiunxisse
 ut quib; nom tribuerat uictoriam condonaret.

Sicq; uimilis godan uictoriam concessisse; haec
 risui digna sunt & pro nihilo habenda. Uictoria
 enī non potestari est adtributa hominum sed
 de caelo potius ministratur ^m ~~111~~ VIII ~~1000~~

Cestum tamen est langobardos ab inactae ferro
 barbae longitudine cum primū uimili dicti fu
 erunt. Itā postmodum appellatos. Nam iuxta illor
 linguam lang longam. bard barbam significat.
 Uocari sane quem adiecta littere godan dixerunt
 p se est qui apud romanos mercurius dicitur. & ab
 um uersis germaniae gentibus ut dicitur adoratur;
 qui non circa haec tempora sed longe antea

Quind non s. ~~111~~ qñ x pop

pugnauiii

nec in germania sed in grecia fuisse perhibetur.

X.

pugna
quum
lorum
cum
upan
da
ur

Quum igitur quis langobardi commissio cum uan-
dalis proelio acriter utpote pro libertatis gloria
deestantes uictoriam capiunt. Quum magna postmodum
famis penuria in eadem scoringa prouincia perpe-
ssu ualde animo consternati sunt.

XI.

Equa egredientes dum in mauringam transire dispo-
nerent. assipiti eorum iter impediunt. denegantes
eis omnimodis suos iter in nos transitum. Porro
langobardi cum magnas hostium copias cernerent.

Nec a meis ob paucitatem exercitus congregari auderent.

Quumque quid agere deberent tandem necessitas con-
siliu reperit. Simulant se in castris suis habere
crnocephalos. Id est caninis captas homines. diuul-
gant apud hostes hospitanaciter bella gerere huma-
num sanguinem bibere. Et si hostem adsequi
non possint propriu potare cruorem. Atque ut hinc
adsertioni fidem facerent. Ampliant temora
plurimosque in castris ignes accendunt. His hostes
auditas uisusque creduli effecti. bellum quod imminabat
aut iam temptare non audent.

XII

debant tamen apud se uirum fortissimu decurru

hiesineu
lare et
tamen

fidebant viribus posse se proculdubio obtinere quod uellent hunc solum pro omnibus pugnaturum obiciunt.

Mandant langobardis unumquem uellent suorum mitterent quicum eo ad singulare certamen exiret.

Ea uidelicet conditione. ut si uisus bellator uictoriam caperet langobardi tenere quod uenerant abirent.

Si uero superuenerit ab altero tunc se langobardis transire p[ro]p[ri]os non uoluerunt.

Cumq[ue] langobardi quem eius potius aduersus unum bellicosissimum mitterent ambigerent. Quidam ex seruilis conditione sponte se obtulit & promittit se pro uocanti hosti congressurum. cautione ut si de hoste uictoriam caperet a se suaq[ue] progeniae seruitutis nexum auferrent. Quid plura gratanter quae postulauit sese facuros pollicentur. Adgressus cum hoste pugnauit & uicit. Langobardis transiendi sibi suisq[ue] ut optauerant iura libertatis indeptus est.

N III

Igitur langobardi tandem in mauringam puenientes. ut bellatorum possent ampliare numerum plures a seruilis iugo ereptos ad libertatis statum pducunt. Ut quae rata eorum

habere possit ingenitas faciunt more solito
psagittam. Inimur murantes nihilominus obres
firmitate quaedam patriauerba. Egressitaq;
langobardi de mauringa applicuerunt in golanda
ubi aliquanto tempore comorati dicuntur. Post
haec anthaib. & banchaib. parimodo. & burgundis
pannos aliquot possedisseq. Nos arbitrari possumus
ee. uocabula pagoru. seu quoru cuq. locorum.

VIII **M**ostu is interea ebor & agione ducibus qui lango
bardi a scadina uia ad duxerant. & usq; ad haec
tempore rexerant. Nolentes iam ulterius langobar
di ee. subducib; regem sibi ad ceterorum instar
gentium statuerunt. Regnauit igitur super eos
primu agelmund filius agionis ex prosapia ducentis
originem gungingorum. quae apud eos generosior
habebatur. Hic sicut a maiorib; traditur tribus
& triginta annis langobardoru tenuit regnum.

IX **I**n istis temporib; quaedam meretrix unopastu septe puerulos
enxabel uis omnib; mat crudelior. in piscina pro
iecit necandos. Hoc sicut impossibile uidetur
relegat historias ueteru. & in uenit non solu septe
infantes sed & iam nouem unamulier e semel

primus rex
langobar
do sum
agel
mund

mulier quae
uno partu
septem
filios
edidit

peperisse. Et hoc est tum est maximae apud ae
gyptios fieri contigit. Itaque et rex agel mund
dum iter carperet ad eandem piscinam deuenit.

Quicum equo retento miserandos infantulos inue
nitur. hastaque quam anugerabat hac illucque eos
inuestere. unus ex illis in iectam manu hastam regiam
comprehendit. Rex misericordiam motus. factumque
altius ammiratus eum magnū futurum pronuntiat.

Moxque eum apiscinam leuari praecepit atque nutri
torem omnium cum studio mandat alendum.

Et quia eum de piscina quae eorum lingua lamachien
abstulit. lamissio idem nomen imposuit. Quicum
adoleuisse & strenuus iuuenis effectus est & bellicosus
simus exiit. Et post agel mundi funus regni
gubernacula rexerat; ferunt hunc dum langobardi
cum rege suo iter agentes ad quendam fluuium
puenissent. & ab amazombus essent prohibiti ultra
per meare. Cum earum fortissima in fluuio na
tatu pugnasse eamque permississe sibique laudis gloriam
langobardis quoque transitum paruisse. Hoc si
quidem inter utrasque acies prius constitueret. qua
tenus si amazon eodem lamissionem superaret.

lamissio
cum ama
zona in
aqua
pug
nat

Langobardi a flumine recedunt. Si uero a lamis
sione ut & factum est. ipsa uincuntur. Langobardis
eandem p̄meandi fluentia copia prebentur. Con
stat sane quia huius affectionis series minus ueritate
subnoxia est. Omnibus enim quibus ueteris historiae
notae sunt. patet gentem amazonum longe antea qua
haec fieri potuerit esse delendam. Nisi forte quia loca
eadem ubi haec gesta feruntur non satis historiogra
phis nota fuerunt. & uix ab aliquo eorum uulgata sunt.
fieri potuerit ut usque ad id tempus huiusmodi uibi
mulierum genus haberetur. Nam & ego refero quibus
dam audiui usque hodie in intimis germaniae finibus
gentem harum existere feminarum.

Igitur trans meato langobardi de quo dixeramus
flumine. cum ad ulteriores terras peruenissent
Illic p̄tempus aliquot comorabantur; Interea cum
aduersi nil suspicarentur & essent quia longe
minus solliciti. securitas quae semper d̄rimentorum
mat̄ est. eis non modicam perniciem peperit.
Noctuidemque cum neglegentia resoluti cuncti quies
cerent. subito super eos bulgares irruentes
plures ex eis sauciant. multos prosterunt.

6
Et tantum peorum castre diuagatis. ut ipsum
agelmundum regem interficerent. eiusq; unicam
filiam forte captiuitatis afferrent.

Resumpta tam post hoc incommodu langobardum;
la missione de quo superius dixeramus sibi rege
constituerunt. Qui ut erat iuueni adate feruidus
& ad belli cestamina satis prumpus alumni sui
agelmundi necem uleiser cupiens in bulgares arma
conuertit. Primoq; mox proelio commissolango
bardi hostib; terga dantes ad castre refugiunt. Tunc
rex lamissio ista conspiciens eleuata altius uoce omni
exercitu clamare coepit. ut ob probrum qd. puler
meminissent. reuocarentq; ante oculos de decus
quomodo eorum regem hostes iugulauerint. quam
miserebilitate eius natam qua sibi regina optauerat
captiuam adduxerint. Postremo hostatur ut se
suosq; armis defenderent. melius ee. dicens in bello
animam ponere. quam ut uilam mancipia hostium lud
bris subiacere. Haec & huiusmodi dum uociferans
diceret & nunc mis. Nunc promissionibus ad talen
da eorum animos belli cestamina roborans. si que
& iam seruilis conditionis pugnantem iudisset.

ii rex la
missio

libertate eum simul cum premium donavit /
L andem hostia cum exemplis quae principis qui primus
ad bellum profiliens accensi . super hostes inru
unt pugnant atrociter . & magna aduersarios
clade prosterunt . Tandemque de uictoribus
uictoriam capientes . tam regis sui funus quam
proprias iniurias ulciscuntur . 7 Tunc magna
de hostium exuuas praedapociti . ex illo iam tempo
re ad experiendos bellilabores audatiores effecti sunt .

XVIII

Defuncto post haec la missione qui secundus reg
nauerat . tertius ad regni gubernacula lechus as
cendit . 7 Quicum quadraginta ferme annos
regnaisset . hildehoos filium qui quattus in numero
fuit regni successorem reliquit . 7 Hoc quoque
defuncto . quintus godeo regnum suscepit .

iiii

iiii

v

XVIII

In istis temporibus inter odoacar quintus italia
per aliquot iam annos regnabat . & feletheum
qui & feba dicitur . rugorum regem magnarum
inimicitiarum fomes exarsit . 7 Qui fel & heur
dus duabus ulterriore danubii ripam incole
bat . quam anoricis finibus id est danuuise
partem . Iphis noricorum finibus beattunc

7
erat seueriani crenobium . 7 Qui omni abstinentia sci
tate praeditus . multis iam erat uirtutibus clarus .

Quicum eiusdem in locis ad uitae usque mores habitasset .
hunc tamen eius corpusculum neapolim uenire .

Hic septuaginta hunc de quo diximus filium eiusque coniugem
cui uocabulum gisa fuit . ut ab iniquitate quiesceret
uerbis caelestibus monuit . quibus pia uerba spernen
tibus . hoc quod eis postmodum contigit longe antea
futurum praedixit . Adunatis igitur odoacar
gentibus quae eius ditioni parebant . id est turcilingis .
& herolis . rugorumque patrem quos iam dudum pos
sedeat . nec non etiam italiae populi . uenit in rugo
lan^{da} . pugnauitque cum rugis . utriusque eos clade con
ficiens . felixheum in super eorum regem extinxit .

Atque omni prouincia . italiae reprensens copiosa
secum captiuorum multitudinem abduxit .

Iunc langobardi de suis regionibus egressi uenerunt
in rugilanda . quae latano eloquio rugorum patria di
citur . atque in ea quia erat solo fedalis aliquantisper
commo uicti sunt armis .

Inter haec moritur gudeus cui successit classo filius
suus . Defuncto quoque classone . tatio eiusdem

filius septimus ascendit ad regnum. Egressi
 quoque Langobardi de rugilanda habitauerunt in cum-
 pis patribus. qui sermone barbarico. feld. appel-
 latur. Quomodo dum per trium annorum
 spatia morarentur. bellum exhortum est inter
 rationem ad que rodulph^{us} herulorum regem; quos
 cum prius foedere pectent. causa inter eos dis-
 cordiae ista fuit. Germanus rodulphi regis ad-
 rationem ferendae pacis gratia uenerat; qui cum
 explicita legatione patriam repperit. Contigit
 ut ante regis filiae domum quaerit et omnia diceba-
 tur transitum habere. Illa multitudinem uirorum
 nobilemque comitatum aspiciens. interrogat quis iste
 esse possit. qui tam sublime obsequium habere.
 Dicitumque illi est. rodulphi regis germanum legatione
 perfunctum patriam regredi. Dicit puellam
 qui cum in uittate uinipoculum dignatur accipere.
 Ille corde simplici ut mutatus fuerat uenit.
 Et quae erat statura pusillus eum fausto superbiae
 puella despexit. uerbaque aduersus eum inrisoria
 protulit. At ille uerecundia pariter et indig-
 natione per fusus talia rursus uerba respondit

quae amplio rem puellae confusione adferrent . . .

Iunc illa furore femineo succensa dolorem cordis cohibere non ualens . scelus quod mente conceperat ex plere contendit . . . Simul et patientiam uultum exhiberat . eaque uerba io cundioribus demulcens adrediendum inuitat . . . Tali que eum in locos edere constituit . quo parietis fenestras adscapulas habere . quam fenestram . quasi ob hospitis honorem . nec eum aliqua pulsare suspicio uelamine texerat pyccoloso

Procepiens atrocissima belua propriis pueris . ut cum ipsa quasi ad pincennam loquens . misce dixisset .

Ille eum acer go lanceis perforarent . . . Factum que est . & mox crudelis femina signum dedit . in quo mandata perficiunt . Ipse que uulneribus tectis fixus . Intexam corruens exproxit . . . Et cum Rodulfo regi nuntiatum fuisset tam crudele germani funis ingemuit . doloris que inpatientis adulescendam furis moxtem exarsit . . . Foedus que quodcumque ne pepigerat intrumpens eidem bellum indixit .

Quid plura conueniunt utrorumque in campis patentibus acies . . . Rodulfus suos impugnandi rigit . ipse in castris residens despectu uictoriae

nihil ambigens actabulam ludit . 7 E uent siquidem
tunc heruli bellorum sibi ex ^{ta} esticti multorumq: iam stve
ge potissimi . 7 Quis iue ut expeditius bellagererent .
siue ut in latum ab hoste uulnus contemnerent nudi
pugnabant . O perientes solummodo corporis uere
cuncta ; horum itaq: uiribus rex indubitanter fidens
dum ipse securus actabulam ludere . unum desuis
in arbore quae forte ad eum ascendere iubet . quatenus
ei suorum uictoriam referrent . comminatus eius
se caput abscisurum . si herulorum aciae fugere
nuntiaret . 7 Is cum herulorum flecti acies . & a
Langobardis eos opprimi conspiceret . Interrogatus
a rege sepius . quid heruli gererent eos optima pug
nare . ^{att} nec prius malum quod cernebat . loqui non
audens aperuit . qua uniuersae acies hostibus terga
preberent . 7 Quis licet sero tandem in uoce erumpens .
uae tibi inquit misera herolia quae caelestis dñi plec
tenis iux . 7 Ad haec uerba commotus rex ait . 7
N umquid fugiunt heruli mei . at ille ; non inquit hoc ego
sed tu rex ipse dixisti . 7 Tunc ut in talibus fieri ad
solae rex ipse & omnes perturbata dum quid agere et
aesitarent . superuenientibus Langobardis

bellum in
ter uero
ne & uo
dulsum
herulo
rum
re
gem . .

9
greciter caeduntur . 7 Rex quoque ipse nequicquam
fostiter faciens extinctus est . 7 Herulorum uero
exercitus dum hac illacque diffusus tanta super eos celsitas
intra respexit . ut uiridantia camporum linacernentes
pataciles esse aquas putarent . 7 Dumque quasi
nata tunc barchia extenderent . crudeliter hostium
feriebantur a gladius . 7 Tunc langobardi patrata uic
toria ingentem quam in castris reppererunt inter se
paxeda diuidunt . 7 Tunc uero auro dulci uexillum
quam bandum appellant . eiusque galeam quam in
bello gestare consueuerat abstulit . 7 Atque iam ex
illo tempore ita omnis herulorum uirtus concidit .
ut ultra super se regem omnimodo non haberent . 7
Iamhinc langobardi diciores effecti . aucto de diuer
sis gentibus quas superant exercitu . ultra coe
perunt bella expectere . & uirtutis gloriam
circumquaque protelare . **XXVI**

At uero tunc post haec belli triumpho nondiu
Lucatius est . 7 Inruit namque super eum uualeho
filius germani sui . zueilonis & eum ab hac luce
priuauit . 7 Confluxit quoque aduersus
uuachonem . Ildichis filius tatonis . sed superante

uuachone deuictus ad gepidos confugit. Ibi que
profugus ad uitae finem usq; permansit.

Quamobrem causam cepit Langobardis. ex tunc inimi-
citas contraxere. Eodemq; tempore uuacho
super sua uos inruit. eosque suo domino subiuga-
uit. Hoc si quis mendacium & non re existimat
uertatem. Relegat prologum edicti quem rex
rotthari. De langobardorum legibus composuit.

Et paene in omnibus hoc codicibus sicut nos in hac
storiola scriptum repperio. Habuit autem
uuaccho uxores tres. hoc est primam radicundam
filiam regis turingorum. Deinde duxit hos-
tricusam filiam regis gepidorum. de quo habuit
filias duas. nomen uni uiusegarda quam tradidit
in matrimonium theodeberto regi francorum.

Secunda autem dicta est uualdeuxda quae sociata
est. cuius uald. alio regi francorum. quam odio
habens. uni ex suis quid dicebatur garipald.

in coniugio tradidit. Tertia uero uuacho uxore
habuit herulorum regis filiam nomine salingam.
ex ipsa natus est filius qui e uualthari appellauit.

Quam uuacchone mostuosius langobardos.

iam octabus regnavit . 7 Omnes latingi fuerunt
sic enim apud eosque dā nobilis prosapia uocabatur .

Ualhari ergo cum septem annorum regnum tenu-
isset ab luce subtraxit . 7 Post quem nonus
audoin regnum adeptus est . qui non multa post
tempore langobardos in panoniam adduxit .

XXII
+
viii

Gepidi igitur ac langobardi . concepta iam dudū
rixā tandem perstruunt . bellumq; ab utrisque
partibus precepantur . 7 Commisso itaq; precelio
dum ambae acies fortiter dimicarent . & neuter
alteri cedere . Contigit ut in ipso cestamine
albuin filius auduin . & turis modus . turisindi filius
sibi obuii fierent . 7 Quem albuin spacia percuciens .
de quo precepitatum extinxit . 7 Cernentes
gepidi regis filium per quem magna ex parte bellū
constitueret interrisse . mox dissolutis animis . fugam
iniunt . quos langobardi insequentes acriter sternunt .

Cesisque quamplurimis addeprehenda occisorum
spolia reuectuntur . 7 Cumque peracta langobardi
uictoria ad sedes proprias remeassent . regis uo
audoin suggerunt . ut eius alboin conuua fieret .
cuius in prelio in auxilium cepisset . ut qui patri in

victoria

periculo ita & in conuiuio comes ^{munis} esset . 7

Quibus audo in respondit se hoc facere minime posse . peritum genus infringere . 7 Scias inquit non esse apud nos consuetudinem ut regis cum patre filius praesens . nisi prius a rege & genas ^{ut} extere arma suscipiat . 7

His albiu a patre auditis . quadraginta solum modo secum iuuenes tollens . ad turisindum cum quod dudum bellum gesseret . regem gebidorum profectus est . causamque qua iuuenes intimauit . qui eum benigne suscipiens . ad suum conuiuium inuitauit . Atque ad suam dexteram . ubi turisindus eius quendam filium . sedere consueuerat collocauit . 7 Inter haec dum uariis apparetur epulas caperent . Turisindus iam dudum sessionem filii mente reuoluens . utique funis ad animum ducens . praesentemque peremptorem eius loco residere conspiciens . Alta trahens suspiria . sese continere non potuit .

Sed tandem dolor in uoce erupit . 7 Amabilis inquit nihil locus iste est . sed personae quae in eo residet . satis ad uidendum grauis est . 7 Tunc

regis alter qui ad exortu filius patris sermone stimula
 tus. langobardos iniurus lacefcere caepit. Afferens
 eos quia a suris inferius candidis uteb. ortur fasceolis.
 aequabus quibus crure tenus pedes illis similes esse dicens.

F ^{de} ~~et~~ sunt aequae quibus simulatis. Tunc unus elango
 bardis ad haec ita respondit. Perge at in campum ^{in poquis}
 asfeld. ibiq. proculdubio poteris esse periri. quam uali
 de isti quas aequas nominas p. ualeant calcitrare.
 ubi sic tuidis persasunt ossa germani. quem admodu
 uilis iumentis in mediis partis. His auditis gebici.
 confusionem ferre non ualentes. uehementer in iure
 commotisunt. Manifestiusq. iniurias uindica
 re putantur. langobardi e contra p. a. a. ad bellu.
 omnes ad gladium. capulos manus inieciunt.
Iunc rex amens a profiliens sese in medium obiecit.
 suosq. ab iure belloq. conpescuit. Interminans
 primitus eumpuniri. qui primus pugna commis
 sisset. Non esse uictoriam do placitam dicens.
 cum quis in domo propria hospitem perhibet.
S idemq. iurgio compresso. iam deinceps. lacris an
 mis consilium peragunt. Sumensq. turis
 indus armaturis modi filius iura albo in t. x. d. d.

eumque cum pace incolamem ad patris regnum
remisit .7 Reuersus ad patrem albuin eiusdemq;
conuiuia effectus est .7 Quidam cum patre laeuis
regius dilicias capeverat . ordine cuncta uoluit
quid illi apud gepidos . in turis modi regione
contagissent . mirarentur qui aduent . & laudant
audacia albuini . pecunias . at tollunt turisindi
maximae fidem . .7 J . XXXV .

Re
de iustiano

Hactempestate iustinianus augustus romanum
imperium . felici sorte regebat .7 Quia & bella
prosperè gessit . & in cauis ciuilibus mirificus
existit .7 Nam per bilisarium patricium per
sas fortiter deuicit .7 Per quem ipsum bilisariu
uuandolorum gentem capto eorum rege gelis
mero . usque ad inter nicionem deleuit .

Africamq; totam post annos nonaginta & sex . romano
imperio restituit .7 Rursumq; bilisari uiribus
gothorum in italia gentem . capto uuitthisi eorum
rege superauit .7 Co auros quoq; post haec africam
infertantes . eorumq; regem antalan per iohannem
ex consulem mirabili uirtute prociuit .

Paricam modo & alias gentes . belluure conpressit .

Quamobcausa propter horum omnium uictorias.
 ut alamanicus. gothicus. fræncicus. germanicus.
 anticus. ibanicus. uuanthalicus. africanus que
 dicebantur. habere hæc nomina meruit. Leges
 quoque roman^{as} quas prolixitas nominauit.
 & inutilis dissonantia mirabili breuitate correxit.

de lege
 roma
 na

Nam omnes constitutiones principum quæ utiq;
 multis in uoluminibus habebantur. in uoluo
 decim libros coactauit. eisdem uolumen codicem
 iustinianum appellari præcepit. Rursusque
 singulorum magistratuum siue iudicum leges.
 quæ usque ad duo milia penes libros exant extensæ.

Intrae quinquaginta librorum numerum rediit.
 Eumque codicem digestorum siue pandectarum uocabulo
 nuncupauit. Quatuor etiam institutionum
 libros in quibus breuiter uniuersarum legum exant
 comprehenditur. siouiter composuit. Nouas quoque
 leges quas ipse statuit. in unum uolumen reductas.
 eisdem codicem. nobellam hunc cuparis auit.

Extruxit quoque idem princeps in urbe con
 stantinopolim xpo dno que est sapientia di patris
 templum quod greco uocabulo. agiam. sophiam.

finis

Idest scilicet sapientiam nominavit, cuius opus adeo
cuncta aedificia excellit. Ut in totis terrarum
spacijs huic simile non possit inueniri. Erat
enim hic princeps fide catholicus. In operibus rectus.
in iudicijs iustus. Ideoque ei omnia concurrerant
in bonum. Huius temporibus cassiodorus apud
urbem romam. tam saeculari quam diuina scientia
claruit. qui inter caetera quae nobiliter conscripsit.
psalmorum praecipue occulta potentissimae rese-
ruit. Hic primus consul. deinde senator. ad
postremum uero monachus extitit. Hoc etiam
tempore dianisius abba. in urbe roma constitutus.
paschale calculum miranda argumentatione
composuit. Tunc quoque apud constantinopolim.
priscianus caesariensis. grammaticae artis.
ut ita dixerim profunda rimatus est. Tunc
quem nihil hominis auctor romanae ecclesiae
subdiaconus. poeta mirabilis a postolorum
actus uersibus ex ambris exauit. **XXXI**
is quoque diebus beatissimus benedictus pater
& prius in loco qui sub lacu dicitur qui a urbe
roma quidam uiginti milibus abest.

cassio
dorus

prisc
cia
ny

arator pod

benedictus

Et postea in castro casini quoddam appellatur & magnis uirtutibus & apostolicis uirtutibus effulsit . . .

Cuius uita sicut notum est . beatus papa gregorius in suis dialogis . suauis sermone composuit . . .

Ego quoque pro paruitate ingenii mei ad honorem tantipatris . singula eius in uerba per singula distica elegi a comaro hoc modo contexui . . .

Igitur auduin de quo pater miserimus langobardorum rex . . . Rodelinda in matrimonium habuit . . .

Quae et alboini uirum bellis aptum & per omnia strenuum peperit . . . Ostiuus itaque est audoin . ac deinde regnum iam decimus albuin ad regendam patriam cunctorum uotis accessit . . . Quicum famosissimum & uiribus clarum ubique nomen haberet . . .

Chlotharius rex francorum chlodsi uindam eius uiam filiam in matrimonium sociavit . . . De qua uindam tantum filiam albisindam nomen genuit . . . Obiit interea turisindus rex gebidanorum . cui successit cum mundus in regno qui uindicare uideret gebidanorum iniuria cupiens . . . Iurupto cum langobardis foedere . bellum potius quam pacem elegit . . . Albuin uero cum auaribus qui primus

de e. f. d. s. in uirum

+

huni postea de regis nomine haurares appellati sunt.
foedus per pœuum inicit. Dehinc ad præparandū
agebidis bellum profectus est. 7 Quicum aduersus
eum ediuerso præpararent. auares ut cū albuin
statuerent eorum patriam inuasit. tristis
ad cunimundum nuntius ueniens inuasisse au-
ares eius terminos edicit. 7 Qui prostratus animo
& utriq; in angustis positus. O statum tamen
suos primum cum langobardis confligere, quos si su-
perare ualerent. demum hunorum exercitum
a patria pellerent. 7 Committitur ergo præliū
pugnatum est totis uiribus langobardis uicto-
res effectis. 7. Tanta in gebidos irascuentes
ut eos ad internicionem usq; delerent. atque ex
copiosa multitudine uix nuntius superesset.
I neo prælio albuin cunimundum occidit.
Caput q; illius sublatum ad bibendum ex eo poculū
fecit. 7. Quod genus poculi apud eos scaladicitur.
lingua uero latina pater auocitatur, cuius
filiam nomine rosimundam cum magna simul
multitudine diuersis sexus & aetatis duxit
captiuam. 7. Quam quia chlodsuinda

14
obieret in suam ut post patuit pernicionem duxit
uxorem. 7 Tunc langobardi tantā adepti sunt
predam ut etiam ad amplissimas peruenirent diui-
tias. 7 Gebidorum uero ita genus est diminutū
ut illo iam tempore ultix non habuerit regem.
Sed uniuersi qui superesse bello poterant lango-
bardis subiecti sunt. & usq; hodie huius eorum
patriam possident ab: duro imperio subiecti
gemunt. 7 Albuini uero ita p̄uocelarum
longe lateque nomen p̄uocē crebuit. ut ac-
tenus etiam tam apud baiuuariorum
gentem quamque & saxonorum. sed & alios.
eiusdem lingue homines eius libere uolitas
& gloria bellorum que felicitas. & uirtus
in eorum carminibus caelebret. 7 Arma
quoque p̄uocēcipua sub eo fabricata fuisse
in multis huc usque patet.

EXPLICIT LIBER
PRIMVS

INCIPIT CAPITULA

LIBRI SECUNDI

- I De eo quod narses patricius legatus ad albuin dirigit. quatenus ei pugnaturum cum gothis auxilium ministraret. & de morte totilae regis.
- II De eo quod bucellinus & mingi francorum duces a narsese superaret extincti sunt.
- III Hic narses superato sindualdo rege. celsaeum de urbe suspendit.
- IV De signis mortalitatis in italia. & de morte iustiniani augusti & imperio iustini.
- V De accusatione. qua romani narses & emilius iustino & eius coniugi sophiae fecerunt. & de langobardis ad italiam inuictis.
- De eo quod albuin italiam profecturus ab amicis suis uelulis saxoibus auxilium petiit. cum quo & plus quam .xx. milia uenerunt.
- Hic relicta langobardi panonia & commendata hunnis italia propevent possessuri.
- Hic aduentus regis albuini. ad montem regis.

- XXVI** Quod italia & iusonia lacum muocit dicitur
ubi albuin liguriam introiuit .
- XXVII** De eo quod ticinensis ciuitas per triennium
sit obsessa . & qd famis uniuersa italia deuastauerit .
XXVIII hic albuin ticinum ingreditur .
- XXIX** De eo quod albuin insidus rosi mundi suae
coniugis uero nesit interemptus .
- XXX** Quod helmigis extincto albuin cum rosi
munda & uenna fugit ubi di iudicio uter
q; ueneno uno momento perierunt .
- XXXI** Ubi longinus prefectus albsi unda albuini
regis filia constantinopolim mittit .
- XXXII** Ubi clep nobilissimum in urbe ticinensium
Langobardi sibi regem statuerunt .
- XXXIII** De eo quod mostuo . clep . langobardi per
annos decē subducibus fuerunt .

EXPLICIT
CAPITVLVS

INCIPIT LIBER SECVS QVINTVS

CITUR CUM CIRCUMQUAQUE **A**
 frequentes Langobardorum uictoriae personae
 Naris castularius imperialis qui tunc praesert
 Italiae bellum aduersus Totilam Gothorum
 regem praeparans: cum iam pridem Langobardos
 faedere uictos habere legatos ad Alboin dirigit
 quatenus se pugnaturum cum Gothis auxilium
 ministrare. Tunc Alboin electa manu
 direxit: qui Romanis aduersus ^{+ Gothos} gentes suffragium
 ferrent; qui per maris Adriatici sinum
 in Italiam transuecti: sociati Romanis pugna
 inierunt cum Gothis; quibus usque ad intermi
 cionem pariter cum Totila suo rege delecti hono
 rati multis muneribus uictores ad propria
 remearunt. 7. Omni que tempore quo Langobardi
 Panoniam possiderunt Romanis rei publicae
 aduersum emulos adiutores fuerunt.

His temporibus Naris etiam buccillum inducibellum
 intulit. 7. Quem Teudepetus rex Francorum
 cum Italia introisset: reuersus ad Gallias cum
 Amingo alio duce ad subiciendam Italiam

hic buccellinus
us & amin-
gus

dereliquerat. Quibus buccellinus cum pene tota
italiam direptionibus vastaret. & teudipetto suo
regi de predalitaliae munere copiosa conferebat.
cum in campania h're mare disponeret tandem
in loco cuius nomen est. gaxui bello anar-
sate superatus extinctus est. Amingus uero dum
uindictorum comiti contra narstatem rebellan-
ti auxilium ferre conatus fuisset. Utrique anarsate
superati sunt, uindicta captus constantinopolim
exiliatur. Amingus uero qui ei auxilium prebuerat
narstatem gladio perimitur. Tertius quoque franco-
dux nomine leutharius buccellini germanus dum
multa preda honestus ad patriam cupere re-
uertitur. Inter ueronam & trentum iuxta lacum
benacum propria morte defunctus est.

Habuit nihilominus narstis ceptamen aduersus
sinduald. brittonorum regem qui adhuc de he-
rulorum stirpe remanserat. quem secum in ita-
liam ueniens olim doacar adduxerat; hunc
partis fideliter sibi primum adhaerenti multa
beneficia contulit. sed nouissimè superbiore
belantem & regnare cupientem. bello

superentum & captum celsis de urbe suspendit.

Eo quoque tempore narsis patricius per dagisteum magistrum militum virum bellicosum & fortem uniuersos italiae fines obtinuit. hic narsis prius quidem castularius fuit deinde propter uirtute merito patriciatus honorem promeruit.

Extra autem uir pius simus in religione catholicus. in pauperes magnificus. in recuperandis basilicis sacris studiosus. Vigiliis & orationibus intantum studens ut plus supplicationibus addidit profusus quam armis bellicis uictoriam obtinere.

In illis temporibus in prouincia liguriae maxima pestilentia exorta est. Subito enim apparebant quaedam signacula per domus. hostia uisa uel uestimenta. quae si quis uoluit & abluere magis magisque apparebant. Post annum uero ex plerumque coeperunt nasci in inguibus hominum uel in alius delicatioribus locis glandales ^{et degaribus} in modum iucis seu dactili. quae mox subsequetur febrium intolerabilis aestus. Ita ut in tri duo homo extingueretur. Si uero aliquis

mqr
tali
tar

~~quodammodo~~

triduum tunc sigis sc̄ habebat spem uiuendi. 7
Erat autem ubiq; luctus. ubiq; lacrimae. 7
Nam ut uulgi rumor habebat. fugientes clade
uitare. relinquebantur domus desertae
habitatoribus. solis catulis domum seruantib; 2
Peculiasola remanebant in pascuis. nullo ad
stante pastore. 7 Cerneret pridem uillas
seu castros repleta agminibus hominum. 2
Postea uero die uniuersis fugientibus cuncta
esse in summo silentio. 7 Fugiebant filii
cadaueve in sepulcra parentum ^{relinquentes} parentes
obliti pietatis uiscere. patros relinquebat
estuantes. 7 Si quem forte antiqua pietas
perstringebat. ut uellat sepelire proximum. 2
Restabat ipsae insepultus. & dum obquebatur
perimebatur. 7 Dum funeri obsequium pre
bebat. ipse funus sine obsequio manebat. 7
Uideres saeculum in antiquum redactum silen
tiu. 7 Nulla uox in rure. nullus pastorum
sibilus. nullae insidiae bestiarum in pec
dibus. nulla damna in domesticis uolucris. 7
Sicut uentis gressa molendi tempus. intacta

expectabant messorum. 7 Uinea amissis foliis
 medicantibus uuis. inlesa manebat hieme propin-
 quante. 7 Nocturnis seu diurnis horis
 personabat tuba bellanti u. audiebatur a plurib:
 quasi murmur exercitus. 7 Nulla exent
 uestigia commantium iullus cernebatur
 percussor. & tamen uisu oculorum superue-
 bant caelauent mortuorum. 7 Pastoralia loca h.
 hominum. & habitacula humana facta fuerunt
 confugia bestiarum. 7 Et haec quidem mala
 in parte italia. tantum usq: ad fines gentium. ala-
 manorum. & bauuuariorum solis romanis ac-
 ciderunt. 7 Inter haec iustiano principe
 uita decedente. iustinus minore[m] publicam
 apud constantinopolim regendam suscepit. 7
 His quoq: temporibus narsis patricius cuius ad
 omnia studium uigilabat. Vitalem episco-
 pum altinae ciuitatis. qui ante annos plurimos
 ad francorum regnum confugeret.
 Hoc est ad agorinthiensem ciuitatem tandem con-
 prehensum apud siciliam exilio damnauit. 7
 Igitur delecta ut dictum est uel superuicta
 h. uersa fuerat. ut in sepulchro

+

narsis omnigothorum gente. His quoque de quibus
diximus parimodo delectis. Dum multam auri
siue argenti. seue ceterorum specierum diuitias
adquisisset. Magnam a romanis per quibus
multa contumaciorum hostes laborum euet inuidia
petulit. Qui contumaciorum iustiano augusto
& eius coniugi sophiae. in haec uerba suggesterunt
dicentes. Quia ex parte euet romanis gothis
potius seruire quam grecis. ubi narsis eunu-
chus impetrat. & nos seruitio premit. & haec
per piissimus princeps ignorat. aut libere
nos demanueius. aut certe & ciuitatem roma-
nam. & nos me ipsos gentibus tunc demus.
Cumque hoc narsis audisset. haec breuiter uoluit
uerba. Si male feci cum romanis. male inue-
niam. Tunc augustus intantum aduersus
narsidem commotus est. ut statim in italiam
longinum praefectum mitteuerit. qui narsidem
locum obtineuerit. Narsis uero his cognitis
ualde pettimuit. & tantum maxime ab ea-
dem sophia augusta territus est. ut regredi
ultra constantinopolim non audeuerit.

Cu illa inter caecorum quia e unuchus erat haec fecit
 mandasse ut eum puellis ingenicio lanarum facere ^{de bene}
 pensa diuidere . 7 Adque uerba narsis dicitur
 haec responsa dedisse . Tale se eidem telamordidoru
 qualem ipsa dum uiuere deponere non possit .

I taq; hodie melius exagritatus in neapolim campanie
 ciuitatem secedens legatos mox ad langobardorum
 gentem dirigit . mandans ut paupertina pannoniae
 ruix desererent . & ad italiam cunctis refestam diui
 cus possidendam ueniret . 2 Simulq; multimoda
 pomorum genere . aliarumq; rerum species quaru
 italia ferax e mittit . Quatenus eorum ad
 ueniendum animos possit inlicere . 7 Langobar
 di lae la nuntia & quae ipsi preobtabant gratanter
 suscipiunt . Deque futuris commodis animos
 attollunt . 7 Continuo apud italiam terribilia
 uocis signa uisusunt . 7 hoc est igneae acies
 in caelo apparuerunt . et scilicet qui postea effu
 sus est sanguine corruscantes . 7 VI

Ra

Albo in uero ad italiam cum langobardis profec
 turus ab amicis suis uelulis saxoibus auxi
 lium petit . quatenus spaciosam italiam .

cum pluribus possessuris inuenit . . . Ad quem saxo-
nes plusquam uiginti milia uirorum cum uxoribus
simul & paruulis ut cum eo ad italiam pergerent
iuxta eius uoluntatem uenerunt . . . Hoc audien-
tes chlotharius . & sigisbertus reges francorum
suauos . aliasq: gentes in locis de quibus idem saxones
exierunt posuerunt . . . **LXIIII**

Tunc alboin sedes proprias hoc est pannoniam am-
cissuis hunnis contribuit . . . Eo scilicet ordine
ut si quod tempore langobardis necesse esset re-
uerti . suarursus arua repderent . . . Igitur lan-
gobardi relicta panonia cum uxoribus & natis
omnibusq: suppellectili . italiam prope uent possessuri .
Habitauerunt autem in panonia annis quadragi-
nata duobus . de qua egressi sunt . mense aprilis
per indictionem primam . . . Alio die post sem
pascha cuius festiuitas eo anno iuxta calculi
uictionem ipsis tectis aprilis fuit cum iam
adni incarnatione anni quingenti sexaginta
octo essent euoluti . . . **LXIII**

Igitur cum rex alboin . cum omni suo exer-
citu uulgiq: promiscua multitudine

ad extremos italiae fines peruenit & .
 Montem quidem in locis prominens cendit .
 Indeque prout conspiciere potuit partem italiae
 contemplatus est . 7 Qui mons propter hanc
 ut fertur causam ex eo tempore mons regis
 appellatus est . 7 Fuerunt in hoc monte bison
 tes fevae . enutriti . pecuniarum cumusque
 panoniam pestingat que horum animalium
 fevae est . 7 Denique ut tulit mihi quidam uerit
 cissimus senex tale in hoc monte occisi bisontis
 corium uidisse . In quo quindecim uidebat
 homines unus iuxta alium potuissent cubare .
 Iudeque albain cum ueniretiae fines . quae prima
 est italiae prouincia sine aliquo obstaculo . hoc
 est ciuitas uel potius castrum foro iulianum terminos
 introisset . Perpendere cepit cui potissimum
 primam prouinciarum quam caepeyict committ
 ere deberet . 7 Siquidem omnis italia quae uersus
 meridiem . uel potius in eorum extenditur
 Tyrreni . siue adriatici . maris fluctibus ambitur .
 Ab occiduo uero & aquilone iugis alpium ita cingit
 cludit ut nisi per angustos meatus . & psumma

albain
 italiae
 ingre
 di
 tur

iuga montium non possit habere introitum . 7

Ab orientali uero parte qua pannoniae coniungitur . & largius patentem & planissimum habet ingressum . 7 Igitur ut diximus dum albo in animum intendere . Quem in his locis ducem constituere debere . Gisulfum . ut fecit suum nepotem . uirum per omnia idoneum . quidem stator erat . qui e lingua propria mar-pacis appellatur .
Foroiulanae ciuitatis & totellius regioni praeficere statuit . 7 Qui gisulfus non prius se regimen eiusdem ciuitatis . & populi suscepit ut dixit .

Nisi ei quasi se eligere uoluisset . langobardorum rex . hoc est geneuactiones . uellineas tribuere . 7

Primumque est & annuente sibi rege quasi optauerat langobardorum praecipuas prosapias . ut cum eo habitarent accepit . & ita demum ductoris honorem adeptus est . 7 Poposcit quoque a rege generosarum equarum greges . & in hoc

quoque libere licite principis exauditus est . 7 .X.
His diebus langobardi italiam inuaserunt . 7

Francorum regnum mox tuo iam eorum rege chlothario . eius filii quadrisarie regebant

Francorum
regnum
diuidi
tur .

diuisum . 7 Primusq; ex his aripetius . sedem ha-
 bebat a parisii . 7 Secundus uero guntvannus
 ciuitati presidebat aureliensi . 7 Tertius quoque
 hilpericus cathedra in habebat . apud saesinnas ^{t senonas}
 in loco chlothari patris sui . 7 Quartus nihilo
 minus . sigibettus apud urbem regnabat molensem . 7
 Haec etiam tempore romanam ecclesiam uir scissi-
 mus benedictus papa regebat . 7 Aquilensi
 quoq; ciuitati eiusque populi — Beatus paulus aqui
lei
a
 patriarcha praeebat . 7 Quilangobardorum
 barbariem inueniens ex aquileia ad gvehus insulam
 confugit . Secumq; omne thesaurum ecclesiae
 depostauit . 7 Sequenti uero estate tanta fertili-
 tas exstitit . quanta nulla aetas ad se ueretur
 meminisse . 7 Eo quoq; tempore conpeta
 hunni qui & auares morte chlothari regis super
 sigepetum eius filium inruunt . 7 Quibus
 ille in turingam occurrentes eos iuxta albam fluuium
 potentissime superuicit . eis demq; pacem dedit .
 Huic sigibetto de hispanis
 adueniens brumchildis matrimonio iuncta est .
 De qua ille filium childepetum nomine suscepit .

hic anno capto in hunc locum...
 quod...
 quod...
 quod...

Rursū que uites cum signi betto in locis ubi & pri-
us pugnantes. fraxcorum. proterentes exerti-
tum uictoriam sunt adepti .7. LXI

Narsis uero decampania romam regressus. ibi
dem non post multum tempus. ex hac luce
subtractus est. .7. Cuius corpus positum in lo-
cello plumbeo. cum omnibus eius diuitiis. constan-
tinopolim est perlatum .7. LXII

Igitur alboin. cum ad fluumm plauem uenisset.
ibi felix eps taruisane ecclesie occurrit .7.

Cui rex ut exeret largissimus omnes suae ecclesiae
facultates postulanti concessit & per suum pree-
maticum postulata firmauit .7. LXIII

Sane quia huius felix fecimus mentionem
Libet quoque nos pauca de ueribili & sapientis simo
uero fortunato. uel exere. qui hunc felicem suum
ad se uenit socium fuisse .7. Denique hic de quo
loquimur fortunatus natus quidem in loco qui
dupplabilis dicitur fuit .7. Qui locus a uel longe.
uicentense castro. uel taruisianam distat ciuitate .7.
Sextamen uel benna pueritatis. & doctus in arte gram-
matica. siue uel horica seu & iammelrica .

Ab.

Hic dicitur una pag.

car
ui
fi

fortu
na
ti

de quo mentius fluvius egreditur. Et neci enim licet apud latinos. unaltrone addatur.

Greci laudabiles dicuntur. Venecia etiam historia conecitur. & utraque prouina prouincia habentur.

Histria autem ab histro flumine cognominatur.

Quis secundum romanam historiam amplior quam nunc est fuisse perhibetur. Huius veneciae aquilegia ciuitas ex tunc caput. pro qua nunc forouili. ita dictum quod iulius cesar negociationis forum ibi statuere habetur.

Non ab re esse arbitror sic etiam ceteras italiae prouincias. breuiter attingamus. Secunda prouincia est liguria. a legendis. id est colligendis

II. ligu
ri.

Leguminibus quorum satis ferax est nominatur.

In qua medio lanum est. & ticinus quae alio nomine papia appellatur.

Haec usque ad gallorum fines extenditur. Inter hanc & suauiam hoc est alamannorum prouincia. quae uersus septentrione est posita. Ouae prouinciae.

III. uicia
pri
ma
III. uicia
secun
da.

Idest uicia prima. & uicia secunda. inter alios adsunt. In quibus propriae reci habitare noscuntur.

alpes
cot
ti
ae

Quinta uero prouincia alpes cottaie dicuntur .
quaesic acottio rege . qui nerom's tempore fuit
appellatae sunt . 7 Haec aliguria in e'drum
uersa usq: ad mare tyrrrenum extenditur . ab oc
ciduo uero gallorum finibus copulatur . 7 In hac
aquis ubi aquae calidae sunt . de stone & monasteriu
bouium . genua quoq: & saona ciuitates habentur . 7

VI
tus
cia

Sexta prouincia tuscia est quae a ture quod populus
illius supersticiose in sacrificis deorum suorum .
incendere solebat . sic appellata est . 7 Haec habet
in tate circum uersus aureliam . Ab orientis
uero parte umbriam . in hac prouincia roma quae
olim totius mundi caput ex tate est constituta . 7

In umbria uero quae istius in parte ponitur .
Per usium & lacus clitorius spolitiumq: consistunt .
umbria autem dicta est . quod in uiribus super fue
rit . quam quos a clades olim populus deuistauit . 7

VII
camp

Septima quoq: prouincia ab urbe roma . usque ad
siler lucaniae fluum producta . 7 In qua opu
lentissime ^{urbes} capua neapolim & salernus constitutae
sunt . 7 Quae ideo campania appellata est . propter
uberriam in capuae planicie . ceterum ex maxima

parte montuosa est. 7 Porro octava lucania quae
nomen a quodam luco accepit. 7 A silere fluuio
inchoat cum brittiaq; ita a reginae quondam suae
no mine appellata est usq; ad fyxum siculum per o vte
maris terrae nunc sicut & duae superiores dextrum
italiae cornu tenens pertingit. 7 In qua pestus
& lunus cassianum. & consentina regiumque
sunt positae ciuitates. 7 **TXVIII.**

viii
lucania
a

Non ademiq; prouincia in appenninis alpibus nun
cupatur. 7 Quae inde originem capiunt ubi
gotiarum alpes finiuntur. 7 Hae appenninae
alpes per mediam italiam pergentes. Tusciam
ab emilia umbriaq; a flaminia diuidunt. 7 In
qua sunt ciuitates ferromanus & montembellu. 7
B. obium & urbinum nec non & opida quae quo duerona
appellebatur. 7 Alpes autem appenninae dictae
sunt apud imcis. hoc est ^b anniuale. & exercitum
qui per eas de romam tendentes transiunt habuerunt.
Sunt qui alpes coccias & appenninas unam dicant
esse prouinciam. sed hos uictorius reuincit historia
quae alpes coccias per se prouinciam appellat.
Decima porro emilia a liguria incipit. Inter

viii al
per pen
nin
as

x em
lia

appenninas alpes & padis fluentia uersus viciuennam
pergit . 7 . Haec locupletibus urbibus decoratur . 7
Placentia scilicet parmaque regio . & bononia . corneliu
que foris . cuius castrum immolus appellatur . 7
Exiterunt quoque qui emiliam . & ualeriam . pur
siamque unam prouinciam dicerent . 7 . Sed ho
rum sententia stare non potest . 7 . Quia inter emilia
& ualeriam . purisiamque tuscia . & umbria sunt
constituta . 7 .

TXVIII.

Dehinc undecima prouincia rum est flammia .
quae inter appenninas alpes & mare est adriaticum
posita . in qua nobilissima urbium viciuenna . & quim
que aliae ciuitates consistunt . 7 . Quae grecorum uo
cabulo pentapolim appellant . 7 . Constat autem
aureliam . & miliamque & flammia . a constitutis
uisque ab urbe roma ueniunt . 7 . Et ab eorum uo
cabulis a quibus sunt con^{ue}stitae . talibus nomi
bus appellari . 7 . Post flammiam duodecima
picenus occurrit . 7 . habens ab austro appenninos
montes . ex altero uero parte hadriaticum mare . 7
hanc usque ad fluum piscariam pertendit . in qua sunt
ciuitates firmus . asculus . & pinis . etiam

xi. flam
mi
ni
a

xii. pi
ce
ni

P
C
b
t

ueustate corrupta adriaquae adriatico pelago
nomendedit. 7 huius habitatores cum ad sa-
lunis illuc prope uarent in eorum uexillo picus
consedit. atq; in hac de causa picemus nomen accepit.

Porro tertia decima ualeria cui Nursia est adnexa
inter umbriam & campaniam picenum consistit.

Quae ab oriente samnitum regionem attingit. 7

huius pars occidua quae ab urbe roma initium
capit olim habetur corum populo & ruri adiecta est. 7

haec habet urbes tyburum. carsiolis reate. furconem.

& emiternum. Regionemq; masorum & eorum
lacum qui focinus appellatur. 7 coarsorum quoq;
regionem ideo inter ualeriam prouinciam esti-

mo computari quia in catalogo prouinciarum
italiae minimae ab antiquis descripta est. 7 Siquis
autem hanc per se prouinciam esse uere uatione
conprobauerit. huius uationabilis sententia
modis exet omnibus tenenda. 7 Quarta decima

samnitum inter campaniam. & mare adriaticum.
apuliam quae a piscaria incipiens habetur. 7

In hac sunt urbes theate. aufidem. nam & hiserui.
& antiquitatem consumpta samnitum aqua.

XIII
uale
ri
a

XIII
sam
ni
um

tota prouincia nominatur. & ipsam harum pro-
uinciarum caput ditissima beneuentus est.

Porro samnites nomen accepere olim ab hastis
quas ferre solebant. quasque greci. samnas
appellant. 7 **J. XXJ.**

Quintadecima prouinciarum est. apulia con-
sociata sibi calabria. in qua est regio
saletina. 7 haec ab occidente uel affrico habet
samnium. & lucaniam. a solis uero ortu. adriatico
pelago finitur. 7 haec habet urbes satis opulen-
tias luceriam. se pontum. canusium. ageren-
tiam. brundisium. & tarentum, & in sinistro
italiae. cornu. quod quinquaginta milibus
extenditur. Apuliam mercimonius.

idrontum. 7 Apulia autem a perditione no-
minatur. Citius enim ibi solis feruoribus
terrae uirentia perduntur. 7 Sextadecima
prouincia. sicilia insula computatur. quae
tyrreno mari leuonio alluitur. de siculique
ducibus proprii nominis nuncupatur. 7

Septima decima corsica. 7 Octaba decima
sardinia ponitur. quae utraq; tyrrenis fluctibus

xv.
apu
li

f

xvi
gei
li

xvii corfi
xviii sardi
ni

S.
C

E

ambuntur. Porro corsica aduce suo carso.

Sardinia a serde herculis filio nominatur. XXXII

Certum est tamen liguriam ad partem ueneciae.
emiliam quoque flammianam quae ueteres histo-
rio grecophos galliaci salpinam appellasse.
Inde est quod donatus grammaticus in expositione
uirgili. mantuam. galliam. esse dixit. Inde
quae est. quod in romana historia legitur. arimi-
num in gallia constitutum. Siquidem antiquis-
simo tempore. bremnus rex gallorum. qui apud
senonas urbes regnabat. cum trecentis milibus
gallorum senonum ad italiam uenit. Eamque
usque ad seno. galliamque. a gallis senonibus uocata
est occupauit. Causa autem cur galli in italia
uenerint. haec fuisse describitur. Dum enim
uinum degustassent ab italia delatum. auuiditate
uini inlecti. ad italiam transierunt. Horum
centum milia. non longe ad helphos insula prope-
vantes. Grecorum gladius extincta sunt. alia
uero centum milia in galaciam ingressa. primi
gallo greci. postea uero galatae appellatae sunt.
Et his sunt quibus doctor gentium scripsit epitoli.

ccc. milia
gallorum
intra
li

paulus. 7 Centum milia quoque gallorum quae
in italia remanserunt. tyrcinum. medilanamque
pergamum. bryxiamque constrictas cisalpinas
galliae regioni nomen dederunt. 7 Istique sunt
galli senones qui uolunt urbem romuleam inuaserunt.

Sicut enim dicimus galliam. tyrens alpinae quae
ultra alpes habetur. sic galliam cisalpinam hanc
partem quae infra alpes est uocamus. 7 **XXIII.**

Italiam quoque quae has provincias continet ab italo
siculorum duce. qui antiquitus eam inuasit no-
men accepit. 7 Siue ob hoc italia dicitur. quia
magni in ea boues. hoc est itali habentur.

A beo namque quod est italis per diminutionem
licet. & unam litteram addita. atque inmutata
utculus appellatur. 7 Italia etiam ausonia di-
citur. ab ausono uel ixis filio. 7 Primitus tamen
beneuentana regio hoc nomine appellata est.

Postea uero tota sic coepit italia uocari.

Dicitur quoque etiam latium italia pro eo quod sa-
turnus iouem suum filium fugiens in tiberem
inuenisset. 7 Igitur postquam de italia
provinciae uel ipsius nomine in tiberem quam res

gesta describimus. Sufficiens est dictum. p.unc
ad historiae ordinem redeamus. 7. **XXIII.**

Albuin igitur liguriam introiens. indictione in
grediente tertia. tertio nonas septembris. sub tem
poribus honovati archiepi mediolanum ingressus
est. 7. Dehinc uniuersas. liguriae ciuitates. p. t.
& has quae in litore maris sunt positae coepit.

Honovatus uero archiepi mediolanum deserens ad
genuensem urbem confugit. paulus quoq: patri
archa annos duodecim sacerdotum gerens ab hac
luce subtrahatus est. regendamq: ecclesiam probino
reliquit. 7. **XXV.**

aquile
ia
J

Icinensis eo tempore ciuitas ultor tres annos absi
dionem perferens. se fortiter contanuit.

Langobardorum exercitum. non procul iuxta eam
ab occidentali parte residente. 7. Inter in albuin
eiectis militibus inuasit omnia. usq: ad tusciam p. uer
ter romam & uruennam uel aquila castrae quae
erant in maris litore constitata. 7. Nec erit
tunc uictus romanis ut resistere possent. quia &
pestilentia. quae sub narsese facta est. plurimos
ingularia & uenecis exanxit. 7. Et post

annum quē diximus fuisse ubertatis. famis
 nimia inruens uniuersam italiam. deuastauit. 7
 Ceterum est autem tunc albuin multum secum ex diuer
 sis quas uel alii reges. uel ipse coepert gentibus
 ad italiam adduxisse. 7 Unde usq. hodie eorum
 in quibus habitant uicos. gepidos. uulgares.
 sarmatos. pannonios. suauios noricos. siue alios
 huiusmodi nominibus appellamus. 7 **XXXVI.**

Re

At uero acinensis ciuitas post tres annos. & aliquot
 menses obsidionem perferens. tandem se albuin
 & langobardis obsidentibus tradidit. 7 In qua
 cum albuin per postam quaedam scilicet iohannis
 ab orientali urbis parte introiit. Equus eius
 in postae medio concidens. Quamuis calca
 ribus stimulatus. quamuis hinc inde astrictis
 uerberibus caesus non poterat eleuari. 7 Tunc
 unus ex his de langobardis. taliter regem ad locu
 tum est dicens. 7 Memento dñe rex. quae uocati
 uouisti. frange tam durum uotum & ingredi
 eris urbem. 7 Uere enim xpianus est populus
 in hac ciuitate. 7 Siquidem albuin uouerat
 quod uniuersum populum qui se tradere noluerat

Albuinaci
 num in
 gredi
 tur
 =
 J

gladia extinguevit .7. Qui postquam tale uotum
disrumpens. ciuibus indulgentiam promisit .7.

Mox eius aequus consurgens. ipse ciuitatem ingres-
sus. Illis enone inferens in sua promissione perman-
sit .7. Tunc ad eum omnis populus in palatium
quod quondam rex teodericus construxerat. con-
currens post tantas animum miserias. despe iam
fidus coepit fittu uicre leuare .7. XXXVII

Qui rex postquam in italia tres annos & sex men-
ses regnauit. in sidus suae coniugis interemp-
tus est. causa autem interfectionis eius fuit.

Cum in conuiuio ultra quam oportet. exet apud ueronā.
læus resederit. Cum poculo quod decapita. cum
mundi regis sui soceris fecerit. Regine ad buben-
dum uinum danti precepit. atq; eam ut cum patre
suo lacrimanter bibere inuitauit .7. Hoc nec ui uide-
atur impossibile. ueritate in xpo loquor. Ego
hoc poculum uidi in quodam die festo uictoris
principem ut illud conuiuio suis ostendere manu-
tenentem .7. Igitur rosi munda ubi rem animi
ad uentum altum concipiens in corde dolorem quē
con pscere non ualens. mox in mariti necem

patene
de offe
cipite
regis
cuni
mim
or

patris funus uindicta uix exarsit . 7 Consilium
que mox . cum helmigio qui regis scilpor . hoc est
armiger & conlactaneus exat . ut regem interficeret .
inuit . qui regine persuasit ut ipsa per edeum qui
exat uir fortissimus in hoc consilium adsciret . 7

Per edeum cum regine suadenti tantum nefas sensum ad
hibere noluit . Illa se noctu in lectulo suae uestia
riae . cum qua per edeo stupri consuetudinem ha
bebat supposuit . ubi per edeum nesciens ueniens
cum regina concubuit . 7 Cumque patre iam
scelere ab eo quereat quam se esse estimaret . & ipse
nomen suae amicae quae esse putabat nominasset .

Regina subiunxit . nequaquam ut putas . sed ego
rose mundasum inquit . 7 Certe nunc talem
rem per edeum perperatam habes . ut aut tu albiu
interficies . aut ipse te suo gladio extinguet . 7

Iunc ille intellexit malum quod defect . & quod sponte
naluerat . tale modo in regis necem coactus adsen
sit . 7 Tunc rose munda cum se albiu in meridie
sopori dedisset magnum in palatio silentium fieri
praecipiens . Omnia alia arma subtrahens .
spatam illius ad lectuli caput non colla uideuaginari

caedat

positis. fortiter conligavit. Et iuxta consilium
 per edei elmechisum interfectorem, omnibestia
 crudeliorē introduxit. 7 Albuin subito de sopore
 ex petrus. malum quod imminerat intellegens. manum
 citius ad spatam porrexit. quam strictus religatū
 abstrahere non ualens. adprehensio tamen scabello
 sub ped. neo se cum eo per aliquot spaciō defendit.
 sed eum pro dolor uir bellico sisimius et summe
 audacie nihil contra hos temporu ualens. quasi
 unus de metibus interfectus est. 7 Unius q:
 muliercule consilio perire. 7 Quis petros hostium
 streges bello famosissimos ex arto. 7 Cuius corpus
 cum maximo langobardorum flou & lamentas sub
 cuiusdam scalae ascensum quae palatio erat conti
 gua sepulta fuit. 7 Fuit autem staturae procerus.
 & ad bella peragenda toto corpore coaptatus.
 huius tumulum nostris in diebus giselpert quidux
 ueronensium fuit aperiens. spatam eius
 & siquid in ornatu ipsius inuentum fuit
 abstulit. qui se ob hac causa uanitate solita
 apud indoctos homines albuin se uidisse iactabat.
Igitur elmechis extincto albuin regnum eius.

albuin
 mori
 tur

XXVII

inuadere conatus est. sed minime potuit. quia
langobardi nimium de morte illius dolentes.
eum moliebantur extinguere. 7 Statimque
rosimunda longino prefecto viciuennam an
dauit. ut citius nauem dirigeret. quae eos sus
cipere possit. 7 Longinus talis nuncio laetus
effectus. festinantem nauem direxit. 7 In qua
elmichis cum rosemunda sua iam coniuge.
noctu fugientes ingressi sunt. 7 Afferentes
q: secum albisindam. regis filiam. & omnem
langobardorum thesaurum uelocius rauennam
peruenerunt. 7 Tunc longinus prefectus
suadere coepit rosimundam. ut elmichis in
terficeret. & eius senuptis copularet. 7 At illa
ut erat ad omnem nequitiam facilis. dum optaret
rauennam dominam fieri. Ad tantum perperam
dum facinus ad sensum dedit. ut q: dum elmichis.
se in balneo ablueret. egredienti ei delauacro uene
ni poculum. quod salutare esse adseuerabat pro
pinabit. 7 Ille ubi sensit se mortis poculum bibisse.
rosimundam euaginato super eam gladium
quod reliquum erat bibere coegit. 7 Sicque

di omnipotentis iudicio interfectores nequissimi
uno momento perierunt.

His ita peremptis longinus prefectus albisinda
cum langobardorum thesauris constantinopolim
ad imperatorem direxit. Adfirmant aliqui
etiam per edem partem cum elmichis & rosimum
da uenisse atq; ex inde cum albisinda ad constan-
tinopolim directum esse. Ibiq; in expectaculum
populi coram imperatore leonem miræ mag-
nitudinis occidisse. Cui ut ferunt nequid
aliquid malignum in regia urbe quia iustitiam exire magne
moliretur. Jussu imperatoris oculi aculsi sunt.
Quisibi post aliquod tempus duos cutellos aptauit,
quibus in utrisq; suis manicis absconsis plateam petiit
atq; sequendum ad augusti utilitatem si ad eum in-
tro mitteretur locuturum promisit. Atque
augustus duos sibi familiares qui eius uerba susci-
perent patricios misit. Quicum ad peredeum
uenissent ille ad eos quasi aliquideis secretius
addicturus propius accedisset. Atque ambos
ut utque manu gladius quos absconsos habebat
foditer uulnereuit. Ita ut statim interire

conuenientes exirent; sic samsonis illius fortissimi
ex aliqua parte non absimilis suas iniurias ultus
est. ex promissione duorum luminum duos impe
vatoris viros utilissimos interemit. **XXX**

Langobardi uero apud italiam omnes communi
consilio. clep nobilissimum de suis iurum in ur
be ticinensium sibi regem statuerunt. 7 hic
multos romanorum viros potentes alios gladio
extinxit. alios ab italia. exciurbauit. 7 Iste
cum annum unum & sex menses cum ansane sua
coniuge regnum obtinuisset. apuero de suo
obsequio gladio iugulatus est. **XXXI.**

Post cuius mortem langobardi per annos decem
regem non habentes subducibus fuerunt. 7

Unus quisque enim ducum suam ciuitatem
obtinebat. zabantcinum. uualari. bergamū. 7
Alahis. brixiam. eoinrigencum. gisulfus
forouli. 7 Sed & alii ex tunc in suis urbi
bus. triginta duces fuerunt. 7 his diebus
multi nobilium romanorum ob cupiditate
interfecti sunt. Reliqui uero per hos pi
tes diuisi ut testiam partem suarum frugū
et patres

Langobardis persoluerent tributari efficiuntur .7 Porro hos langobardorum duces septimo anno ab adventu albuini & totius gentis spoliatis ecclesiis . sacerdotibus interfectis . Civitatibus subruptis . populis que qui more segetum excreverunt extinctis . his regionibus quas albuinus coeperat italia ex maxima parte capta a langobardis subiugata est

EXPLICIT LIBER
 SECVNDVS

Insula

INCIPN CAPT LA

HYSTORIAE LANGOBARDORUM LIBRI III.

- I Qui duces Langobardorum galliam ad predandum sunt ingressi quorum aduentum beatus hospicius longe prae dixit.
- II De Langobardo qui beatum hospicium exanguere uoluit quomodo eius dextera obrigit. & quomodo ab eodem beato uiro sanctitati restituta est. & quia ipse Langobardus monachus effectus est.
- III Quomodo Langobardorum exercitum aetius patricius bellum intulit. & quomodo ab eis deuictus & occisus est. & quomodo Langobardi uictores cum multa preda ad italiam sunt reuersi.
- III Quomodo iterum Langobardi galliam ingressi a munulo patricio sunt deuicti.
- V Quomodo ipsi saxones qui cum Langobardis in italiam uenerunt galliam depredantes a munulo sunt superuicti.

- V** Quomodo ipsi saxonēs cum uxoribus & paruulis
suis iterum in gallias ingressi. dum prædas agerent
coacti a mulo auro se redimerunt. & sic
ad sigispestum regem uenerunt. & in patria reuestuti sunt.
- VI** Quomodo saxonēs de patria sua sua uos & alias
gentes quæ ibi residebant expellere cupientes.
ab eis uehementer sunt caesi.
- VII** Quomodo tres duces langobardorum. hoc
est amozaban. & rodanus. gallias intraverunt.
& quomodo zaban & rodanus. a mulo uicti sunt.
- VIII** Quomodo fyrencian agnis castrum langobar
dorum coeperunt. & quomodo wigilo comis
a fyrencorum duce chyrmnicis occisus est.
& quomodo ipse chyrmnicis ab eo in lango
bardorum duce de tridento peremptus est.
- IX** De morte sigeberti fyrencorum regis. &
de nuptiis eum inducis.
- X** De morte iustini minoris & qualis inuita sua fuerit.
- XI** De principatu aberi constantini & de bonis
actibus eius. siue diuitiis quæ ei adō concesserunt.
- XII** De uictis quos hilperico imperatore direxit
& de bello gregorio. & de uastatione classis.

- XVIII** Demostre probini patriarcha . & de helia
eius successore .
- XX** Demostre tiberii constantini . augusti .
& imperio mauricii .
- XXI** de regno authari . & quanta securitas eius .
tempore fuit .
- XXII** Quomodo childebertus italiam introiit .
sed facta pace discessit .
- XXIII** De expugnatione brexilli . & de fuga .
doctrulii ducis .
- XXIV** de morte doctrulsi . & quali epitaphium
honoratus est .
- XXV** De sacerdotio pelagii papae & errore
heliae patriarche .
- XXVI** de bello chilberti contra hispanos . &
morte lugundis .
- XXVII** De francorum exercitu qui in italiam
uenit & sine effectu regressus est .
- XXVIII** De aqua diluuii . & in uicculo quod factum
est in basilica sc̄i zenonis .
- XXIX** de pontificatu beati gregorii . & de clade
quae tunc roma facta est .

- XXV** Quomodo beatus gregorius anglos conuertit.
XXVI De morte helue patriarche. & sacerdotio
 feueri & eius errore
XXVII Quomodo rex aucthari exercitum ad histri
 am misit. & de fruentione.
XXVIII Quomodo rex aucthari sororem childepetti
 in matrimonium petiit.
XXIX Quomodo frænci in italia introierunt
 & alangobardis deuicti sunt.
XXX Quomodo rex aucthari in baioriam uisum spon
 sam uideat perrexit. & quomodo eam accepit uxorem.
XXXI Quomodo iterum fræncorum exercitus in
 italia uenit. & quia eos morbos de sintherice
 inuasisit. & de eorum in patria reuersione.
XXXII Quomodo rex aucthari beneuentum perrexit.
XXXIII De zotone beneuentarum duce.
XXXIV Quomodo aucthari rex legatos ad gunt
 wermum misit. & de eius in uerbili uisione.
XXXV De morte aucthari regis & regno agilulsi.

EXPLICIT INTI CAPTULA.

INCIPIT LIBER III^{us}

ICITUR ALIQUANTI EX OUCI
bus langobardorum cum ualido exercitu galli
as ingrediuntur. horum aduentum uirdi
hospicius qui apud niceam exort in clausis sco
sibi reuelante spu longe antepreuidit *et quidam
urbis ciuit. que mala imineret preceperat.*
Exort enim uir iste e magnae abstinentiae &
probabilis uitae. qui constrictus ad carnem
catenis ferreis. induto desuper cilicio solo pane
in cibo cum paucis dactulis utebatur. 7 In diebus
autem quadragessimae uedicibus herbarum
egyptiarum quibus heremitae utuntur.
exhibentibus sibi negotiatoribus alebatur. 7
Per hunc dñs magnas uirtutes operari dignatus est.
Quae scriptae habentur in libris uenerabilis
uiris gregori tironensis episcopi. 7 Igitur uir
iste scis. aduentum langobardorum in gallias
hoc modo preceperat. 7 Uenient inquit lango
bardi in gallias. & deuastabunt ciuitates septem.
eo quod increuerit malitia eorū in conspectu dñi.

*propter peccata mala
Eueniunt.*

Est enim omnis populus per iuris deditus: furtis
 obnoxius: rapinis intentus: homicidiis prumptus: }
 In quibus non est iustitiae fructus: non decimae
 dantur: non pauper exaltatur: non tegitur nudus:
 non suscipitur hospicio peregrinus: } Ideo haec
 plagae uenturae est super populum istum: }
 Monachis quoque suis precipitur dixit: abscedite
 & uos a loco isto auferentes uobiscum quae habetis:
 Ecce enim gens adpropiat quam praedixi: }
 Dicentibus autem illis non relinquitur se scilicet
 pater: ait: nolite timere pro me: futurum est
 enim ut infereant mihi iniurias: sed non nocerunt
 uisusque ad mortem: } **II**

Discedentibus autem monachis aduentu exercitus
 Langobardorum: } Quidam cuncta quaereppe
 rexit uisitabat ad locum ubi uir se in clausis
 exat peruenit: } & ille per fenestram turris
 se eis ostendit: } Illi uero circumeuntes turrem
 dum aditum quaererent per quem ad eum ingre
 di possent: & minime inuenerunt: } Duo ex
 eis ascendentes tectum discoperuerunt illud:
 & uidentes eum cinctum catenis: indutaque

cilicio dicunt . 7 hinc malefactor est . & homici-
dium fecit . Ideo in his ligamentibus iunctus
tenditur . 7 Uocatumq; inter ^{ba} p^{er}uicem . sciscitantur
ab eo quid malifecerit . ut tali supplicio a^utaveatur . 7
Atille fateatur se homicidam esse . omniumq; criminu
reum . 7 Tunc unus ex trecento gladio ut caput
eius amputaret . mox eius dextera in ipso ictu sus-
pensa diriguit . nec eam ad se potuit reuocare . 7
Qui relicto gladio t^{er}re deiecit . 7 haec uiden-
tes socii eius clamorem in caelo dederunt . 7 Fla-
gitantes a seo ut quid eis agendum esset clemen-
ter insinuarent . 7 Ipse uero inposito salutaris
signo a seo b^uxechium sanctitati restituit . 7
Langobardus autem qui senatus fuerat ad fide
xpi conuersus . statim clericus . deinde mona-
chus effectus est . 7 Atque in eodem loco usq;
ad finem uitae suae in di seruitio permansit . 7
Beatus uero hospiti^{us} da mlango bardis di uer-
bum toque uerur . duo duces qui eum uene-
rabili^{ter} audierunt . in colomes patriae
redditi sunt . 7 Quidam uero qui eius uer-
ba despexerunt . in ipsa prouincia ^{se} mirabiliter

perierunt. **J. III.**

Tgitur de uastantibus langobardis gallus amatus patricius prouinciae. qui gunt hinc noregi fuen corum parebat. conuocatos exercitum duxit. Commissoq: bello. arga uetis ibique excinctus est. Tantamque tunc stragem langobardi de burgundionibus fecerunt. ut non possit colligi numerus occisorum. Ditatiq: inestimabili preda. ad italiam reuertuntur. **III.**

Quibus descendens eunius qui & mummulus accersitus a rege. patriciatus honorem emeruit. Inruentibus autem iterum langobardis in gallias & usque mustiam scalmes accedentibus. qui locus ebredunensi adiacet ciuitate. Mummulus exercitum mouit. & cum burgundionibus illuc proficiscitur. Circumdatisq: langobardis cum exercitu factis & iam concisis per deuia siluarum. inruit super eos. multosq: ex eis interfecit. Nonnullos uero caepit & regi suo gunt hinc noregi direxit. Langobardi quoq: his partibus ad italia supergressi.

Post haec saxones qui cum langobardis in italia

uenereūt . in gallia prorumpunt . & in tunc
teuælorum regens est . Id est apud stab lonem
uillam castre constitunt . Discurren-
tes per uillas urbium uicinarum diripientes
pcedas . captiuos abducentes . Uel etiam cunc-
ta uastantes ; quodcum mummulus comperisset
super eos cum exercitu inruit . Multosq;
ex eis interfecit . donec nox finem faceat cedere
non cessauit . 7 Ignaros enim reppererunt
homines . & nihil de his quae accesserent au-
mantes . 7 Mane autem facto statuit saxeones
ex exercitu pcedentes se fortiter ad bellum .
sed intercurrentibus nunciis pacem fecerunt .
Datæque muneribus mummulo relictis captiuis
& uniuersa preda ad italiam reuestuntur . 7
Igitur regressi saxeones ad italiam adsumptis
secum uxoribus atque paruulis suis uel omni
supellectili . Rursum ad galliam delibent
redire . scilicet ut a sigis beato rege susceptiuis
possint ad uictoris ad patriam remeare .
Certum est autem hos saxeones ideo ad italiam
cum uxoribus & paruulis aduenisse .

ut in ea habitare deberent. Sed quantum datur
intellegi noluerunt langobardorum imperiis
subiacere. Sed neque eis a langobardis permis-
sum est in proprio iure subsistere. Ideo que
existimantur ad suam patriam repedasse.

Hugallus ingressus in duos ex se cuneos facit.
Et unus quidem cuneus per niceam urbem. Alter
uero per bredunum ingressus est. Illa reuer-
tens uia quam anno superiore tenuerat.

Hi quia tempus messium erat colligentes ac trituven-
tes frumenta comedebant. ac suis animantibus
adhesum precebebant. Depredabantur cor-
porum sed nec ab incendiis abstinabant. Qui cum
ad rodanum amnem peruenissent ut tyrens
meto eo regno se sigispetum conferrunt.

● occurrit eis mummulus cum ualida multitudine.
Tunc illi uiso eo timentes datus pro redemptione
sua multis auri nummis manibus tyrensire per-
missi sunt. Quidam ad sigispetum regem
pergunt multos in tanere negotiationes sua
deceperunt. Venundantes regulas aeris.
quaetta nescio quomodo erent colomta

A *multa moneta vrbam saxones.*

Ut auri probati . atq; examinati speciem simula-
rent . 7 Uide nonnulli ob hoc dolose ducti .
dantes aurum & aes accipientes pauperes sunt
effecti . 7 Peruenientes tamen ad regem sigis-
petum ad locum unde prius egressi fuerent
redire permissi sunt . 7 **J VII.**

Quidam ad suam patriam uenissent inuenerunt
eam a suauis & aliis gentibus sicut supra comme-
morauimus uicineri . 7 Contra quos insurgen-
tes conati sunt eos ^{ex}strudere ac delere . 7

At illi obtulerunt eis tertiam partem regionis dicentes
simul possumus uiuere . & sine conlusione com-
munitat habitare . 7 Cumq; nullo modo ad qui-
escerent . Dehinc obtulerunt eis medietatem . 7

Post haec duas partes sibi tantum tertiam reseruan-
tes . 7 Nolentibus autem illis obtulerunt cum
terre & iam omnia pecora . tantum ut ab illis
cessarent . 7 Sed ne hoc saxones ad quiescen-
tes certamen expeant . atque inter se ante
certamen qualiter uxores suauorum diuiderent
statuunt . sed noneis ut putabant euent . 7

Num commissio paxcelio uiginti milia ex eis inter

bellum saxo-
rum cum
suau

emptasunt. 7 Suauorium uero quadringenti octo
ginta ceciderunt. 7 Reliqui uero uictoriam captunt
Sex milia quoque saxonum qui bello super fuerunt de
uouerunt se neque barbam neque capillos incisuros
si si se desuauis hostibus ulciscerentur. 7 Quistarum
pugnam adgredientes uehementer adtritasunt. &
sic abello quieuerunt. 7 **LXVIII.**

Post haec tres langobardorum duces id est amo.
zaban. ac. rodanus. gallias intruperunt. & amo
quidem ebredunensem carpens uiamusque machuo
uillam quam mummulus munere regis meruere.
accessit. ibique tentoriam fixit. 7 Zaban uero per ar
de in sem descendens urbem usque ualentiam uenit. 7
Rodanus autem gyxtia nopolin ciuitatem. adgres
sus est. & amo quidem aretensem de bellauit pro
uincia cum urbibus que circum sitae sunt. &
usque ad ipsum lapideum campum qui adiacet
urbi massiliensi accedens uniuersa quae rep
perire poterat depopulatus est. 7 Aquinibus
autem obsidionem paruensinginti duabus
libris argenti acceptis ab eodem loco discessit.
Rodanus quoque & zaban pari modo incendit

& vepinis loca ad quem accesserunt demo-
litisunt . 7 Quaecum mummulo patricio
perlata fuissent cum ualida manu ueniens
P rimum cum rodano qui gyrtia nopolin de
bellabat confligit . & multos de eius exer-
citu peremit . Ipsumque rodanum lan-
ceam uulnertum ad montium excelsa
fugere compulit . 7 Qui exinde cum quin-
gentis uiris qui ei remanserunt per deuia
siluarum prorumpens . Ad Zaban quittunc
urbem ualentiam obsidebat peruenit .
Sique omnia quae acta fuerunt nuntiavit .
Qui pariter dum ad bredunensem est urbem om-
nia depredantes uenissent . Ibi eis mummulus
cum in numero exercitu occurrit . 7
C ommissoque proelio eosdem uicit . 7 Tunc
zaban & rodanus . Italiam repentes se usum
deuenerunt . 7 Quam urbem sisinnius tunc
magister militum a parte ueniebat imperatori .
atque puer mummuli adueniens litteras ei di-
rectas a mummulo porrexit . Eumque citius
aduentare dixit . qui conpecto zaban & rodanus .

exinde mox ad propria discesserunt .7. His au-
ditis a mo collecta omni preda italia rediturus pro-
ficiscitur. sed resistentibus sibi predam ex magna
parte relinquens. uix cum suis alpinum tunc mte
erumpere potuit. et sic ad patriam puenit. .7. XVIII.

His diebus aduenientibus francis in agnis castrum quod
super tridentum in confinio italiae positum est. se eis
dem tradidit. quam ob causam comes langobardoru
delagare uigilo nomine ⁱⁿ agnis ueniens depredatus est.

franci
in ag-
nis

Quidam cum preda reueterentur in campo rotaliani
ab obuio sibi duce francorum chyemnicis cum plu-
ribus eius peremptus est. qui chyemnicis non
multum post tempus tridentum ueniens deuasta-
uit. .7. Quem subsequens ^{com} heuim tridentanus dux
in loco qui salurnus dicitur suis cum sociis interfecit.
predamq. omnem quam coeperat excussit. .7.

Expulsisq. francis tridentanum territorium recepit. .7. XIX.

Hoc tempore sigispetus rex francorum occisus est
frucade hilperici germani sui cum quo bellum in-
iecit. regnumq. eius childepetus eiusdem filius
adhuc puerulus cum brunilde matre regendum
suscepit. .7. ^{com} Aetuum quoq. dux tridentanorum

sigispetus
rex fran-
corum
occidi-
tur

de quo prius misimus accepit uxorem filiam garibaldi baioariorum regis. 7. **LXXI.**

Per haec tempora apud constantinopolim ut supermissum est. iustinus minor regnabat uir in omni avaritia deditus contemptor pauperum. senatorum. spoliator; cui tanta fuit cupiditatis rabies. ut archas iubeat ferreas fieri in quibus ea quae ueniebat aurum talenta congregaret; quem etiam ferunt inherere pelagianam dilapsu.

Hic cum ad iunioris mandatis aurem cordis aueste uel iustodi iudicio amisso uacationis intellectu amens effectus est. 7. hic tiberium cesarem adsciuit qui eius palatium. uel singulas prouincias gubernaret. Hominem iustum. utilem. strenuum. sapientem. et rmosinarium. in iudiciis equum. in uictoriis clarum. & quod his omnibus supereminet uerissimum christianum. 7. hic cum multa de thesauris quos iustinus adgregauerat pauperibus erogaret. suffia. augusta frequentius eam increpabat. quod rem publicam redigisset in pauperitatem dicens; quod ego multis annis congregaui. in super pauca. in paucissimum tempus prodige dissipas. 7.

amanus imp.

amens

Agerebat autem ille. confido in dño quia non de evy
 pecunia fisco nostro tantum ut pauperes & elr mosi
 nam accipiant. aut captivi redimantur. h. est
 magnus thesaurus. dicente dño. thesaurizate
 vobis thesauros in celo. ubi neque erugo neque
 tineae corrumpit & ubi fures non effodiunt nec
 furantur. Ergo de his quae dñs tribuit congregemus
 thesauros in caelo. & dñs nobis saugere
 dignabitur in caelo. Ergo iustinus cum un
 decim annis regnasset & amentiam quam incurret
 tandem cum vita finiuit. Bellasane quae
 per nar se & em patricium gothis uel francis
 in lata superius per anticipacionem diximus
 huius temporibus gestasunt. Deniq; & cum roma
 temporibus benedicti papae uastantibus omnia
 per circuitu langobardis famis penuria labo
 rante multa milia frumenti nauibus ab ae
 gypco dirigens eam suo studio misericordie
 reuelauit.

Mostuo igitur iustino tiberius constanti
 nus romanorum regum quinquagesimus
 sumpsit imperium. Hic cum ut superius

tiberius
 imper
 uer
 or

diximus subiustino adhuccaesar palatium regevit
& multas cotidie elemosinas facevit magnam ei
dn̄s auri copiam subministravit . 7 Nam deambu
latis per palatium iudic in pavimento domus ta
bulam marmoream in qua eret crux dominica
sculpta erat . 7 Crucem dn̄i in frontem nostram
& pectora munire debemus . Et ecce ea subpe
dibus conculeamus . & dicto citius iussit eandem
tabulam auferri . 7 De fossamq; tabulam atque
erectam inueniunt subter & aliam hoc signum
habentem . qui & ipsam iussit auferri . 7 Qua
amota repperiunt & testiam iussit eius cum &
haec fuisset ablata . Inueniunt magnum thes
aurum habentem sup̄ vit mille auri centenaria .
sublatumq; aurum pauperibus adhuc habun
dantius quam consueueret largitur . 7 Narsis
quoq; patricius italiae cum in quadam ciuitate
intrae italiae domum magnam habere & cum mul
tis thesauris ad sup̄ vit memoratam urbem ad
uenit . Ibiq; in domo sua occulte cisternam
in magnam fodit . in qua multa milia centenario
rum auri argentiq; reposuit . 7 Interfectisq;

De auri
inuen
tione

omnibus conscius. un tantum modo sem haec per iuyce
 mentum ab eo exigens commendauit. 7 Defuncto
 uero narsae supredictus senex ad cesarem tibe
 rium ueniens dixit. 7 Sinquit mihi aliquid
 prodest magnam rem tibi caesar dicam. Cui ille
 dic. ait. quod uis proderit enim tibi siquid nobis
 profuturum esse nauaberis. 7 Thesauri in
 quit narsis ^{est} reconditum habeo quod in extremo
 uitae postus celare non possum. 7 Tunc caesar
 tiberius gauisus mittit usq: ad locum pueros
 suos. 7 Recedente uero sene hinc secuntur
 attoniti peruenientesq: ad cisternam deo pesta
 q: ingrediuntur. In qua tantum auri uel
 argenti repestum est ut per multos dies uix
 ad postantibus potuiss& euacuari. quod ille
 pene omnia secundum suum morem erogati
 one largi fluadispensauit egenis. 7 hic cum
 augustalem coronam accepturus ess& eumq:
 iuxta consuetudinem ad spectaculum circi
 populus expectau&. insidias ei praeparauit
 ut iusti manum iusti nepotem ad dignita
 tem imperatoriam sublimau&.

Ille per loca sc̄a prius procedens. dehinc uocatum
ad se pontificem urbis cum consilibus ac prefectis
palatium ingressus. indutus purpure diademate
coronatus. Throno in p̄vixeli inpositus. cum
inmensis laudibus in regni est gloria confirmatus. 7

Quo deius aduersari audientes. nihilq; ei qui in dō spē
suam posuerat officere ualentes. magno sunt
confusionis pudore cooperti. 7 Tyrens facis. autem
paucis diebus adueniens iustinianus pedibus se
proicit in p̄vixoris obmeritam gratiae. quindecim
ei auricentaria deserens. quem ille secundum paci
entiae suae ritum colligens sibi in palatio ad siste
re iussit. 7 Sophia uero augusta in memor pro
missionis quam quādam in tiberium habuerat
insidias ei temptauit ingerere. procedente autem
eo. ad uillam uti iuxta ritum imperialem triginta
diebus ad uindemiā iocundaretur. 7 Uocata tam
iustimiano. uoluit eum sublimare in regno. 7

Quo conpei in tiberius cursu ueloci constantinopolim
regreditur. adprehensamq; augustam omnibus
diebus auri spoliavit. solum ei uictus cotidiani
alimentum relinquit. segregatisq; pueris

eius ab ea . alios defidelibus suis posuit qui eiparerent
 Mandans prorsus ut nullus de anterioribus ad eam
 haberet accessum . 7 Justinianum uero uerbis solum
 modo obiurgatum tanto in posterum amore
 dilexit ut filio eius filiam suam promitteret .

Rursumq; filio suo filiam eius exproceperet sed haec
 res quam ob causam nescio ad effectum minima e
 peruenit . Huius exercitus ab eo directus per
 sas potentissimae debellauit . Uictorq; regredi
 ens tantam mole pcedere cum uiginti pariter elephantis
 duxit ut cum humanae crederetur posse sus

ficere cupiditate . 7 **J XIII**

Ad hunc hilpericus francorum rex suos legatos diri
 gens multa ab eo ornamenta aureos etiam singu
 larum librarum suscepit . Habentes ab una
 parte effigiem imperatoris scriptum in circulo .
 tiberii constantini perpelui augusti . 7 Ab alia uero
 parte habentes quadrigam et ascensorem con
 tinentes que scriptum gloria romanorum . 7

Huius diebus beatus gregorius diaconus qui post
 papa exstitit cum esset apocrisarius apud ean
 dem regiam urbem moxales libros composuit

euthiciumq; eiusdem urbis ep̄m de resur-
rectione em̄ntem. in conspectu eiusdem
augusti superavit. 7 Haec etiam tempesta
te faroal primus spolitanorum dux cum
langobardorum exercitu classe in ua-
dens opulentam urbem spoliata m cunctis
diuitiis nudam reliquit. 7 J. XIII.

Mostuo uero apud aquileiam patriarcham
probino qui ecclesiam unum rexerat annum
et dem ecclesiae sacerdos helias praeficitur. 7 J. XV.

Tiberius igitur constantinus postquam imperium
septem rexerat annis. Sentiens sibi diem mortis
imminere. Una cum consilio sophiae augustae
mauricium genere capadocem uirum strenuum
ad imperium elegit. ornataq; sua filia regalibus
ornamentis ei eam tradidit dicens. 7 Sic tibi im-
perium meum cum hac puella concessum utere
eo felix. memor semper ut aequitate & iustitia
delecteris. 7 Haec postquam dixit de hac luce
ad aeternam patriam migravit. magnum luc-
tum populis de sua morte relinquens. 7 Fuit
enim summae bonitatis in helimosinis promptus.

mauricius
imperator
primus
ex gre-
cis

In iudicis iustus. In iudicando cautissimus, nullum
 despiciens, sed omnes in bona uoluntate complec-
 tens omnes diligens. Ipse quoque est dilectus a
 cunctis. 7 Quo defuncto mauricius indutus
 purpure. Redimitur diademate ad circum
 processit, ad clamatisque sibi laudibus largita
 populo munere prius ex grecorum genere
 in imperio confirmatus est. 7 **J XVI**

A tuero langobardi cum per annos decem sub
 potestate ducum fuissent tandem communi
 consilio autcharium clephonis filium sup^{re}me
 moxeti principis regem sibi statuerunt quem
 etiam ob dignitatem flauium appellarunt. 7 flauus.

Quo prenomine omnes qui postea fuerunt lango-
 bardorum reges feliciter usi sunt. 7 Huius in-
 diu^o ob re^utaur^o nationem regni. duces qui tunc
 erant omnem substantiarum suarum medica-
 tem regalibus usibus tribuunt. ut esse possit unde
 rex ipse si uie quieti adhe^{re}nt eiusque obsequiis
 per diuersa officia dedita alerentur. 7

Populi tamen ad grauati per langobardos hos-
 pites pastuantur. 7 Erat sane hoc mirabile

De sturitate
quod tunc
erat.

in regno langobardorum nulla esset uolentia
pullae struebantur insidiae nemo aliquem iniustae
angariabat nemo spoliabat non erant furti
non latrocinia unusquisque quod uolebat securus
sine timore peragebat. 7

XVII

Hoc tempore mauricius imperator childeberto
regis francorum quinquaginta milia solidos per
legatos suos direxit ut cum exercitu super Lan-
gobardos intraret eosque de Italia exterminaret.

Quicumque in numero francorum multitudine in Ita-
liam suam introiit. 7 Langobardi uero in
ciuitatibus se communiens intercurrentibus
legatis oblatisque muneribus pacem cum childeberto
fecerunt. 7 Quicumque gallias remeasse cognito
imperator mauricius quia cum langobardis
foedus inhiere solidos quos ei ob langobardorum
detrimentum dedere coepit. 7 Sed ille
suarum uirium potentiam in frivolis pro hac re
pae responsum reddere uoluit. 7

TXVIII

His ita gestis aut hary rex brex illum ciuitatem
supradictam in margine positam expugnare adgres-
sus est. In qua doctulus dux a langobardis

con fugerit seque patribus imperatoris excedens sic ciuitas
militibus langobardorum exercitui fortiter resistebat . 7

Iste ex suauorum hoc est alamannorum gente ori
undus inter langobardos creuerat & quierat sed
cum occasione ulciscendae suae captiuitatis repperit
contra langobardorum ilico arma surrexit ad
uersusq; langobardos quatuor bella gesserat tandemq;
eum cum militibus quos iuuabat exuperantes ue
uennam conpulerunt. Rex illius captus est . mu
ri quoq; eius solum ad usque destructi sunt . 7

Post haec aut hary rex cum smaragdo patricio qui

tunc in uenna p̄erat usq; in annū tēstū pacem fecit . 7

Huius sane doctrius de quo premisimus ammini
culo sepe in uennatum milites aduersum
langobardos dimicarunt . 7 Extructa que
classe langobardos qui classem urbem tenebant
hoc actu uante pepulerunt . 7 Cuius uita
explessi terminum honorabilem sepulchrum ante
limina beati uitalis . martyris tribuentes taliter
laudes epitaphio extulerunt . . .

JXVIII.

Claudatur hoc tumulo antum sed corpore d' octo^{rvlf}.
Nun meritis toto uiuit in orbes suis.
Cum bardis fuit ipse quidem nam gente sua uiuis.
Omnibus & populis inde sua uiuis exiit.
Terribilis uisu facies sed mente benignus.
Longaque robusto pectore barba fuit.
Hic & am^{is} semper romana ac pullica signa.
Uastator gentis ad fuit ipse suae.
Contempsit caros d' u nos amat ille parentes.
Hanc patriam reputans esse uicennas suam.
Huius prima fuit brexilla gloria capta.
Quo residens cunctis hostibus horror exiit.
Quo romana potens ualuit post signa iubare.
Uix illum primum cristus habere dedit.
Ipse etiam uixit dum classem fraude faruuldu.
Uindicta ut classem clasibus arma parauit.
Pupibus exiguis deceptans omne bitrino.
Bardorum innumeros uicit & ipse manus.
Rursus & in terris ab arem superuixit eos.
Conquerens dominis maxima palmas suis.
Matris auxilio uitalis fultus ad istos.
Peruenit uictor sepe triumphos uans.

Cuius & in templis pærit sua membra iacere .

Hæc loca post mortem bustis habere iubat .

Ipsæ sacerdotem moriens pærit ista iohannem .

His redit terris cuius amore pio .

Deniq; post benedictum papam pelagius romane
ecclesie pontifex absq; iussione principis ordinatus
est . eo quod langobardi romam per circuitum obsi-
derent . Nec possit quisquam a roma progredi . 7

Hic pelagius heliae aquiligensi epō nolenti tria capti-
la calcidonensis sinodi suscipere epistolam satis utilem
misit . 7 Quam beatus gregorius cum esset adhuc
diaconus conscripsit . 7

helias
aquila
gen
af

Re

Interea childepetrus rex francorum bellum aduer-
sus hispanos gerens easdem acies superavit . 7

Causa autem huius certaminis ista fuit . 7 Childepetrus
rex ingundem sororem suam herminigildo leugildi
hispanorum regis filio in coniugio tradidit . 7

Qui herminigildus per predicationem leandri episcopi his-
palensis atq; ad hostationem suam coniugis ab ariana
heresi quæ pater suus languebat ad catholicam
fidem conuersus fuerat quem pater impius in ipso
sacro paschali die securi percussum inter impii

In gundis uero post mariti & martiris funus de hispanis
fugiens dum gallias se pedare uelle & in manus militum
incidens. Quin limite ad nesum hispanos gotthos
residebat cum paruo filio capta atq: in siciliam ducta est.
Ibiq: diem clausit extremum, filius uero eius imperato
ri mauricio constantinopolim est transmissus. 7

XXII
Rursum mauricius augustus legatos ad childepertum mit
tens eum ut contra langobardos in italiam exercitum
dirigeret persuasit. Childepertus existimans suam ad
huc germanam apud constantinopolim uiuere. Lega
tis mauricius adque scens ut suam possit sororem recipere.
Iterum aduersus langobardos francorum exercitum ad
italiam direxit. 7 Contra quos dum langobardorum acies
prope uentum franci & alamanni discessionem inter se
habentes sine ullius lucri conquisitionem ad patriam
sunt reuersi. 7 **XXIII**

Et tempore fuit aquae dilubium in finibus ueneciarum
& liguriae seu caeteris regionibus italiae. quale post
noe de tempore creditur non fuisse. 7 Facta sunt
lauiuae possessionum seu uillarum hominumq: pa
rtes & animantium magnus interitus. 7 Destruc
ta sunt ut neque dissipatae uiae. 7 Tantumq: tunc

Re

adhesis fluuus excreuit . ut circa basilicam beati zenonis
 masuris quae ex tunc ueronensis urbis muros sita est . usque
 ad superiores fenestras aqua pettingeret . licet sicut et beatus
 gregorius post papa scripsit in eandem basilicam aqua mini-
 mae introierit . 7 Urbis quoque eiusdem ueronensis
 muri ex parte alia eadem sunt inundatione subruiti . 7

de ecclesi-
 sci ge-
 non
 11
 11

Facta est autem haec inundatio sexto decimo calendis
 nouembris . sed tanta coruscationes et tonitrua fuerunt
 quantae fieri uix estiuo tempore solent . 7 Post duos
 quoque menses eadem urbs ueronensis in magna ex-
 parte incendio concremata est . 7 In hac diluui effu-
 sione intantum apud urbem romam fluuus tiberis
 excreuit . ut aque eius super muros urbis influerent .
 & maxima in eas regiones occuparent . 7 Tunc per
 alueum eiusdem fluminis cum multa serpentium mul-
 titudine dracorum & iam mirae magnitudinis per
 urbem transiens usque ad mare descendit . 7 Subsecuta
 statim est hanc inundationem grauissima pestilentia
 quam inguinariam appellant . quae tanta strage populum
 deuastauit . ut de inestimabili multitudine paucissimi
 remanerent . 7 primūque pelagium papam uenerebilem perfudit
 & sinemore extinxit . Deinde pastore interempto

Re

inuenim quia. c. L. i. an. fuit ambrosius
ep. antea qua sep. gregorius papa.

per populum extendit. **LXXXIII.**

Re **I**n hac tanta tribulatione beatissimus gregorius. qui tunc
leuita erat a cunctis generatim papa electus est.
dum septiformem lacianam fieri ordinasset. incurrunt
hoyae spatium dum. In d. m. p. x. c. a. r. e. n. t. u. r.
ex eis subito ad tempe corruentes. spm. exalauerunt.

Septiformis autem laciana ideo dicta est. quia omnis
urbis populus. a beato gregorio in septem partibus de
precaturus d. m. est diuisus.
In primo namq. choro fuit
omnis clerus. in secundo omnes abbates cum monachis
suis.
In tertio omnes abbatissae cum congregationib;
suis.
In quarto omnes infantes. In quinto omnes laici.
In sexto uniuersae uiduae.
In septimo omnes mulieres con
iugatae.
Ideo autem de beato gregorio plura dicere obmi
timus. quia iam antea aliquot annos eius surram do auxiliante
texuimus. in qua que dicenda fuerunt. iuxta tenuratis in ue

ui res. uniuersa descripsimus. **LXXXV.**

Re **H**oc tempore hisdem beatus gregorius. augustinum & mellitum
& iohannem cum alius plurib. monachis tamen abus d. m. in
britanniam misit. eorumq. p. u. e. d. i. c. a. t. i. o. n. e. a. d. x. p. i. m.

anglos conuertit. **LXXXVI.**

In hoc defuncto helia aquiligensi patriarcha qui post

quã quindecim annos sacerdotiũ gesserat. Seuerus huic
 succedens regendam suscepit ecclesiam; quem smaxogdus patri-
 cius uentis de uenna in gredus per semetipsum e basilica
 ex tuchens; reuennam cum iniuria dicit. cum alus tribus
 ex hatria epis. idest iohanna parentino. & seuro. atq; uinde-
 mio pecton dĩa antonio iam senem ecclesie defensore. 7

Seueri pa-
 triar-
 cha

Quibus cominans exilia atq; uiolentiam inferens communicare
 conpult. iohanni reuennati epõ trium capitulorum dam-
 natori. quia tempore papæ uigili uel pelagiaromane
 ecclesie describent sociate. 7 Excepto uero anno
 ex uenna ad gredus reuersi sunt. quibus nec plebs. com-
 municare uoluit. nec ceteri episcopi eos reciperunt. 7

Smaxogdus patricius ademonio non iuste correptus. suc-
 cessorem romanum patricium accipiens. constanti-
 nopolum remeauit. 7 Post haec facta est synodus decem
 episcoporum in mauri ano ubi receperunt seuerum
 patriarcham aquilensem dantem libellum erroris sui
 qui a trium capitulorum damnatorib; communicare
 reuennae. 7 Nomina uero episcoporum qui se ab hoc
 scismate coibuerunt. haec sunt. 7 petrus de abano
 clarissimus. ringenuinus de abano. agnellus.
 tridentinus. iunior ueronensis. horontius uicentia^{us}.

iunior
 ronen-
 epf

rusticus de laruisio. fonteius feltrinus. agnellus de acilo.

laurentius bellunensis. maxentius iuliensis. & adrianus polensis.

Cum patriarcha autem communiuicauerunt isti episcopi .7

Sauerus parentinus. iohannes patricius. uindemius. & iohannes .7

Hac tempestate rex aethari ad hibernia exercitum misit cuius exercitum eundem dux tridentinus profuit. qui post pinedas & incendia facta pace in anno .7 unum magnam pecuniam regi dederunt.

Ali quoque langobardi in insula comacina a frunctione magistrum.

miltam qui adhuc denarsis patre fuerat. etiam septuaginta

annos continuerat obsidebant .7 Qui frunctione post sex men-

ses obsidionis suae Langobardis eandem insulam reddidit.

Ipse uero ut optauerat dimissus a rege cum sua uxore & supel-

lectali ueniam propegit .7 Inuenta est unum in eadem

insula diuitiae multae quae ibidem singulis fuerant

ciuitatibus comendatae .7 **XXXIII**

Ad uero flauius rex aethari legatos ad childepertum misit petens eius

germanam suo matrimonio sociari .7 Cumque childepertus

accepit muneribus a langobardorum legatis suam germanam

eorum regis daturum promississet .7 Ad uenientibus tamen

gothorū de hispania legatis eandem suam germanam .

quod gens illa ad fidem catholicam conuersa fuit idem .

eam dare promisit .7 **XXXVIII**

Jinter haec legationem ad childeperthum mauricius direxit mandans
 ei ut quod prius non fecerat. nunc contra langobardorum gentem
 bellum suscipere. atque eos ab Italia removere. Quia nihil moratus
 exercitum suum ad langobardorum debellationem in Italia direxit.

Cui autem rex & langobardorum acies non segnititer obviam pergit
 remque libertatis statim fortiter confligit. In ea pugna langobardi
 victores omnia capiuntur. franci vehementer laesi nonnulli
 capti plurimi. & alii profugam elapsi. uix ad patriam reuertuntur.

Tantaque ibi strages facta est defrancorum exercitum quanta num
 quam alibi non memoratur. Mirandum sane est cur secundus
 qui aliqua de langobardorum gestis scripsit. Haec tantam eorum
 uictoriae praedixerit. cum haec quae promissimus defrancorum
 interitum eorum historia his de ipsis pene uerbis exarata legatur.

XXX

Flauius uero rex aethari legatos post haec bawariam misit qui
 garibaldieorum regis filiam sibi in matrimonium peterent quos ille
 benigne suscipiens. teudelindam suam filiam aethari seclatorem
 promisit. Qui legati reuertentes cum haec aethari nuntias sen-

Ille se magis quam ipsam suam sponsam uidere cupiens pacis seque
 sedatur. Expeditis ex langobardis adhibitis uisum
 quibuslibet eorum ad me fidelissimum. & quasi senio
 duen. Ibi enim sine moro ad bawariam pergit. Quibus
 in conspectu garibaldi regis iuxta morem legatorum

introducci essent. & in quicu authari quasi senior ueneret.
post salutationis uerba ut moris est intulisset authari cuanullo
illius gentis cognosceretur ad regem garibaldū propinquius accedens
ait. Dominus meus authari rex me proprie ob hoc dixit ut
uestre filiā ipsius sponsam quaenostre domina futuura est debeam
conspicere ut qualis eius formasset meo ualeam domino certius
nunciare. Cumque rex haec audiens filiā uenire iussisset eamque
authari ueneret satis elegantis formata conuictu contemplatus
esset eiq; satis pomnia complacuisse ait ad regem. Quatalem
filiae uestrae personā cernimus. ut eam merito prae matrem reginā
fieri optemus. si placet uestrae potestati de eius manu sicut nobis
postea facta uix est uini poculū sumere postamus. Cumque
rex idcirco fieret annuisset illi accepto uini poculo eiprius qui
senior esse uidebatur propinabit; deinde cum authari quem
suum esse sponsum nesciebat porrexisset. ille postquam
bibit. ac poculum reddere eius manum neminem anim
ad uentrem digito coigit. dexteraeque suā sibi a fron
te per nasum a faciem produxit. Illa hoc
quae nutrici robore per fusa un
cui nutrix sua ait. Iste nisi
ipsi rex & sponsus eius esset. te
omni tangere non audeat. sed inter m.

memorab. t. t. auit.
sua german
in uersa suis

in hanc patriam femina uenit ut cuius debeat nuptus
copulari. Quod ita quoque post factum est.

Hoc tempore quam hoc causam incestum est: in sul ^{in quando ob ha}
cognatus regis aut chari apud ueronam est interfectus.

Hac etiam tempestate grippo legatus childepertis regis
francorum cum constantinopolim remeasset.

Eidem regis uo quomodo honorifice ab imperatore
mauricio susceptus fuisse & nuntiasse.

& quas iniu-
rias quas apud cęstagnem perpeffus fuerat im-
perator ad uoluntatem childepertis ultuiri
promississet. Childepertus confestim ita uo in ita-
liam exercitum francorum cum uiginti ducibus
ad debellandam langobardorum gentem direxit.

E quibus ducibus addo alduus & olo & cedinus eminen-
tiores fuerunt, sed olo cum in postone ad bilici-
onis castrum accessisset iaculo sub mamilla saucia-
tus cecidit & mortuus est. Reliqui uero franci
cum egressi fuissent ad predandum a langobardis
inruentibus passim per loca singula proster-
nebantur. **A**t uero audo alduus & sex duces
francorum ad mediolanensium urbem adueni-
entes. Ibi eminus in campestribus castris

XXXI

posuerunt . 7 Quoloco adeos imperatoris legati uene-
runt nuntiantes adesse exercitum in solatio eorum
dicentesq: quia post triduum cum eis dem ueniemus . 7
Et hoc uobis erit signum . cum uideritis uille huiusque
in monte sita est domos incendio concremari & fumū
incendi ad caelos usq: sustollē noueritis nos cum exercitu
quāē pollicemur aduentare . 7 Sed expectantes fycen-
corum duces diebus sex iuxta placitum nullum ex his
quibus legati imperatoris promiserant uenisse con-
templati sunt . Ceditur autem cum tredecim ducibus
leuam italiae ingressus quinque castella coepit a qui-
bus & iura sacra uermenta exegit . 7 Peruenit & iam
exercitus fycencorum usq: ueronam & deposuerunt
castra plurima per pacem . Post sacra uermenta
data quibus se eis crediderunt nullum ab eis dolum ex-
istimantes . 7 Nomina autem castrorum quas
diruerunt in territorio tridentino . ista sunt ;
tesana . malcum . sermiana . apianum . fagiana .
cibna . britianum . bretonicum . belones . ennemase .
& duo in alsuca . & unum in uerona . 7 Haec omnia .
castra cum diruta essent a fyncis ciues uniuersi
ab eis ducti sunt captiui . Profer rugē uero

peptis

castro intercedentibus episcopis in genuino desabione.
 & agnello de aridento data est redemptio per capit unius
 cuiusque uiri solidus unus usque ad solidos sexcentos. 7

Interea francorum exercitus cum esset tempus aestiuu
 propter in consuetis aeris incommoditatem de senterie
 morbis grauiter exagitare coepit. 7 Quomorbo
 plures ex eis interierunt. 7 Qui plures cum per tres
 menses francorum exercitus italiã per uagaret nihil
 q; proficere neque se de inimicis ulcisci posse eo quod
 se in locis fortissimis contulissent. Neque regem
 adtingere ualeat de quo ultio fieret quise in uertici
 nense munierent urbem ut diximus in firmatus aeris
 intemperantia ac fame constrictus exercitus redire
 ad propria destinauit. 7 Qui reuertentes patriam
 in tantum famis penuriam per pessi sunt. ut prius
 uestimenta propria. insuper & iam & arma ad
 coemendum uictum preberent. quam ad geni
 talem solum pertingeret. 7

Circa hæc tempora putatur esse factum
 quod de aucthari rege refertur. 7 Fama est
 enim tunc eundem regem per spolia & rum beneuentu
 peruenisse. eandemque regionem coepisse. & usque

Etiam regiā extremam italiae ciuitatem ^{ciuitatē} unincā
siciliae perambulasse. 7 Et quia ibi dem in tye
maris undas columnam quaedam esse positam
dicitur usque ad eam equo sedens accessisse. eā
quae de asta suate agisse dicens. usque hie erunt
Langobardorum fines; quae columna usque hodie
dicitur persistere. & columna authari appellari.
ut autem primus Langobardorum dux in bene-
vento. nomine zotto qui in ea principatus est.
per curricula m uiginti annorum. **LXXXIII**
Iter ea authari rex legationem uerbis pacificis
ad gunt vromnum regem francorum paruum.
scilicet childepesto regi direxit. 7 a quo legati idem
iocunde susceptis. sed ad childepestum qui ei nepus
ex fratre erat directi sunt. ut per eius notum pax
cum gente Langobardorum firmaretur. 7

Et ueritatem gunt vromnus iste de quo diximus rex
pacificus & omnibonitate conspicuus. 7

Cuius unum & factum satis admirabile. libet
nos huic pax historiae breuiter inserere.

Pax ista cum hoc francorum historia nouerimus
minime contineri. 7 I seum uenatum

Divisione
gunt vrom
nre
si

quodam tempore in siluam isse & ut sole fieri hac
 illaque discurrentibus focus ipse cum uno fidelis
 simo tamen suo remansisset & gravissimo somno
 depressus caput in genibus eiusdem fidelis sui recl
 nans obdormiuit; de cuius ore paruum animal in
 modum reptalis egressus tenuem riuulum qui prope
 discurrebat ut tyrensire possit satagere coepit. 7
Iunc isdem in cuius gremio quiescebat spatam suam
 uagina exemptam super eundem riuulum posuit
 super quam illud reptale de quo diximus ad partem
 aliam tyrens meauit. 7 Quod cum non longe ex
 inde in quoddam foramen montis ingressu fuisset.
Et post aliquantum spaci regressu super eandem
 spatam p̄cefactum riuulum tyrens measisset rursus
 in os gunt v̄mnis de quo exieuit introiuit. 7
Gunt v̄mnus post haec de somno ex perge factus mi
 rificam se uisionem uidisse narrauit. 7 R̄ult enim
 paruuisse sibi in somnis quod fluuuū quendam
 per pontem ferreum tyrensisset & sub montem
 quoddam introisset ubi multa auri pond^{eris} aspexi
 sset. 7 Iuero in cuius gremio caput tenuerat
 cum dormisset quid de eo uideat eiper ordinem

uoluit . 7 Quid plura effossus locus ille & in estima-
biles thesauri quibidem antiquitus positi fuerant
sunt reperi . 7 De quo auro ipse rex post modum
crbarium solidum mire magnitudinis & magni
ponderis fecit multisque illud preciosissimis
gemmis decoratum ad sepulchrum domini hierus-
solimam tyrensmittere uoluit ; sed cum mini-
me potuisset eadem super corpus beata mar-
celli materis . quod in ciuitate caballanno
sepultum est . ubi sedes regni illius erat ponifect .
& est ibi usque in presentem diem . 7 Nec est
usquam ullum opus ex auro effectum quod ei
ualeat comparari . 7 Sed nos his breuiter
quaerelatum dignaerant contactis . ad histo-
riam reuertamur . 7 **LXXXV**

Proterum dum legati aithari regis in Francia
morerentur . Rex aithari ^{apud} ticinum nonas
septembris ueneno utitur dunt accepto mori-
tur . Postquam sex regnauerat annos ;
statimque alangobardis legatio ad childe-
pertum regem francorum missa est .

Quae aithari regis mortem ei denuntiaret .

aithari
regis mo-
rtu

& pacem ab eo exoptarent; quod ille audiens legatos
 quidem suscepit. Pacem uero in posterum
 se daturum promisit. 7. Quittamen pyre
 factos legatos post aliquos dies promissa pace
 absoluit. 7. Regina uero teu delinda quia
 satis placebat Langobardis permiserunt eam
 in regia consistere dignitate suadentes
 ei ut sibi quem ipsa uoluisset & ex omnibus Lan
 gobardis uirum elegeret talem scilicet qui
 regnum regere utiliter possit. 7. Illa uero
 consiliis cum prudentibus habens agilulfum
 ducem taurinatum & sibi uirum & Langobar
 dorum genti regem elegit. 7. Exiit enim
 hisdem uir strenuus & bellicosus. Etiam
 forma quam animo ad regni gubernacula
 coaptatus. 7. Cui statim regina ad se uenire
 mandauit. Ipsa que ei obuiam ad laumellum
 oppidum properauit. 7. Quicum ad eam
 uenisset ipsa sibi post aliqua uerba uinum
 propinari fecit. 7. Quicum prior bibisset
 residuum agilulfo ad bibendum tribuit.

I scum reginae accepto poculo manum

hic teu
 delin
 da

honorabiliter osculatus esset. Regina cum
rubore subridens non debere sibi manum
osculari. atque osculum ad os iungere
oportere. moxque eum ad suum basium
erigens. ei desuis nuptus de querigni dig-
nitate aperuit. 7 Quid plux caeleb ven-
tur cum magna laetitia nuptiae suscepit
agilulf. qui fuerat cognatus regis authari.
I ne ho ante iam mense nouembrio regiam
dignitatem. 7 Sed tamen congregatis in
unum langobardis postea mense maio
ab omnibus in regnum apud medio-
lanum leuatus est ::

EXPLICIT LI

BER TER

TIVS

INCIPIUNT CAPITULA LIB. III.

- I** Quod agilulf rex pro captiuis legatos
in franciam misit.
- II** De sicitate quae eodē anno fuit & de locustis.
- III** Quod rex agilulf inimulum occidit & de
rebellionē gaidilulfi & sulphari.
- IIII** De peste apud riuennam & de bello chil
de pesti cum filio helperici & de postestis.
- V** Quod codicem dialocum beatus gregori
us teudelindae reginae direxit.
- VI** De bonis actibus eiusdem teudelindae reginae.
- VII** Quod tassilo ab childe pesto francorum
rege reordinatus est.
- VIII** Quod romanus patricius ciuitates quas
langobardi tenebant inuasit &
& quia rex agilulf maurisone in ducem
occidit & quia cū beato gregorio & ro
manis pacem fecit.
- Epistola beati gregorii ad teudelindā
reginā. Itē alia eiusdem ad agilulfū regē.
- X** De stella comētis & morte iohannis episcopi.

- & euinducis & de baio ar us.
- XI** Demofte childe pesti francorū regis.
& de bello auarorū cum francis.
& de transitu guntarū in nif.
- XII** Quia cacanus legatos ad agilulfum
misit & de pace cum gallinico patricio.
- XIII** De pace agilulfi cum francis. & demofte
Zangrulfi. & uuar nacatu.
- XIIII** De peste apud xruennam & mortalita
te apud ueronam.
- XV** De signo sanguineo in caelo. & bello
inter se francorum.
- XVI** Demofte agilulfi ducis spulitani.
& de ducato reude lapu.
- XVII** De predicatione facta a langobar
dis in cenobio scī benedicti.
- XVIII** Demofte Lottonis. & de ducatu arichis.
- XIX** Epistula beati gregoriū papae ad eun
dem arichis.
- De captiuitate filiae regis. & qui a rex
agilulf cacano artificem direxit.
- De basilica beati iohannis in modicia.

quam teudelinda regina aedificauit.

XXII De palatio quod construxit.

XXIII De subuersione patauinae urbis.

XXIII De pace facta cum auaribus. & quod
langobardi hystriam sunt ingressi.

XXV De adaloaldo filio agilulfi. & de inua
sione montis silicis.

XXVI De morte maurici imperatoris.

XXVII De gaidoal & gisulfoducibus. & baptismo
adaloaldi.

XXVIII De captu cremonae & mantuae. & de morte
filiae regis. & de bello francorum.

XXVIII De transitu beati gregorii papae
& eius scitate.

XXX De regno adaloaldi. & de pace facta cum

XXXI Bellū francorū cū saxombus. [francis.]

XXXII De pace facta cum sinayredo patricio.
& de captis tusciae ciuitatibus.

XXXIII De morte seueri patriarchae. & sacer
dotio iohannis & candidiani.

XXXIII De inuasionē neapolitanae ciuitatis.
& de morte eleuterii falsi imperatoris.

XXV De pace facta cum imperatore.

XXXVI De pace augusti & eius necis & imperio
erichii.

XLVII De morte gisulphiducis & de pdacione
forouulanae urbis & caeteris malis
quae langobardibus in missis ppeffi.

XLVIII De ducatu & morte rasonis & cactonis.

XLIX De gysulpho duce forouulano & de ad
uenio rardoaldi & grimoaldi in benebetu.

XL De facta pace cum imperatore & de fran
cis & populatione hystriae & morte
gundoaldi.

XLI De morte agilulphi & regno adaloaldi
& eius expulsionem & regno arioaldi.

XLII De morte arioaldi & regno rothari
& quia dux arichis filium suum
alonem ad regem direxit.

XLIII De morte arichis beuentani ducis
& ducatu aionis.

XLIV De morte aionis & ducatu rardoaldi.

XLV De ciuitatibus quas rothari cepit.

XLVI De morte rardoaldi ducis & quia

ei inducator grimoaldeus germanus successit.

XLVII Demoste rothari regis & regno rardoaldi

XLVIII Demoste rardoaldi regis & de regno ripesti.

XLVIII Demoste exadli augusti & constantini
quei successit & regno alterius constantini.

L De cesaria regina per sarum.

LI Demoste aripesti & gudipesti filii eius.
quei successit & regno grimaldi & in
teritu garipaldi ducis.

EXPLICIUNT CAPITULA

LIBRI QUARTI

Qualis cum quo luna ab ortu fuerit In kts lanuarii p ducca
usque ad xxx. Incipe & fac ea prima p ducca usq. ad xii. t
Ibi fac t minū septuagesimū. Pasca xiiii. Rogaciones
Pentecosten. ^t _{ii} Terminū quadragesi
me fac luna. ^t _{iii}

195

INCEPT LIBER: III:

II

NON FIRMA TA ICI TUR AGILULFI
qui & agodictus est regi a dignitate
causa eorum quia ex castellis tridentinis
captiui a francis ducti fuerunt. Agnel
lunus episcopus tridentinum in franciam misit.

Qui exinde rediens secum aliquantos captiuos quos
brunchildis regina francorum ex proprio officio
redimeret reuocauit. Eum quoque dux
tridentorum ad optinendam pacem ad gallias
prexit quam per & uita regressus est.

Hoc anno fuit siccitas in uniuersis. a mense
ianuario. usque ad mensem septembrium. & facta
est magna penuria famis. Uenit quoque
& magna locustarum magnitudo in territorio
tridentinum quae maiores erant. quam caeterae
locustae. & mirum dictum herbae paludesque
de pasta sunt. Sed & seruo agrorum exigua
a non contigerunt. Sequenti quoque anno pat
uillu hominibus modo aduenarunt.

His diebus agilulfi rex occidit in uulsum ducem.

locustae
in tri
den
to

de insula sci iuliani. Eo quod se superiori tem-
 pore francorum ducibus tradidisset. Gaidul-
 fus uero pergamensis dux in ciuitate sua per gamo
 rebellans contra regem se communiuit. sed datis
 obsidibus pacem cum rege fecit. Rursum se gai-
 dulfus in insula commacina se clausit. Agilulf
 uero rex in eadem commacina insulam ingressus
 homines gaidulfi exinde expulit. & thesaurum quē
 ibidem a romanis positum inuenerat. tunc intransiit.
 Gaidulfus uero iterum per gamum confugiens ibique
 ab agilulfo rege obtentus. Rursum in sylvatiare
 ceptus est. Rebellans quoque dux ulfaricus contra
 regem agonem apud taruisium. & obsessus

captusque est ab eo.

I hoc anno fuit pestis in uenaria iterum apud raue-
 nam grauis & histria ^{grauissima} nimium exstans. sicut & prius
 ante triginta annos extiterat. Hoc etiam tempore
 agilulfus rex cum auarispacem fecit. Childepestus
 quoque bellum gessit cum consobriuo suo hilperico filio.
 in quo proelio usque ad triginta milia hominum ceciderunt.

Fuit autem tunc hiemps frigida nimis qualem iux-
 aliquis prius recolebat fuisse. In regione quoque

tarui
 sy
 j

f

brionum sanguis de nubibus fluxit & inter rem flu-
uii aquarum uulsi cruor is emanauit. 7 J V

His diebus: sapientissimus ac beatissimus gregorius papa
romanae urbis. postquam aliam multa ad utilitate
scilicet ecclesiae scripsisset. & iam libros quattuor
de uita sanctorum composuit; quem codicem dialogum.
Id est duorum locutionem. quia eum conloquens
cum suo diacono petro edidit appellauit. 7

Hosigitur libros prefatus papa teudelindae reginae
dixit. Quam sciebat utique & christi fidei dedita.
& in bonis actibus esse praecipuam. 7 J VI

Per hanc quoque multam utilitatem di ecclesia conse-
cuta est. 7 Nam pene omnes ecclesiarum sub-
stantias langobardi cum adhuc gentilitatis
errore tenerentur inuasit. sed hos salu-
bri supplicatione rex per motus ad catholicam
fidem tenuit. Et multas possessiones eccle-
siae christi largitus est. atque episcopos qui inde
pressionem & abiectioem exierant ad dignitatis
solite honorem reduxit. 7 J VII

His diebus tassilo ab childeperro rege franco-
rum apud baioariam rex ordinatus est. 7

teudelinda
regina

Qui mox cum exercitu scilicet horum prouinciam
introiens. patritia uictoria ad solum proprium
cum maxima preda remeauit. 7 **J VIII**

Hac & iam tempestate romanus patricius & exhar-
chus xruennae romam prope ueruit. 7 Quidam
xruennam reuestitit. & inuit ciuitates quae
a langobardis tenebantur. 7 Quarum ista sunt
nominata ^{su} rium. polimastium. hostam. tudera.
ameria perusia. luceolis. & alias quasdam ciui-
tates. 7 Quod factum cum regi agilulfo nuntia-
tum esset. statim ticino egressus cum ualido exer-
citu. ciuitatem perusiam peruenit. 7 Ibiq; per dies
aliquot maurifionem ducem langobardorum
qui se romanorum partibus tunc dederat obsedit.
& sine morte captum uitam priuauit. 7 Huius
regis aduentum intantum beatus papa gregori-
us exterritus est. ut ab expositione templi. de quo
in ezechiello legitur desisteret. sicut ipse quoque
in suis homeliis refert. 7 Rexigitur agilulf
rebus compositis. ticinum repedauit. per multum
post suggerente maximae reudelinda regi-
na sua coniuge. sicut & iam beatus papa gregorius

grego-
rius

fuit epistolis sepius ammonuit. Cum eodem
uir o scilicet papa gregorio atque romanis pacem
firmissimam pepigit. Eideinque regine idem
uenerabilis sacerdos pro gartiarum actione
hanc epistolam direxit. **VIII.**

Gregorius reudelindae reginae langobardorum.
Quia excellentia uestra ad faciendum pacem studiosius
& benignae se sicut sol & inpendere renuicente filio
nro probo abbate cognouimus. Nec enim aliter
de xpianitate uirae confidendum fuit. nisi quia in eam
sapacis laborem & bonitatem uestra cum omnibus
demonstratis. Unde omnipotenti dō gartias
agimus. quia ita cor uestrum suapitate regit.
ut sicut fidem rectam tribuit. ita quoque placita
sibi uos semper operari concedat. Non enim
excellētissima filia de sanguine. qui ab utraque
parte fundendus fuerat. paruam te credas ad
quisisse mercedem. exquare uoluntati uirae
gartias referentis dī nri misericordiam depē
camur. Ut bonorum uobis uicem incorpore
& anima hic & in futuro. Salutantes uos
pnt & eam paterna dilectione hostamur.

ut apud excellentissimum conjugum uestrum illa
 agatis quatenus xpianae rei publice societatem
 non rennuat. Nam sicut & uos scire credimus
 multis modis est utile si se ad uos amicitiam con
 ferre uoluerit. Uos ergo more ur̄o quae ad
 unitatem pacis pestinent semper studete atq;
 ubi causa mercedis ediderit elaboretur. ut bo
 na ur̄e amplius ante omnipotentis di oculos com
 mendeat. **ITEM EPISTOLA EIU
 DEM AD AGILULFUM REGEM**

Gregorius agilulfo regis langobardorum.
 Gratias excellentiae ur̄e referimus quia
 p̄tationem ur̄am audientes pacem quae utrisq;
 esset partibus profuturam sicut de uobis confiden
 tiam habuimus ordinatis. Ex qua re excel
 lentiae ur̄e prudentiam & bonitatem ualde
 laudamus quia pacem diligendo uos qui auctores
 ipsius estis amore monstratis. Nam si quod
 absit facta non fuisset. quid agi habuit nisi
 cum peccato & periculo partium miserorum
 rusticorum sanguis quorum labor utrisque
 proficit fundereur. Sed ut prodesse & nobis

eandem pacem quem admodum a uobis facta
est sentiamus. Paterna caritate salutantes ^{uos}
p^rimum ut quotiens occasio se dederit ducibus
ur̄is per diuerſa loca. & maximae in his partibus
constitutis ur̄is p^raeceptis epistolis. Ut hanc
pacem sicut promissum est ^{sūm opere} pure custodiant.

Et occasiones sibi aliquas non querant. Unde aut
contentio quaedam. aut ingratitude nascatur.

Quatenus uoluntati ur̄ae agere gratias uideam:
Lata uero p^raeſentium litterarum sicut reuera
homines ueſtros. iⁿ eo qd̄ debuit effectum suscepimus.

Quia iustum fuit ut uiros sapientes. & qui a pacem
factam dō propicio nuntiā^{ue}unt. Cum caritate
& suscipere & dimittere deberemus. J. X.

Terter haec sequenti mensae ianuario paruit
stellam comētis. mane & uespere p^restotū mensē.

Eo quoque mense defunctus est iohannes archiep̄s
reuennae. cuius in locum marianus ciues romanus.
substitutus est. Eū in quoq; duce in tridentū
moſtuo. datus est eidem loco dux gaidoaldus uir
bonus ac fide catholicus. Idem ipſis diebus
bawari usque ad duo milia uirorum dum super

+ apertus
fuit
comētis

exclabos inruunt. Super ueniente cacano
omnes interficiuntur. Tunc primum cabally
siluatici & bubaly in italia delati italiae populo
miracula fuerunt. **LXI**

Hac etiam tempestate childepestus rex franco
rum a latif anno uicesimo quinto cum uxore
propria sicut festur in uenem extinguitur.

Huini quoque qui & auarfi dicuntur a panoma
uitur in gam ingressi bellagruissima cum fran
cis gesserunt. **B**runichildis tunc regina cum
nepotibus adhuc puerulis theodepesto & theode
rico regebat gallias; a quibus accepta huini
pecunia reuestuntur ad propria. **M**ostuus
quoque est gunthiximus rex francorum reg
num quoque illius. **B**runichildis regina suscepta
cum nepotibus adhuc paruulis filius childepesti. **LXII**

Per idem tempus cacanus rex huinorum lega
tos ad agilulfum mediolanum mittens pacem
cum eo fecit. **R**omanus quoque patricius mo
ritur cui gallienus successit. **&** cum agilulfo
rege pacis concordiam iuit. **LXIII**

Hoc etiam tempore agilulfus cum theoderico franco

uero
na

rege pacem per p&am fecit. Posthaec.
ago rex rebellantem sibi. Zangulfum uero
nensium ducem extinxit. Gaidulfum
quoque per gamentē ducem. cui lambis pe
per te uat per emit; pari & iam modo & uuar
necatum apud tucinum occidit. JXIII.

Sub sequenti tempore rursus ycuennā & eos
quicirca hōre maris erant. pestis grauissima
uastauit. sequenti quoq; anno mortalitas
ualida populos ueronensium attriuit. JXV

apert
signū

Tum & iam signum sanguineum in caelam appa
ruisse uisum est. & quasi hōste sanguines
& lux clarissima per totam noctem. Theo
de pestus rex francorum eo tempore cum chlo
tario patruēle suo bellum zerenensium exerci
tum uehementer adflixit. JXVI.

Sequenti anno arulfus dux qui faroaldo apud
spolitium successerat mortuus. hic arulfus
cum bellō contaxit romanos in cametino gessisset.
uictoriaq; p&am^{im} gessisset. Requiere a suis homini
bus coepit. quis uir ille fuerit quem ipse in illo
bello quod gessisset. tam strenue pugnante.

uidisset. Cui cum sui uiri responderent. se
 ibi nullum aliquem fortius facientem quam ipsu
 ducem uidisset. Ille ait. Certe multum & p
 omnia me meliorem mihi alium uidi. qui quoti
 ens me aduersus passus aliquis percutere uoluit.
 Ille uir strenuus me semper suo chlippeo prote
 xit. Cumq; dux ipse prope spolaeum ubi
 basilica beati martiris sauni episcopi sita est.
 in qua eiusdem uenerabile corpus quiescit adue
 nisset. Interrogauit cuius & haec tam am
 pla domus esset. Responsum est ei a uiris fide
 libus saunum ibi martirem requiescere.
 Quem xpiani quotiens in bellum contra hostes
 irent solitum haberent in suum auxilium in
 uocare. Arulphus uero cum adhuc esset gen
 tilis. ita respondit. Et potest fieri. ut ho
 mo mortuus aliquid uiuenti auxilium prestet.
 Quicum hoc dixisset. equo dissiuens eandem basi
 licam conspexit ut dixit. Tunc alius for
 tibus ipsae picturae eiusdem basilicae mirari
 coepit. Quicum figuram beati martiris saun
 ni depictam conspexisset. mox cum in remento

ecclesia
 sci sa
 unni
 2

adfermauit dicens. talem omnino eum uirū
qui se in bello prospere uictoriam habitūq;
habuisse. Tunc intellectum est beatum
mastrēm sauinum eidem in proelio adiuto
rūm contulisse. Igitur mox duo arulfo
duo filii faroald superiorū ducis inter se
propter ducatum deestantes. unus ex ipsis
quicum uictoriā natus est. nomine teu
delabius ducatum suscepit. **LXXVII**

Circa haec tempora coenobium beati benedicti
patris quod in castris casinum situm est. alan
gobardis nocturno uaditū. qui uniuersa diripi
entē pecuniam ex monachis tenere potuerunt.

Ut prophētia uenerabilis benedicti patris quam
longe ante prouiderat impleverit quod dixit.

Uix apud dñm obtinere potui. ut ex hoc loco mihi
animae cederentur. Fugientes quoq; ex eo
dem loco monachi romam perierunt. secum codi
cem scē regulae quam praefatus pater composi
erit. Et quaedam alia scripta. Nec non
pondus panis & mensuram uini. & quicquid
ex suppellectili subripere potuerunt de se retulerunt.

Siquidem post beatum benedictum constantinus.
post hunc simplicius. post quem vitalis. ad extremū
bonitus congregationem ipsam exiit sub quo haec
destructio facta est.

Apostuo igitur zottone beneuentanorum duce.
arigis in loco ipsius a rege agilulfo missus suc-
cessit. Qui ostus in foro iulii fuerat. & zisulfi foro
iuliani ducis filios educarat. Eidemq; zisulfo
consanguineus erat.

foro
iuly

Re tula beati pape gregorii in hunc modū directa.

Gregorius a rigis^{ch} induci quia sic de gloria uixit sicut
reuerenti de filio nostro confidimus petere a uo-
bis aliqua fiducia licet prouocamur arbitramur
quod minime nos patiamini contristari. Maxime
in tali re unde uixit anima multum potuerit adiu-
uari. Iudicamus autem propter ecclesiam bea-
torum petri ac pauli aliquantas nobis tribus ne-
cessarias esse. & ideo saurio subdiacono nostro
iunximus. de partibus britanniæ aliquantas
incidere. & ut usque ad mare in locum aptum tri-
bere debeat. Et quia in hac resolutus indiget
salutantes gloriam uixit in eterna caritate per-

ut actionarius ur̄is qui in illo loco sunt. Deputatis
ut homines qui sub eis sunt cum bubus suis in eis
transmittere solacium debeatis. Quatenus
uobis concurrentibus melius quod eum unum pos
sit perficere. Nos enim promittimus quia dum
res perfecta fuerit dignum uobis ex munus quod
non sit inuitiosum transmitteremus. Nam scimus
nos considerare. & filius nostris qui bonam nobis uo
luntatem exhibent respondere. Unde iterum
precamur gloriosae filii ut ita facere debeatis. ut &
nos uobis possimus esse pro prestito beneficio debito
res. & uos mercedem pro sc̄orum ecclesis habeatis.

LXX.
filiae
sisea
pauit

His diebus capta est filia regis agilulsi cum uir osi uogude
calco nomine. de ciuitate parmensi ab exercitu galli
cum patricii. & urbem reuennanum sunt deducti.

Hoc quoque tempore misit agilulsi rex cacanos regi aua
rorum artifices ad faciendas naues. cum quibus hi de
cakanus in silam quandam in rocha expugnauit.

LXXI.
+

Per idem quoque tempus teudelinda regina basilicam
beati iohannis baptistae quam in modicia construxerat.
in loco supra mediolanum duodecim milibus abest dedi
cauit multisq; ornamentis auris argentiq; decorauit.

prædixque sufficienter ditavit, quo loco & iam theude-
ricus quondam gothorum rex palatium contruxit.
Pro eo quod aestivo tempore locus ipse ut pote iucinus alpi-
bus temperatus ac salubris existit. ¶ **XXII**

Tibi & iam præfata regina sibi palatium condidit. In quo
aliquod & de langobardorum manifeste ostenditur.

Quomodo langobardi eo tempore comam captam conde-
bant. uel qualis illi suestitus qualisue habitus erant.

Seque decer uice usque ad occipitum rudentes nuda-
bant. Capillos a facie usque ad os dimisso haben-
tes quos in utroque parte in frontis discrimine diuide-

bant. Uestimenta uero eiserunt laxa & maxime
linea equalia anglis & saxonibus habere solent hostiana

institis latioribus uariis coloribus contextis. Calcei
uero eiserunt usque ad summum pollicem penes aperti

& alternatim laqueis corrigiarum rudenti.

Postea uero coeperunt osis uti super quas acquitantes
tribugos birreos mittebant; sed hoc de romanorum
consuetudine traxerunt. ¶ **XXIII**

Visusque ad haec tempore patabium ciuitas fortissima mili-
tibus repugnantibus langobardis rebellauit. Sed

tandem in eorum igni tota flammis uentibus concreta

Stiussur regis agilulsi ad solum usque destructa est. 7
 Milites tamen qui in ea fuerunt. xruennam e mare
 permissi sunt. 7 **J. XXIII.**

Hac tempestate legati agilulsi regressi ac a canopa
 cem per pecuam factam cum auaribus nuntiarunt. 7

Legatus quoque cacam cum eis adueniens ad galli
 as perrexit. denuntians francorum regibus
 ut sicut cum auaribus. ita pacem habeant cum lan
 gobardis. 7 Inter haec langobardi cum auaribus
 & selabis hystrorum fines ingressi. uniuersa ignib:
 & rapinis uastabere. 7 **J. XXV.**

Agilulso quoque regitunc nascitur filius de teude
 lindaregina in modiciae palatio quia ad aloald est
 appellatus. 7 Sequenti tempore langobardi cas
 trum montis silicis in uaserunt. 7 Per idem tem
 pus repulso apud xruennam galinco redit. fina
 rrgdus qui prius fuerat xruennae patricius. 7
 gitur mauricius augustus postquam unum & ui
 ginti annis rexit imperium cum filiis chedosis &
 tiberio & constantino a socate qui fuit frater pri
 cipatrici occiditur. 7 Fuit autem utilis rei pub
 lice. nam sepe contra hostes dimigauit uictoriam

†
 mors maurici
 131p

obtinuit, huius quoque qui clauare appellantur
eius iustitiam deuicti sunt. . . **LXXVII**

Hoc anno gaidoaldus dux d' & ridendo & agilulfus
de forouilh cum antea a regis agilulfi societate
discordarent ab eo in pace recepti sunt. . . Tunc etiam
baptizatus est pre-nominatus puer adaloald filius
agilulfi regis in scō iohanne in modicia & susceptus
de fonte est a secundo seruo xp̄i d' & ridendo cuius
sepe facimus mentionem. . . Fuit autem festi pas-
chalis dies eo tempore septimo idus aprilis. **LXXVIII**

adaloald
baptiza-
tur.

Erat autem his diebus adhuc discordia langobardis
cum romanis propter captiuitatem filiae regis.

Qui ad causam ex agilulfo egressus mediolanum
mense iulio obsedit ciuitatem cremonensem cum
selaunus quōs eiacanusi ex hauarum solacium
miserat. Et coepit eam duodecim kalendas
septembris & ad solum usque destruxit. Pari-
etiam modo expugnauit etiam mantuam
& inter ruptis muris eius cum arboribus dans ueniam
militibus qui in ea erant reuertendi rauennam. . .

man-

Ingressus quoque est in eadem idus septembris.

Tunc etiam partibus langobardorum se tradidit.

castrum quod uulturna uocatur. Milites
uero pressillum opidam igne remantes. Fugie-
runt, huiusmodi patris reddita est filiarum regis asma-
regis do patrio cum uir & filius ac rebus cunctis.

Factaque est pax mense nono usque tunc aprilis indictione
ne octaba. Filia uero regis mox a ruenenapam
mam rediit ob difficultatem partus perichitata
statum defuncta est. Hoc anno teudepestus
& reudericus reges francorum aduersus clotha-
riumpatrum suum dimicauerunt. In quo cepta
mine exituque parte multamiliaceciderunt.

Re

XXVIII

morssi
grego
rui

Tunc etiam beatus gregorius papa migravit
ad xpm cum iam foci per indictionem octauam
annorum regni & secundo. Quis in loco ad apos-
tolicum officium sauinianus est ordinatus.

Fuit uero hiemps frigida nimis & motuae sunt
uitae pene in omnibus locis. messes quoque partim
uistate sunt iamuribus partim percussae ure-
dine peruerunt. Debit & tunc
mundus famam sitimque patitur quando recedente
tanto doctore animas hominum spiritalis alimo-
nie penuria sitisq; ariditas inuastit.

62
L. iob & saneme pauca de eiusdem beati gregori papae
quod tamen epistolam huius opusculo inferre ut possit
liquidius agnosci quam humilissime uir fuerit. quan-
taque innocentiae & seueritatis. Hic denique cum
accusatus apud mauricium augustum & eius filios
fuisse quod malcum quendam episcopum in custo-
diam pro solidis occidisset. Scribens pro hac re
epistolam saumiano suo apocrisario qui erat apud
constantinopolim inter cetera sic ait. Unum
est quod breuiter suggerere dominis nr̄is. Quia
sic ego seruus eorum in mo stem uellan go bardoru
gens nec regem nec duces nec comites habere atq;
in summa confusione diuisa esset. sed qui ad m
timeo in mo stem cuius lib & hominis me misere
formido. Malcus autem huiusdem episcopus neq; in
custodia fuit. neque in aliqua afflictione. sed
di^{ca}quam causam dixit. & addictus est nesciente
ab onifatio notario in domum eius ductus est.
Ibiq; p̄uendit. & honoratus est ab eo & nocte
subito mortuus est. Ecce quantae humilita-
tis uir iste fuit. qui cum esset summus pontifex
se seruum nominauit. Ecce quantae

innocentiae: quinec in morte langobardorum qui:
utique increduli erunt & omnia deuastabant. se:
noluerit ammisceri. 7

Igitur sequenti aestate mense iulio leuatus est ad ad:
doloaldus rex super langobardos apud mediolanum
in circo in praesentia patris sui agilulfi regis &stanti:
bus legatis theudipesti regis francorum: & dispon:
sata est idem regio puero filia regis theudipesti &
firmata est pax perpetua cum francis. 7 XXXI.

Eodem tempore franci cum saxomb: pugnantes
magna strages ab utrisque partibus facta est:
apud ticinum quoque in basilica beati petri apostoli
petrus cantor & hinc ictus est. 7 XXXII.

Sequenti demique mense nouembrio rex agilulf pa:
cem fecit cum smaragdo patricio in annum unum
accipiens a romanis duodecim milia solidorum. 7

Cuitates quoque tusciae hoc est balneus regis &
urbis uellus a langobardis inuasae sunt. 7 Tunc
& iam mense aprilis & maio apparuit in caelo stella
quam comete dicunt, dehinc agilulf rex iterum
fecit pacem cum romanis trib: annis. 7 XXXIII.

In diebus defuncto seuerio patriarcha ordinatur.

in loco eius iohannes abbas patriarcham aquileia
 uellere. cum consensu regis & gisulphiducis. 7 In g
 dus quoque ordinatus est romanus candidianus
 antestis. 7 Rursum mense nouembrio & decem
 brio stella comitis apparuit. 7 Candidiano quo
 que defuncto apud gaudos ordinatus patriarcha
 epiphanius qui fuerat primicerius notariorū
 ab episcopis qui erant sub romanis. & ex illo tem
 pore coeperunt duo esse patriarchae.

aquileia
 in duob:
 metro
 polita
 nis

Hac aetate iohannes consinus iuuast neapolim
 quem de eadem ciuitate non multo post dies
 eleutherius patrius expulit eumq; interfecit.
 Post haec hirclem eleutherius patrius eunuus
 imperium suscepit. 7 Quidam antuenna
 romam per gerecincastr. o luceolis a militibus
 interfectus est. 7 Capudque eius constan
 tinopolim imperatori delatū est.

Ita uicam tempestate misit rex agulf stablisa
 num notarium suum constantinopolim ad so
 ciam imperatoris remquire diens cum legatis
 imperatoris facta pace annuali agulf regi
 idē legatū imperialia munera obduere.

+

+

Locus iste utpote missus est extincto mauricio
etisque filio istorum regnum inuadens
per octo annorum curricula principatus est.
Hic rogante papa bonifacio. statuit sedem roma
nae & apostolicae ecclesiae caput esse omnium
ecclesiarum. quia ecclesia constantinopolitana
prima se omnium ecclesiarum scribebat. Idem
alio bonifacio p[ro]tente iussit inuelli fanum quod
pantheon uocabatur ablati idolatriae sordib[us].
ecclesiam beatae semper uirginis mariae. & om
nium matrum fieri. ut ubi quondam omniu
p[ro]p[ri]etatum. sed demum uelut uelut uelut
Ibi deinceps omnium fieri & memoria scorum.
Huius temporis p[ro]p[ri]um & uenit per orientem
& aegyptum civile bellum faciunt grauissima
belli gerentes multas romanorum cum prouincias
& ipsam hierosolimam auferunt. Et destru
entes ecclesias. scilicet quoque profanantes inter
ornamenta locorum scorum uel communium
& iam uexillum dominicae et uicis adducunt.
Contra hanc focantem e[st] uelut unus quia fricam
regebat rebella uelut atque cum ex er uenient.

+

eum regno utaq; priuauit. remque publicam ro-
manam ex relictis eiusdem filius regenda suscepit.

Circa haec tempora rex auarum quem sua lingua
cacanum appellant cum inuicem uerbis & multitu-
dine uementiu encliarum finem ingressus est.

Huius gisulfus forouillanus dux cum langobardis quos
habere poterat audacter occurrit; sed quamuis
fortissimi sitate conueniens in multitudine
bellum cum paucis gereret. Undique tamen cir-
cumseptus cum omnibus pene suis extitit.

Uxor uero eiusdem gisulfi nomine romilda cum
langobardis que uaserent. siue eorum uxoribus
& filis qui in bello perierant ut saxunorum foro-
uillanicum in septa constitit. Huc erant filii
taso & cacco tam adolentes. vix do alduer & gri-
moald adhuc in puerili aetate constituti. Habe-
bat uero & filias quattuor. quarum una appa-
lia. gaila uocabatur. Quarum uero nomina
non retinemus. Commiserunt se quoque
langobardi & in reliquis castris quae insuam
erant. Hoc est uicor mones. nemasosopo. alterna
reuma. glemona. uel & iam in bligine cuius

posicio omnino expugnabilis existit. Pari-
etiam modo & uir diuis castellis ne huius hoc
est auaribus pyxeda fierent se communihere.

Quares uero per omnes foro iulianorum fines
discurrentes omnia incendit & rapinis uastan-
tes foro iulianum oppidum obsidione claudunt.
& totis uiribus expugnare moluntur.

Horum rex id est cacanus dum cit camuros ar-
matus cum magno equitatu per ambulare
ut quae ex parte urbem facilius expugnare
posset inquit exet. Hunc romilda de muris
prospiciens cum eum cerneat iuuenili ab etate
florantem. me & ex nefaria concupiuit. et quo-
que mox per nuntium mandauit. ut si eam
in matrimonium sumeret ipsa eadem ciuitate
cum omnibus qui aderant traderet. Quod
rex barbarus iudicem eadem malignitatis dolo
quod mandauerat se facturum promisit.

eamque se in matrimonium accipere spondit.
Illa uero nihil mota postea foro iulensis castra
appetit & ad sua cunctorumque qui aderant
perniciem hunc introduxit. Ingressu uero

aures cum regis suo forum iulij uniuersa quae inue-
 nire poterent rapinis deripuerunt. Ipsam urbem
 flammis concremantes. uniuersos quos repperer-
 unt captiuos adducunt. Fallaciter tamen
 eis promittentes quod eos unde digressi fuerant
 pannoniae in finibus conlocarent. Quicum
 patriam reuestentes ad campum quod sacrum
 nominant peruenissent omnes qui iam iuma-
 iori aetate constituti erant langobardos gladio
 per humere statuunt. Mulieres uero & par-
 uulos captiuitatis sorte diuidunt. Taso uero
 & cacco seu xduald filii gisulfi & romuldae
 cum hanc auarorum malitiam cognouissent
 statim ascensis equis fugam arripiunt. Equi-
 bus unus grimualdum puerulum fratrem suum
 dum existimasset utpote paruulum super equum
 currentem retinere non posse. Melius du-
 cens eundem gladio perimere quam captiui-
 tatis iugum sustinere eum occidere uoluit.
 Cum igitur ut eum percuteret lancea me-
 uassit. puer lacrimans exclamauit dicens.
 Nolite pangere quia possum in equum

teneret, qui iniecit manu eum per brachium
adprehendens super nudum equi dorsum posuit.
Eundemque ut si possit se continere hostatus est. 8
Puer uero frenum equi manu arripit fugi
entesque manus & ipse secutus est. 9 Quo conper
to auarum mox ascendit sequi eos persecuti sunt. 10
Sed reliquis ueloci fuga euadentibus grimoald
puerulus ab uno eorum qui uelocius cucurrebat
captus. 11 Ne tamen eum suus comprehensor
gladio ferire propter paruitatem aetatis dig
natus est. 12 Sed sibi eundem potius seruiturum
reseruauit. 13 Cumque eum ad castra re
uestens adprehenso eiusdem equi freno redu
cere. De quo tam nobili preda exultaret.
Erat enim ipse puerulus elegantia forma micanti
bus oculis lacteo crine perfusus. 14 Qui cum se
captiuum rabi doleat. 15 Ingentes animos angus
to inspectore uersans ensis qualem uilla acie
habere poterat uagina exemit seque trahente
uarem quantum animi ualuit in capite
percussit. 16 Moxque ad cerebrum ictus per
ueniens hostis ab equo deiectus est. 17 Puer uero

grunualduer so equo fugam la & abond & arripient. Tandem fractibus iunctus est. Et isque liberatione sua nuntiatio in super hostis interitum inestimabile gaudium fecit. Quares uero omnes langobardos qui iam in uirili aetate erant gladio perimunt. Mulieres uero & paruulos captiuitatis iugo adducunt.

Romildam uero quae totius malitiae caput exstitit rex auar^{ro} uero propter uisum sibi sicut ei spondebat nocte una qua summam in omnia habuit.

Uouissimae uero duodecim auaribus tradidit qui eam per totam noctem uicibus sibi succedentes libidine uexarent. Post modum quoque palum in medio campum configi praecipiens eandem in eius cacumine inseri mandauit. Haec in super exprobrando inquit talem te dignum est matrem habere. Igitur diu proditrix patriae talis exitio perit quae amplius sua libidine quam ciuium & consanguineorum salutem prospexit.

Filiae uero eius non matris libidinem secutae sed castitatis amore studentes ne ab artibus contaminarentur. Crudorum pullorum uero carnes sibi inter mammas sub fascia posuerunt.

quae ex calore putrae factae odorem foetidum
exalabant. Cumque eas uellent auares con-
tingere non sustinentes foetorem putabant eas
naturaliter ita foetidae procul ab eis cum exe-
cratione recedentes atque dicentes omnes
Langobardas foetidas esse. Haec igitur aste
auarorum libidine puellae nobiles euadentes
& ipsae castae seruatae sunt & ritibus seruan-
dae castitatis. Siquid tale feminis contin-
gerit mandauerunt exemplum. Quae pos-
tea per diuersas regiones uenundatae iuxta
nobilitatem suam dignis sunt nuptus potitae.
Nam una earum a Alamannorum regi alia uero
dicitur Baioariorum principem nupsisse.

† de ista
quae nupta
est a regia
de illo pmo
q. h. v. c. libru
f. 10.

Exiit uero nunc locus postposita generalis histo-
ria pauca & iam priuatim de me a qui haec seculo
genealogia retere & qui ares ita apostolus
paulo superius narrationis ordinem replicare.
Eodemque tempore quo Langobardorum rex
de Pannonia ad Italiam uenit. Leupichus meus
ab auis ex eodem Langobardorum genere cum
is puer aduentauit. Qui postquam

aliquod annos in aliis uicibus diem claudens extremi.
 Quinque ex se gentior filios adhuc paruulos reliquit
 quos tempestas ista captiuitatis de qua nunc diximus
 comprehendens omnes ex castro foro iulensi in auaro
 rum patriam exsiles deduxit. Quicum per mul-
 tos annos in eadem regione captiuitatis miseriam sus-
 tenuissent. & iam ad uirilem peruenissent aetatem.

Ceteris quattuor quorum nomina non retinemus
 in captiuitatis angustia persistentibus. quintus
 eorum germanus nomine lupichus quinafter postea
 proauis exiit. Inspiciente sibi uter edimus mise-
 ricordiae auctor enim captiuitatis iugum abicere
 statuit. Et ad italiam quo gentem langobardorum
 residere meminisset. tendere atque atque ad liber-
 tatem uix studuit reppedare. Quicum ad gres-
 sus fugam adripuisset. & iam tantum & arcum
 & aliquantulum cibi propter uaticum gerens.
 nesciretque omnino quo pergeret. et lupus ad-
 ueniens comestit in eis & ductor effectus est.

Quicum ante eum pergeret & frequenter post
 se respiceret. & cum stante subsisteret. atque cum
 pergerente preiret. Intellexit sibi eum diuinitus

datum esse. uti et quod nesciabat ostenderet.
Cum per aliquo tempore in incerta solitudine hoc
modo pergeret. paucis eundem munitorem peragravit
hibuerat omnino defectum. Quia cum ita an-
titer carperet. & iam fame tabes factus defecisset.
et tendit arcum suam & eundem lupum ut eum
in cibum sumere possit sagitta interficere uoluit.
Sed lupus si demittens ferientis prociens sic ab eius
causione elapsus est. Ipse autem recedente eodem
lupo nesciens quo pergeret. in super famis penuria
numquam debilis effectus. cum iam de uita desperaret
se in terram proiciens obdormiuit. uiditque quen-
dam uirum in somno istalia sibi uerba dicentem.
Surge quid dormis. arripe uiam in hanc partem contra
quam pedes uos. Illac & enim est italia ad quam tendis.
Quistatum surgens. nullam partem quam in somno audie-
rat pergere coepit. nec morae ad habitaculum hominum
peruenit. Et uixit enim selauos in habitatio nullis
locis. Quam cum una mulier iam uisula uidisset.
statim intellexit eum fugitiuum esse & famis penuria
aborire. Ducta misericordia super eum abscon-
dit eum in domo sua. & secreto paulatim euictum.

ministravit. Nesci usque ad saturationem alimoniam
 prebere. eius vitam funditus exanguerit. Denique
 sic compellente ei partem prebuit quo usque ipse recupe-
 ratus vires accipere potuisset. Cumque eum iam
 ualidum ad iter faciendum uideret. datus ei cibarius
 ad quam partem adire debere ammonuit.

Qui post aliquot dies Italiam ingressus ad domum in
 qua hostus fuerat peruenit. Quae ita deserta erat
 ut non solum tectum habere. sed etiam ^{tribus} muis & fenestris
 plena esset. Quibus ille succis in tra eosdem parietes
 uastam hornum repperiens ipse sua farsa suspendit.
 Qui postea consanguineorum & amicorum
 suorum muneribus ditatus. & domum reaedifica-
 uit. & uxorem duxit. sed nihil de rebus quas genitor
 suus habuerat. exclusus iam ab his que eas inuaserant.
 longa & diuturna possessione conquirere potuit.

Iste ut iam superius premisi extitit meus proauus.

Hic enim genuit auum meum arichis. arichis uero
 patrem meum uuarnefrid. uuarnefrid autem
 ex teo delinda coniuge genuit me paulum. meumque
 germanum arichis. qui nostrum auum cognominem
 reliquit. Haec pauca propriae genealogiae ser-

Re

delibatis. Nunc generalis historiae reueſta
mur ad tunc tē.

Moftuo ut diximus gisulfo duce foroiulensi. taso
& cacco filii eius. eundem ducatum gerendum
susceperunt. Hisuotempore selauorum regionem
quae a zellia appellatur. usque ad locum qui me
claria dicitur possederunt. Unde usque ad
tempore yatchis duci fidem selauum pensionem
foroiulans ducibus per soluerunt. Hos duos
fratres gregorius patricius romanorum. in ciuita
te opter gio dolosa fraude peremit. Nam
promittens tasoni. ut eum barbani sicut moris est
incideret eumque filium faceret. Ipse taso cum
ca. ccone germano suo & electis iuuenibus ad eun
dem gregorium nihil malum & uens aduenit.
Quamox cum opter gium cum suis esset ingressus.
stacim isdem patricius ciuitatis portas claudi
pyrecepit. & armatos milites super tasonem
eiusque socios misit. Quod taso cum suis con
periens audacter se ad proelium preparauit.
ultimumque sibi data pace uale dicentes per
singulas ciuitatis plateas superuenerunt trucidat. Ies.

foro
iuli.

opter
gium
cui
tas.

et filioli

Cum magnam stragem de romanis fecissent ad
extremum & iam ipsi per empti sunt. 7 Grego-
rius uero patricius propter uisurandum quod
dederat. caput tasonis sibi deferri iubens eius bar-

mors
caca
nis.

7

Ibam sicut promiserat per uirus absedit. **LXXXVIII**

His ita per emptis. dux foroulanus gnaulfus gisulfi
germanus constituitur. 7 Radoald uero & grimo
ald de spectui ducentes sub patris sui gnaulfus potes
tatem degere. cum essent iam prope uuenilem
a latem. ascensa nauicula remigantes ad bene
uenti fines perueniunt. & exinde ad arichis bene
uentanorum ducem suum quondam pedagogum
propeyentes. ab eo gnatissime suscepti. & filiorum
loco sunt habiti. 7 His temporibus mostuo tassi
lone duce baiuorum. filius eius garibaldus
in aguntio a clauis deuictus est. & baiuorum
termini depredantur. 7 Resumptis tamen ba
ioaru uiribus & priedas ab hostibus excutunt.
& hostes de suis finibus pepulerunt. **LXXI**

Rex uero agilulfus pacem cum imperatore in anno
unum. Iterumque in alterum faciens cum
francis quoque iterum pacis concordiam renouauit.

Hoc nihil hominum annos claustrum interfectis
militibus lacrimabiliter depredata sunt. Sequen
ti quoque mense marcio defunctus est apud triden
tum. secundus seruius xpi. de quo sepe iam diximus.
quibusque ad sua tempora succinctum de langobar
dorum gestis composuit historiolum. Eo tem
pore rex agilulf cum imperatore treuicā pacem
composuit. Occisus quoque est his diebus the
ude. pestus rex francorum. & facta est pugna
grauiissima inter eos. Cunduald & iam ger
manus teudelindae reginae qui erat dux in ciui
tate ascensi. nemine scientem auctorem mortis ipsi
us. Hoc ipso in tempore sagitta uictus interit.
igitur agilulf qui & ago appellatus post quam uigin
ti & quinque annos regnauerat diem clausit extre
mum. Relicto in regno filio suo adaloald ad
modum puerum cum teudelinda matre.
Sub his ecclesiae restauratae sunt. & multae do
nationes per loca uenerabilia largitae; sed dum
adaloald euerfa mente insaniret. postquam
cum matre decem regnauerat annis. de regno
eiecatus est. Et talangobardi sine eius loco

teude
an

ario al substitutus est. 7 Decius regis gestis ad nrm
 notitiam aliquid minime peruenit. 7 **C**irca **Re**
 haec tempore beatus columbanus ex gotthorum
 genere oriundus. Postquam in gallia in loco qui
 luxouium dicitur. monasterium construxerat
 spitaliam ueniens. a langobardorum rege gye
 tancer exceptus est. cenabiumq; quod bobium
 appellatur in alpibus gotus aedificauit. quod
 quadraginta milibus ab urbe diuiditur uiciniensi.
 quo in loco & multa possessiones a singulis principib;
 siue langobardis largitae sunt. & magna ibi
 facta est congregatio monachorum. 7 **EX LII.**

Igitur arioald postquam super langobardos duodecim
 annis regnum tenuit. ab hacluce subtritus est. &
Langobardorum regnum rothari genere a rodulfus **Re**
 cepit. 7 Fuit autem uiribus fortis & iustitiae
 ceteris sequens. sed tamen fidei xpi ane non
 rectam lineam tenens. arriane hereseos per
 fidia maculatus est. 7 Siquidem arriani mi
 norem patri filium. spm quoque scm. minor
 patri & filio ad suam perniciem dicunt. 7
 Nos autem catholici. patrem & filium. & spm sc

rothari
 17
 100

tribus personis unum & uerum dñm aequali poten-
tia eademq; gloria consuemur. 7 Huuitem-
poribus pene per omnes ciuitates regni eius duo
episcopi erant. unus catholicus. & alter arria-
nus. 7 In ciuitate quoque ticinensi usque nunc
ostenditur. ubi arrianus episcopus apud basi-
licam sc̄i eusebiu residens baptisterium habuit.
Cum tamen ecclesiae catholicae alius episcopus
resideret. qui tamen arrianus qui in eadem
fuit anastasius nomine ad fidem catholicam
conuersus. xp̄i postea ecclesiam rexit. 7 Hic
rothari rex langobardorum leges quas sola me-
moria & usu retinebat. scriptorum seruae con-
posuit. codicēq; ipsum edictum appellari prece-
pit. 7 Erat autem iam ex quo langobardi in
italiam uenerant annus septuagesimus septimus.
sicut idem rex in sui aedicti testatus est prologo. 7
Suum quoque filium adhuc regem arichis bene-
uenti dux aione direxit. 7 Quicum in uen-
nam uenisset. ticinum pergens sibi ei a romano-
rum malicia talis potio data est. quae eum
uente excedere faceret. atque ex eo tempore

numquam plenis aniq: sensus fuit. 7 **XLIII**

Jgitur cum dux arigis huius de quo diximus pater
tam maturus annis ad diem ultimum propinquas
s& sciens filium suum aionem non recte esse sen
sus yredoaldum & grimoaldum tam florem
iuuentutis habentes quasi proprios filios lan
gobar dis qui adierunt commendauit. eisq: dixit
Quod melius eos regere isti quam aiosi filius possit.

Defuncto ergo arichis quid ducatum quinquaginta tenuerit annis. Aio autem eius
filius samnium ductor effectus est. 7 Cui
tamen yredoald & grimoald sicut seniori facti
& domino per omnia paruenerunt, qui aio cum
tam annum & mensibus quinque beneuenta
norum ducatum regebat. Uementes selau
cum multitudine nauium. n̄ longe a ciuitate
sepono castris posuerunt. 7 Qui occultas
foueas circa sua castra facientes. cum aio
super eos absentibus yredoald & grimoald
uenisset eosque debellare uellet. equus eius
in unam de eis dem foueis cecidit. atque in
entibus super eum selauis simul cum aliis

XLIII

aliis extinctus est . 7 Quodcum rex doald nuntiatus
fuisse et ueniens eisdem sclauis propria illorum lin
gua locutus est . 7 Cumq; eos propter hoc segniores
ad bellum redisset mox super eos strage prosternens
& alios mortem uitatus est . & de illis finibus eos qui re
manserant hostes fugam perire coegit . 7 **XLV.**

^{Longoba dicitur}
gitur rothari rex romanorum ciuitates ab urbe
tuscis lunensi uniuersas quae in litore maris sitae sunt
usq; ad francorum fines coepit . 7 Optergium quoq;
ciuitatem inter taruisium & forouili positam pari
modo expugnauit & diruit . Cum uenennatibus
romanis bellum gessit ad fluum emilie quod scul
tentia dicitur . 7 In quo bello a parte romanorum
reliquis tergadantibus octo milia ceciderunt . 7

Ea tempore magnus romae terrae motus factus est
magnaq; tunc fuit inundatio aquarum . 7

Post haec fuit clades scabearum ita ut nullus potuisset
mortuum suum agnoscere . propter nimium
inflationis tumorem . 7 **XLVI.**

pud beneuentum uero mortua rex doald
Iucein quid uictum quinq; rexerit annis
rimo aldeus germanus dux effectus est .

prer
uu
m

gubernavit que dōcatum sam mīcū m annis
quinque & uiginti . 7 hic decaptiua puella
sed tamen nobili cuius nomen ita fuit . romualdū
filium & duas filias genuit . 7 Quidam esset
uir bellicosissimus & ubique insignis . uementi
bus eo tempore grecis ut hoc uiculum scī archan
geli in monte gargano situm depredarent .

Grimouald super eos cum ex exercitu ueniens
ultima eos cede p̄st̄ uicit .

At uero rex rothari postquam annos sedecim
& menses quattuor regnum tenuerit
uita decedens langobardorum regnum
rodoald suo filio reliquit . 7 hic cum iuxta
basilicam beati iohannis baptistae fuisset
humatus . Post aliquantum tempus qui
dam iniqua cupiditate succensus eius se
pulchrum noctu aperuit . Et quicquid
in ornamentis eius corporis repperit abstulit .

Cui beatus iohannes per uisionem apparensem
uehementer exterritus eique dixit . 7 Cur
ausus es corpus istius hominis contingere .
Fuerit licet non recte credens tamen mihi se

desepulch
archari
reg
is

Re

cōmendauit. 7 Quia igitur hoc facere pre-
sumpsisti numquam in meam basilicam deinceps
ingressum habebis; quod ita quoque factum est. 7
Quotiens cumque enim uoluisset beatus iohannis
osculum ingredi stetit uelud a iudicissimo
pugili guttur eius feriret. sic subito retro ue-
bat impulsus. 7 Ueritatem in xpo loquor. hoc
mihī ipse uoluit. qui hoc ipsum suis oculis factū
uidit. 7 J. XLVIII.

Rodoaldus igitur post funus patris langobar-
dorum regnum suscipiens gundipergam
agilulfi & teudelinde filiam in matrimonium
sociauit. 7 Haec gundiperga regina ad instar
suae genericae sicut illa immodicia sic & ista
in sicca cinensem ciuitatem basilicam in hono-
re beati iohannis baptistae construxit. 7

Quam mire ex auro & argento pie plusque
decorauit. 7 Rebusque singulis optimae dita-
uit. in qua eius corpus tumulatum crescit. 7

Haec dum de crimine ad alterum apud uirum
accusata fuisse & proprius seruus eius ca-
rellus nomine a rege expulit. ut cum eo

qui reginae crimen ingesse sit. pro castitate suae
dominae monomachia dimicavit. 7 Quidam
cum criminatore illo singulare certamen in
s& cum cuncto populo adstante superavit. 7

Regina uero post hoc factum. ad dignitatem
pristinam rediit. 7 Rodoald quoque ut fer-
tur dum uxore cuiusdam langobardis tra-
p̄as s& ab eodem interfectus est. Postquam
septem diebus & quinque regna uexit annis. 7

Hic successit in regni regiminis aripert filius
gundoaldi. qui fuerat germanus teudelindae
reginae. 7 Hic condidit apud ticinum oꝝ uicu-
lum saluatoris. quod ex tunc postea occiden-
talem quae dicitur marēna situm est. quod
& ornamentis uariis decorauit. substanti-
is sufficienter ditauit. 7

aripert
rex
Re

His diebus defuncto cyclo augusto. apud
constantinopolim hexadones eius filius
cum matre martina regni iure sus-
cepit. Rexitque imperium duo-
bus annis. 7 Quo uita decedente
successit in loco eius constantinus

†
eradiur
moritur

†

ger manus eiusdem alius filius
heruli qui imperavit mensibus sex.

† Hoc & iam mortuo constantinus eius
dem filius ad regni dignitatem
ascendit. Tenuit que regnum
annis uiginti & octo.

Circa haec tempora regis persarum
coniux nomine cesaria. de per side
exiens cum paucis suis fidelibus
priuata habitu propter xpianae
fidei amorem constantinopolim
uenit. quae ab imperatore
honorificae suscepta.

Post aliquos dies ut de fide crebat
baptismum consecuta. & ab au
gusta de sacro fonte leuata est.

Quod uir eius persarum rex audiens
legatos constantinopolim ad au
gustum direxit. quatenus eidem
suam uxorem redde r & .

qui ad imperatorem uenientes
uerba regis persarum nuntiant.

qui suam requirebat reginam

Imperator haec audiens remque omnino igno-
rans eis responsum reddidit dicens . 7

O regina quam queritis . fatemur nos nihil scire
perexer quod ad nos hic aliqua mulier priuato
habitu aduent . 7 Legati uero responderunt
dicentes . 7 Si placeat uestro conspectui . uelimus
hanc quam dicitis mulierem uidere . 7

Quem cum iussu imperatoris aduenisset . mox
eam legati conspiciunt . ad eius uestigia
pro uoluuntur . eique uenerabiliter quia
eam suus uir requirere suggerunt . 7

Quibus illa respondit . 7 Ite renunciate
regi uestro & domino quia nisi sicut ego iam
credidi . ita & ipse in xpm crediderit . me iam
ultimam confortem thori habere non poterit . 7

Quid multa . reuersi legati ad patriam uniuersa
quae audiverunt suo regi renunciant . 7

Qui nihil motus cum sexaginta militibus
uiris constantinopolim pacifice ad
imperatorem uenit . A quo grati-
tanter & satis dignae susceptus est .

quicum uniuersis xpm dnm credens pariter
 com omnibus sacri baptismatis unda per
 fusus & ab augusto de fonte leuatus
 Catholica fide confirmatus est . 7 multis que
 muneribus ab augusto honoratus accepto
 sua coniuge laetus & gaudens ad suam
 patriam repedauit . 7 Cisca haec tempo
 re mostuo apud foriuli gyaesulfo duce
 foriulensae ducatum ago regen
 dum suscepit . Apud
 spoletium teude laupo
 defuncto atto ei
 dem ciuitati
 ductor
 effici

Hic deest unum cap

*Hic de cap d'arpert
Hic de cap d'arpert*

*Apud spoletium teude laupo defuncto
atto eidem ciuitati ductor efficiatur*

EXPLICIT
LIBER QUARTUS

Hic deest capitulum d'arpert

EXPLICIT

- XXII De arnifrid filio luponis
 XXIII De uithari foro iulanorum duce
 & de eius uictoria de sclaus
 XXIII De morte uithari & quomodo ei landari
 successit. & de rodaldo qui post eum
 ducatum tenuit
 XXV Quomodo grimuuald filiam luponi ducis
 romuualdo suo filio sociavit.
 XXVI Quomodo rex grimuuald de suis se contemp
 toribus ultus est.
 XXVII Quomodo rex grimuuald forum populi
 expugnans deleuit.
 XXVIII De die quod grimuuald aduersum
 romanos habuit.
 XXVIII De uulgarum duce alzecone. & quomodo
 libene uento cum suis ordinatus est
 XXX Quia extincto tyranno mezezio
 constantinus ipso cum constantis angusti
 romanorum princeps effectus est
 XXXI De stella comete. & de operibus domi papae
 XXXII Quomodo perctaric ad regnum saxonū
 brittaniam ire disposuit.

- XXXV** De morte grimuualdi regis. & de reuerſione
bettaric & de regno eius
- XXXVI** De monaſterio quod conſtruxit. uel qd regina
eius aedificauit.
- XXXVII** De bettaric. & regno cunipeſto filio eius
quem ſibi adſciuit.
- XXXVIII** De rebellionē alahis prima. & quomodo
luguetiam rediit.
- XXXIX** De morte bettaric. & regno cunipeſti
& de ſupro theodote.
- XL** Quomodo alahis palatium cuninepeſti inuaſit.
- XLI** Quomodo cuninepeſt. ruruſſuſ in palatium
ingreſſuſ eſt.
- XLII** Bellum alahis aduerſum cuninepeſtum.
& mors ſeno m diaconi.
- XLIII** De bello cuninepeſti & alahis. & de uictoria
cuninepeſti. & quomodo triumphans
ticinum ingreſſuſ eſt.

EXPLICIUNT
CAPITULA

IN CIPT. LIBER V^{us}

SON PIRCOATO ITAQUE GRIMUVALDO
 regnam apud ticinum non multo post
 tempore iam dudum pactam sibi aripetu
 regis filiam cuius germanum godipetum ex
 tinxerat. duxit uxorem. Bene uentatum uero
 exercitum cuius auxilio regnum adeptus erat.
 Multas dotationum muneribus remisit ad propria.
 Aliquantos tamen ex eis secum habitaturos uel inuit
 largissimas eis tribuens possessiones.

Qui postquam conperit petrarit profugum
 scythiam appulisse. & apud cacano demorari
 eidem cacano auarorum regi per legatos mandauit.
 ut si petrarit in suo regno delineret cum langobar
 dis & secum pacem quam acutus habuerat. de
 ceptus habere non posset. Haec auarus rex audiens.
 ad seito petrarit dixit ei. Ut inquam partem uella
 pergeris ne propter eum auares cum lango
 bardis inimicitias contraherent. petrarit
 uero haec audiens italiam ad grimuualdum
 reuersus repleuit. Audiuit enim eum

clementissimum esse. Igitur cum ad laudem sem
ciuitatem uenisset misit ante se ad grimum ualdum
regem unulum sibi fidelissimum qui eius aduen
tum nuntiaret. Unulus uero ad regem ueniens
petarum in eius fidem aduentum nuntiavit.

Haec ille audiens fidenter promisit in sua cum
fide uenientem nihil mali passurum fore.

Inter haec petarum audiens ad grimum ualdum
ingressus cum eiusse uestigijs aduolueret conatus
esset. Rex eum clementer inuicem adque ad suum
osculum eiecit, adque petarum seruus cuius sum inquit
sciens te christianissimum & piu esse. Cum possim
inter paganos uiuere facis de tua clementia
ad tua uestigia ueni. Cui rex ut solebat iure iurando
ita repromisit dicens, per eum qui me nasci fecit post
quam in mea fide ad me uenisti nihil in aliquo mali pati
cris. Sed ita te ordinabo ut decenter uiuere possis.

Tunc eius in spaciose domo hospitium prebens eum ^{post}
tales labores habere requiem iussit. Praecipiens eum ^{post}
ex publico uictum & quaeque essent necessaria largius
ministrari. Petarum uero cum ad hospitium sibi
agere praeparatum uenisset mox ad eum tacinensium

ciuum coeperunt turme concurrere ut cum uel uiderent
 uel pristina noticia cognitum salutarent: Uerum quid
 non mala lingua inrumperet potest. Mox namq:
 uenientes ad regem quidam maligni adolatores regi
 denuntiant quia nisi pestariti citius uita priuaret
 ipse regnum protinus cum uita perderet. Adseue
 rantes ob hoc ad eum totam concurrere ciuitatem
 His auditis grimuualdum nimium credulus effectus
 & quod promiserat oblitus in innocentiā pestariti
 statim necem accenditur. Consiliumq: in tū qualiter
 eum quia iam hora tardior erat. Iuxta uero uita
 priuaret. Curdeniq: ad uesperam diuersos cibos una
 quoq: principua uariaq: potionum generū cūens misit
 ut eum inebriare possit. Quatenus multa eadem nocte
 potatione resolutus in noq: sepultus ad suam nihil
 salutem cogitare ualere. Iunius quide eius patris
 obsequio fuerat. cum eidem pestariti ferculum regium
 adtulisset quasi eum salutaturus submensam caput
 mittens. idem secū hae quia rex eum occidere
 disponeret nuntiauit. Pestariti uero statim suo
 pincernae precepit ut sibi uisibilia argentea non
 aliud aliquantulum aque propinaret.

nisi

Cumq; hi quid uersi generis potiones ei a rege dese-
rebant de uerbo regis eum rogarent ut totam fialam
bibereit. Ille in honore regis se totam bibere pro-
mittens parum aque litiabat de argenteo calice;
Qui ministri regis dum haec nuntiarunt quod ille audis-
sime biberet. Rex laetus respondit bibat ebriosus
ille: cuius enim pariter eadem uina mixta cum san-
guine refundit. Per tarit uero unulfum citius ad se
adscitum de sua morte ei regis consilium nuntiauit;
Qui statim ad domum suam puerum misit ut sibi lecti-
sterna deferret. Lectumque sibi iuxta stratum
per tarit fieri precepit. Nec moraretur grinnuald
suos satellites direxit quid domum in qua per tarit
quiescebat ne aliquo modo effugere possit custodire
debereit. Cumque cena finita esset & egressis om-
nibus per tarit tantum & unulfus ac uentarius
per tarit remansissent. Qui utique eiusdem satis-
erant fideles consilium ei aperuere & obsecranteum
ut cum per tarit fugeret ipse eum quam diu possit
hinc eodem cubiculum quiesceret. Cumque se hoc
facturum spondidisset unulfus pannos lectarios
& culcidram ut sinamque pellem supra dorsum

dicunt

acceruicem per tartarum inposuit eumque ex consilio quasi
 rusticanum seruum ex tianuam in pellere coepit.
 multasque eis inuicias faciens fuste eum in super percu-
 tere. de super & arguere non cessabat. Itaque impulsus
 atque ictus sepius ad terram corruerit. Cumque eun-
 dem unum regni satellites qui ad custodiam positierant
 requirerent quid hoc esset seruus iste inquit nequam
 lectum mihi in cubiculo ebriosi istius per tartarum statuit.
 quoniam tantum uino plenus est ut quasi mortuus ita
 cubet. Sed satis est quod deus nunc usque amentiam secu-
 tus sum. Jam deinceps in uita domini regis in domo
 propria manebo; haec illi audientes & uera quae au-
 dierant esse credentes. Laeti effecti sunt & eum pariter
 que per tartarum quem putabant seruum & qui operam
 ne agnosceretur habebat caput. locum illis dantes
 abire permiserunt. Illi autem ab euntibus uertiaris
 ille fidelissimus obserato diligenter hostiore mansit
 hic in secus solus. Unum uero per tartarum de muro
 anguli qui est a parte vicini fluminis per funem deposuit.
 Eique quos potuit socios coniunxit. Quia repta quos in pastu
 inuenientem aequi. se eadem nocte ad astensem amici
 domum manebat; & quia adhuc grimo ualdore bellis

exstabant; Deinde quantocius petrarit taurinensem
urbem p[er]ens hac post claustra italiae t[er]rens[is]gressus
francorum ad patriam peruenit. Sicq[ue] d[omi]n[us] somnipo
tens dispositionem misericordiae & innocentem
amote eripuit & regem ex animo bona facere
cupientem ab offensione seruauit; ¶ III

At uero rex grimualdum petrarit in hospicio suo quies
cere putat & ab eodem hospicio usque ad palatium
acies hominum hinc & inde ad stare fecit. ut pereorum
medi[us] petrarit deducere & ur[be] quatenus effugere
minime possit; Cumq[ue] a rege missi uenissent qui per
trarit ad palatium euocarent & ad hostium quo eum
quiescere putabant pulsassent. uestiarius ille qui in cer
susentit rogabat eos dicens. Misericordiam cum eo
facite eumq[ue] paululum quiescere sinite. quia adhuc
detinere lassus grauisimo somno deprimitur.
Quod cum illi ad quiescissent. hoc ipsum regi nuntiaue
runt. quia adhuc petrarit grauis somno quiesceret;

Tunc ille sic inquit hester na sera se uino impleuit
ut adhuc uigilare non possit. Quibus tamen p[re]ce
ceptis ut mox eum excitatum ad palatium deduce
rent. qui uenientes ad ianuam cubiculi in quo

179
petaric sperabant quiescere: coeperunt acrius
pulsare. Tunc uestiarus ille: rursus eos rogare
coepit ut quasi eundem petaric aliquantulum
adhuc dormire permitterent. Qui irati uoci-
ferantes iam satis ebriosum illum quiescisse
mox calcibus eisdem cubiuli hostium confri-
gunt. Ingressi q: petaric in lectulo requirunt:
cum non inuenissent ad requisita eum
rature residere suspicatisunt. Quem cum
necibi repperissent uestiarium illum inter-
rogant quid de petaric factum fuisset. Quibus
ille fugisse eum respondit: quem statim capillis
adprehensum furentes eumq: uerberantes
ad palatium pertrahunt. Eumq: in regis
presencia perducentes fugae petaric hunc
esse conscium ideoq: morte dignissimum dicunt.
Quis dimitti precepit eumq: per ordinem
qualiter petaric effugisset inquisiuit. Ille regi
uniuersa sicut acta fuerat ^{re}uulit. Tunc rex
acutum stantibus requisit dicens. Quid uobis
de homine isto uidetur qui talia perpetravit. Tunc
omnes una uoce responderunt esse eum dignum.

multas supplicis ex cruciatum interire; at rex;
Per quime nasci fecit inquit dignum est homo
iste bene habere: quise per fide su domini motu
credere non recusauit. Eumq: mox inter suos
uestiarios esse precepit. Ammonenseum ut
sibi eadem fidem quam pettarte habuerat seruari &
multa se ei q̄comoda largiturum promittens;
Cumque rex requireret quid de unulfo factū fuisse
Nunciatum est ei quod in beata archangeli michahe
lis basilicam confugium fecisset; Quimox ad eum
misit sponte promittens quod nihil pateretur
malitantum ut in sua fide ueniret. Unulfo uero
calem regis promissionem audiens mox ad palatium uenit
atq: ad regis uestigia prouoluit. Interro^{gatus} ab eo
est quomodo aut qualiter pettarte euadere
potuisset. At ille cum ei cuncta ex ordine reu
lisset. Rex ei fidem & prudentiam conlaudans
omnes eius facultates & quicquid habere pote
rat eidem clementer concessit. ¶ IIII
Cumque post aliquot tempus rex unulfum
requireret utrum uelle ipsis diebus cum per
tarte esse. Ille iure iurando ait. Prius se uelle

cum pestaric mori quam usquam alibi in summis deliciis
 uiuere; Tunc ^{rex} & iam uestiarius melius ei esse & secum <sup>illū requisitū
 dicent; utrū</sup>
 in palatio manere. an cum pestaric in peregrinatione
 degere; quicunque ei similia sicut & unulfus respon-
 disse. Præcepit unulfo ut quicquid uelle & de domo
 sua tolleret. pueros scilicet & aequos & diuersam
 suppellectilem. & ad pestaric in lesus properaret;
 Paritiam modo & uestiarius illum absoluit; qui
 omnia sua secundum benignitatem regis sufficien-
 ter tollentes cum eiusdem regis adiutorio fran-
 corum in patriam ^{ad} dilectum pestaric sunt profecti;

Hac tempestate francorum exercitus de pro-
 uincia egrediens in italiam introiit; Contra
 quos grimuuald cum langobardis progressus
 haec eos arte decoepit; Fugere quippe se eorū
 impetum simulans castra sua simul cum cento-
 rus & diuersis pariter refert abonis. Præcipu-
 eque uini optimi copia hominibus omnino uacua
 non reliquit. Quod dum francorum acies ad uentis
 sent. existimantes grimuualdum cum langobardis
 pauore deerritōs castra integra reliquisse.
 Noxla & effecta celeratim cuncta inuadunt. Cenāq;

^{illū requisitū ut dicent; ut ut}
 Rex eorū uerba benigne suscipiens utrūq; fide conlaudans.

affluentissimam instruunt. Quidam diuersis sepulchris
multaq; de grauati uino somnoq; quieuisserunt.
Crimuuald super eos post noctis medium irruens
tanta eos cede prostravit ut uix pauci ex eis elapsi
patriam ualuerint reppedare. Quilocus ubi hoc
gestum est paxelum francorum usq; hodie
ribus appellatur. Neclonge distat ab astensis ciuita
tulae moenibus. T VI

His diebus constantinus augustus. qui & constans est appella
tus. italiam a langobardorum maner uere cupiens
constantinopolim egressus per litoralia iter habens
Athens uenit. Inde q; mare transgressus tarentum
applicuit. Quittamen prius ad solitarium quendam
quē prophētae spm habere dicebant. atq; studiose
ab eo resciscitans. utrum gentem langobardorum
q; in italia habitabat. superare & obtinere possit.
A quo cum ser uis ai spacium unius noctis ex p̄disset ut
pro hoc ipso dnm supplicaret. Facto mane ita eidem
augusto respondit. Gens langobardorum superari
modo ab aliquo non potest. quia regina quaedam
ex alia prouincia ueniens. basicam beati iohannis bap
tiste in langobardorum finibus construxit.

Et propter hoc ipse beatus iohannes pro langobardorum
 gente continuè intercedit; Veni & autem tempus
 quando ipsum oraculum habebitur despectui & tunc
 gens ipsa periret; Quod nos ita factum esse probauimus.
 In ante langobardorum pditione eandem sc̄i iohannis
 basilicam. quae utaq; in loco qui modicia dicitur.

mo
di
ti
a

Et constituta per uiles personas ordinari conspeximus.
 Ita ut indignis & adulteris non prouitae merito sed
 premiorum datione. hisdem locus uenerabilis largiretur.
 Igitur cum ut diximus constans augustus. tarentum
 uenisset. egressus ex inde bene uentorum fines
 inuastit. Omnesq; pene. per quas uenerat langobar-
 dorum ciuitates coepit. Luceriam quoq; opulentam
 apuliae ciuitatem expugnatam. fortius inuadens diruit.
 ac solum usque profuit; Agrentia sane propter
 munitissimam loci positionem capere minime
 potuit; Deinde cum omni suo exercitum bene uentum
 citum dedit. & eam uehementer expugnare coepit.

Ubi tunc rumuald grimualdi filius adhuc iuuenulus
 ducatum tenebat; Qui statim ut imperatoris aduen-
 tum cognouit. nutrium suum nomine sesualdum.
 ad patrem grimualdum transpadum direxit.

Obsecrans eum ut quanto citius ueniret & filioq: suo ac bene-
uentanis quos ipse nutrebat potenter succurreret.
Quod grimuuald rex audiens statim cum exercitu filio
laturus auxilium beneuentum pergere coepit:
Quem plures ex langobardis in itinere relinquentes
ad propria remearunt dicentes quia expoliassent
palatium & iam non reuersurus repererit bene-
uentum: Interim imperatoris exercitus bene-
uentum diuersis machinis uehementer expugn-
bat: E contra rumuuald cum langobardis cum fo-
titer exercitus non auderet frequenter tamen
cum expeditis iuuenibus hostium castra inrum-
pens magnas eis dem inferebat undiq: clades:
Cumq: grimuuald eius pater iam properaret eun-
dem nutricium eius de quo patremissimus ad fili-
um quieti suum aduentum nuntiaret: Quicum
prope beneuentum uenisset a grecis captus
imperatori delatus est qui ab eo unde adueniret
requirens: Ille se a grimuualdo rege uenire dixit.
Eundemq: regem citius aduentare nuntiavit.
Statimq: imperator exterritus consilium cum suis
inuit quatenus cum rumuualdo pacisceret &c.

ut neapolim possit reueri. **T VIII**

Acepta q: obside rumualdi sororem. cui nomen
gisa fuit. cum eodem pacem fecit; Eius uero nutri-
cium sesoaldum admuros duci precepit. mox tem
eidem minatus si aliquid rumualdo aut ciuibus
de grimualdi aduentum nuntiar&. sed potius ad se
uerar& eundem uenire minima e posse; Quod
ille ita se facturum ut ei precepi ebatur promisit;
sed cu prope muros aduenisset sic ad eum locutus est;

Constans esto domine rumuald & habens fiduciam
nolit turbari. quatuor genitor citius tibi auxilium
prebiturus aderit; Nam scias eum ea nocte iuxta
sangrum fluum cum ualida exercitu manere;

t. hac

Tantum obsecro ut misericordiam exhibeas cum mea
uxore & filis qui agens ista perfida me uiuere
non sinebit. Cum q: dixisset iussu imperatoris
caput eius abscisum. atq: cum belli machina
qua per raria uocant in urbem proiectus est;

hac

Quod caput rumuald sibi deferri iussit; Idq: lacri-
mans osculatus est. dignoq: in oculo

tumulari precepit; **T VIII**

Nuens igitur imperator subito grimualdi

regis aduentum dimissa beneuenta obsidione neapolim
proficiscitur; Cuius tamen exercitum mitola capuanus
comes; iuxta fluentē caloris fluminis in loco cuiusq:
hodie pugna dicitur uehementer adtriuic; **TX**

Postquam uero imperator neapolim peruenit unus
ex eius optimatibus cui nomen sabur ruserat ab augusto
ut fertur uiginti milia militum expleuit; Sequ: cum
rumualdo pugnaturum uictoremq: spondit;

Quicum accepto exercitu ad locum cui forinus nomen
est aduenisset ibiq: castra posuisset; Crimuald qui
iam bene uentum aduenerat haec audiens contra
eum proficisci uoluit; Cui filius rumuald non est
opus inquit sed tantum partem nobis de exercitu
uestro tribuite; Ego dō fauente cum eo pugnabo
& cum uicero maior utiq: gloriae uestrae potentiae
adscribetur; Factumq: est & accepta aliqua parte
de patris exercitu pariterq: cum suis hominibus
contra saburrum proficiscitur; Qui prius quā
bellū cū eo iniret aqua quattuor partibus tubas insonare
precepit moxq: superius audienter inrupit;

Cumq: acies forti intentione pugnarēt

¶ Tunc unus de regis exercitu nomine amalongus

qui regium contum ferre erat solitus. quendam greculū
 eodem conto utrisq; manibus fortiter percitens.
 de sella super quē aequitabat sustulit eumq; in aere
 sup caput suum leuauit; Quod cernens grecorū
 exercitus mox in menso pauore pesterritus. in fu-
 gam conuertitur. 7 Ut amaq; perniciāe caesus
 sibi fugiens in ostem romualdo & langobardis uic-
 toriam peperit. 7 Ita saburruus qui se impera-
 toris uo uictoriae tropheum de langobardis
 promiserat patrare. ad eum cū paucis remeans
 ignominiam de postauit; Rumuald uero patra-
 ta de inimicis uictoria in bene uentum trium-
 phans reuersus est. patriq; gaudium & cunctis
 securitatem sublato hostiū timore conuexit; **IXI**

At uero constans augustus cum nihil se contra
 langobardos gessisse conspicere & omnes se
 uitiae suae minas contra suos. hoc est romanos
 rēorsit; Nam egressus neapolim. romam
 prexit; Cui sexto ab urbe miliario uitalianus
 papa cum sacerdotibus & romano populo
 occurrit; Qui augustus cum ad beati petri
 limina puenisset obtulit ibi pallium auro.

constans
 impera
 tor ro
 mam
 ue
 nit

textilem; & manens apud romam diebus duodecim.
Omniaq; fuerat antiquitus instituta ex aere
In ornamentum ciuitatis deposuit in tantum
ut & iam basilicam beatae mariae quae aliquan-
do pantheonum uocabatur. & conditum fuerat
In honore omnium deorum. & iam ibi pcon-
cessionem superiorum principum locus erat
omnium matrum discoperire tegulasq;
aereas ex inde auferr & easq; simul cum aliis
omnib; ornamentis constantino polim trans-
mittere; Deinde reuersus imperator
neapolim intinere. p̄reno prexit ciuitate
regium; Ingressusq; siciliam p̄indicatione
septimam habitauit in syragusa; & tales
afflictiones in suo populo. seu habitatoribus
uel possessoribus. calabriae. siciliae. affricae
atq; sardine intulit. quales antea numquam
audite sunt. Ita ut & iam uxores in amantibus
uel filios a parentibus. separarentur; Sed & alia
multa & inaudita harum regionum populi
sunt perpeffi. Ita ut alicui spes uitae non
remaneret; Nam & uasa sacra uel cymilia

sc̄arum di ecclesiarum imperiali iussu e greco
 rum auaritia sublata sunt; Mansit autem impe
 rator in sicilia ab indictione septima usq: in duo
 decimam; Sed tandem tantarum iniquitatu
 penas luit: atq: dum se in balneo lauarē
 asuis extinctus est; **TXII**

Interfecto igitur apud siracusas constante
 imperatore: melchius in siciliam regnum
 arripuit: Sed absq: orientali exercitu uolun
 tate; Contra quem italiae milites: alii per h^utriam
 alii p partes campaniae: Alii uero a partibus affricae
 & sardiniae uenientes: in siracusas eum uita pri
 uarunt; Multa q: ex iudiciis eius de runcati
 constantinopolim pducti sunt: cum quib: pari
 ter & falsi imperatoris caput ē: depositatu; **TXIII**

Haec audiens gens sarracenorum quae iam
 alexandriam & aegyptum p uaserat subito
 cum multis nauib: uenientes siciliam inuadunt:
 siracusas ingrediuntur: Multa q: stragem
 faciunt populorum: uix paucis euadentibus
 qui p munitissima castra & iuga confugerant
 montium: Auferentes quoq: p̄cedamini

+

& omnem illud quod constans augustus a roma
abstulerat ornatum in aere & diuersis speciebus
sicq: alexandriam reuersisunt; **J XIII.**

Porro regis filia quam de bene uento obsidis nomine
sublatam diximus siciliam ueniens diem clausit
extremum **J XV.**

Hoc tempore tante pluuiæ tantaq: tonitrua fuerunt
quanta antea nullus meminerat hominum ita ut in
numera hominum & animantium milia fulminibus
essent perempta. Eo anno legumina quæ propter
pluuias colligere nequuerunt. Iterum renata
& ad maturitatem usque pducta sunt. **J XVI.**

At uero rex grim ualde ereptis bene uentanis & eorū
prouintiis agreis ad palatium suū apud ticinum
repedare. Disponens trans amundum quid dudum
capuæ comes fuerat. & ei ad precipiendum regnum
strenuissime paruert. Data ei in matrimonium
sua filiaro mualdi alteram sororem cum postea tione
De quo superius diximus apud spoletium ductorem
efficit. Inde q: ticinū reuersus est; **J XVII.**

Siquidem ut superius praemiseraimus graulfo foro
mala nōrum ducem defuncto successor ei in ducato

agonis de cuius nomine usq; hodie domus quedam intra
 foro iuli constituta domus agonis appellatur: Quo agone
 mortuo foro iuliano duxor lupus efficitur: Hic lupus
 in gradus in silam quae non longe ab aquileia est: Cum
 aequo exercitu perstritam quae antiquitus per mare facta
 fuerat introiit. & de predata ipsa ciuitate aquileiensis
 ecclesiae thesauros exinde auferens repositauit: Huic lupo
 quando grimuald bene uentum prexit: suu palatium
 commendauit. **T XVIII**

aquileia

Quod lupus dum rege absente multa insolenter apud ticinum
 regis & quippe quem reuersurum non aestimaret
 reuestente rege sciens eidem eaq; non recte gesserant
 displicere: foro iuli pergens contra eundem regem suae
 nequitiae conscius rebelauit. **T XVIII**

Tunc grimuald nolens ciuile bellum inter langobardos
 excitare: Regi auarum cacano mandauit ut in forum
 iuli contra lupum ducem cum exercitu ueniret eumq;
 bello protereret quod & factum est. Nam ueniente
 cacano cum magno exercitu in loco qui flauius dicitur
 sicut nobis retulerunt seniores uirique in ipso bello
 fuerunt: per tres dies lupus dux cum foro iuliano aduersus
 cacani exercitum confluxit: Et prima quidem die

ualidum eius exercitum paucis suis uulneratis prostrauit.
Secundo uero iam aliquanti se suis uulneratis & motuis.

Pari modo multis ex auaribus extinxit. Tertia uero die
iam pluribus ex suis saucitatis siue peremptis nihil hominum
magnum cacani exercitum deleuit. praedamq; copiosa
inuasit. At uero die quarto tantam super se multitudinem
conspexerunt uenientem. ut uix per fugam
euadere possit. **XXX**

Ibi itaq; lupone duce in prompto. reliqui qui remanserunt
se se per castella communiunt. Auares uero per omnes
eorum fines discurrunt. cuncta rapinis inuadunt
uel subposito igni conburunt. Quicum per aliquot dies
hoc facerent. agrimualdo eis mandatum est. ut iam
ad euastatione quiescerent. Qui legatos ad grim
ualdum mittunt. dicentes fore uili se minime
relicturos quam armis propriis conquisissent. **XXXI**

Tunc grimuald necessitate compulsus exercitum
quo ad una recepit. quatenus auares de suis finibus
exturbaret. In medio itaq; caupo sua castris & auarum
hospitium componens cum exercitus parte exigua
haberet. eosdem ipsos quos habebat diuerso habitu
uariusq; instructus armis ante oculos legatorum

.p dies aliquot quasi nouus iugiter exercitus aduentarē
 frequenter transire fecit; Auarum uero legati dum
 eundem ipsum exercitum alius & alius modis uenire
 conspiciunt. in mensam langobardorum multitudinē
 esse crediderunt. Quibus grimuald ita dixit; Cum omni
 hac quam uidistis exercitus multitudinē. statim supra
 cacanum in ruam. & auares nisi de foro iulianorum
 finibus uelociter exierint. His uisus & auditis legati ^{in uia dā;}
 auarum cum haec suo regi nuntiaissent. Mox cum
 omni suo exercitu ad propriū reuersus est regnū. **XXXII**

Eniq; lupone hoc modo ut praemisimus interempto
 uar ne frid eius filius uoluit in loco patris apud foro iuli
 obtinere ducatum; sed m & uens grimualdi regis uires
 fugit ad sclauorum gentem in carnuntum quod
 corruptae uocitant carntanum; qui postea cum sclauis
 adueniens. quasi ducatum eorum uiribus resumpturus
 apud nemas castrum quod non longe a foro iuli distat.

Iuruentibus sup foro iulianis extinctus est; **XXXIII**

Deinde ordinatus est apud foro iuli dux ^{u^{bet}} iuecchari
 qui fuit oriundus de uicentia ciuitate. uir benignus
 & populum sua uiter regens; hoc cum audisset sclauorū
 gens facinum profectū ^{rū.} esse congregata ualida

multitudine uoluerunt sup foro iulanum castrum inru-
ere; & uementes castra m&ati sunt in loco quibroxas
dicitur non longe a foro iuli; Secundum diuinam autē
dispositionē Contigit ut dux uuectari superior uespere
aicino reueteretur. Nescientibus sclauis; cuius comites
cū ad ppria ut ad solā fieri remeassent. Ipse hoc nuntiū
de sclauis audiens cum paucis uiris hoc est uiginti quinque
contra eos pgressus est; Quem sclauis cum tā paucis uenire
conspicientes inriferunt dicentes. Patriarcham con-
tra se cum clericis aduentare; Quicum ad pontē natiuonis
fluminis; quibidem est ubi sclauis residebant. Propin-
qua assā cassidem sibi decapite auferens uultum suū sclauis
ostendit; Erat enim caluo capite; Quem dum sclauis quia
ipse esset uuectari cognouisset; mox turbata uuectari
adesse clamitāt dō. que eos ex terrente; plus de fuga quā
de paelio cogitant; Tunc sup eos uuectari cum paucis
quos habebat inruenstant eos atrox p cussit ut uix pauci
quie uaderent remanerent. **XXXIII**

Post hunc uuectari landari apud foro iuli ducatum
tenuit; quō defuncto ei rodoaldus inducatō successit; **XXXV**

Mortuo igitur ut dixeramus lupone duce; grimualdy
rex filiam eius nomine theudemtam suo filio

romualdo quibene uentum regebat in matrimoniu
tradidit; Ex qua inde tres filios hoc est grimualdu
& gisulfum: necnon & archisgenitum. **XXXVI**

Rex quoq: grimuald de omnibus illis quieum quado
bene uentum profectus fuerat deseruerunt: suas
iniurias ultus est. **XXXVII**

Sed & forum populi romanorum ciuitates cuiusciues
idem aduersa quaedam intulerunt bene uentum
proficiscenti missosq: illius euntes & redeuntes
abene uento sepius leserunt. Hoc modo deleuit;
quadragesima temporis palpē bardonistusciam
ingressus: nescientibus omnino romanis in ipso
sacratissimo sabbato paschali super eandem ciuitate
ea hora qua baptismum fiebat inopinante inruit
tantamq: occisorum stragem fecit: ut & iam
diacones ipsos qui infanculos baptizabant in ipso
sacro fonte perimeret. Sicq: eandem urbem
deiecit: ut usq: hodie paucissimi in ea commaneant
habitatores. **XXXVIII**

Erat quide grimualdo contra romanos non
medio est odium pro eo quodam germanas
tassonem & cacconem in sua fide decepissent.

opter
gum
diuidi
tu

quam ob causam opter gum ciuitatem ubi ipsi ex tanta sunt
funditus destruxit. Eorumq: qui ibi habuerunt fines.
foro uulani tharuisiani q: & cen & ensibus diuisit;

Per haec tempora **h**ulgarum dux **XXXVIII**
alzeo nomine. in ceptum qua ob causam a sua gente
digressus. Italiam pacifice introiens cum omni sui
ducatus exercitu ad regem grimoald aduenit. eise
seruaturu atq: in eius patria inhabitaturum pmitte[n]s.
Quem illi ad romualdum filiu beneuentu dirigens.
utei cum suo populo loca ad habitandum concedere
deberet p[re]cepit. Quos romuald dux gratanter
excipiens eisdem speciosa ad habitandum loca q:
usq: ad illud tempus deserta erant contulit scilicet
sepianu. bouianu. & iserniam. & alias cum suis terri
torus ciuitates. ipsum q: alzeo nomen mutato digni
tatis nomine deduce gastaldum uocitare p[re]ce
cepit: Quisq: hodie in his uel diximus locis habi
tantes. quanqua & latinae loquantur linguae
& a men propriae usq: minime amiserunt; **XXX**
Sicut ex tanto uel diximus apud siciliam con
stante augusto. punitoq: qui ei successerunt
me tecio tyrranno. romanorum regnum.

Quest viii pagina sit

consistere; cui cum responsum esset quod perctaribi esset
 ille quidam abac subiunxit: Dicite illi reuertatur in pa-
 triam suam: quia testis die est hodie quod grimualdus
 ab hac subtractus est luce; Quo auditu perctaribi statim
 post se post se reuersus est; ueniensq: ad lucas inuenire
 personam non potuit: qui ei de grimualdi morte nuntiauit;
 Unde arbitratus est non hunc hominem sed diuinum
 nuntium fuisse; exindeq: ad patriam tendens: cum
 ad claustrum italiae uenisset iam ibi omnia obsequia
 palatina omneq: regiam dignitate: cum magna lan-
 gobardorum multitudine praeparatam se repperit
 expectari. Itaq: ticinum reuersus: exturbato garibaldo
 puerolo a regno ab uniuersis langobardis mense
 tertio post mortem grimualdi in regnum leuatus est.
 Erat autem uir pius fide catholicus. iustitiae tenax paupe-
 rumq: largissimus nutritor; Quisita bene uentum
 misit exinde rodolindam conjugem & cunicpestum
 filium reuocauit;

XXXIII

Re

Qui ut regni iura suscepit in loco illo qui a parte fluminis
 ticini unde ipse olim fugerat monasterium
 quod nouum appellatur. Dño & liberatoris suo
 in honore scæ uirginis & martiris agathæ constructum

In quo multas uirgines adgregauit. rebusq: & diuersis pariter
eundem locū ornamentis ditauit. Regina uero eius rodolinda
da basilicam diogenitricis extramuros eiusdem ciuitatis
ticiensis que adpticas appellatur. Opere mirabili
condidit ornamentisq: mirificis decorauit. Ad perticam
autem locus ipse ideo dicitur. quia ibi olim dum pestice
I deest traues erecte steterant. Quae ob hanc causam
iuxta morem langobardorum ponisolebant.

Siquis enim in aliquam partem aut in bello aut quomo
documque extinctus fuisset. con sanguinei eius intra
sepulchre sua ptica figebant. in cuius summitate
columbam ex ligno factam ponebant. Quae illuc uersa
esset ubi illorum dilectus obisset. scilicet ut sciri possit
in quam partem his quid extinctus fuerat quiesceret. **XXX**

Igitur perctaric cū solus per anno septem regnasset.
octauo iam anno cū in nepellū filium suum in regno
consortem adsciuit. Cum quo pariter pdecem
annos regnauit. **XXXVI.**

Cumq: in magna pace degerent & ex omni parte
in quietu tranquillitatem haberent. Surrexit
contra eos filius iniquitatis a lahis nomine. pque
in regno langobardorum pesturbata pace.

Deest una pag.

tantum beneficiorum que in eum rex cunincpest^{ne}.
 Ipendentem oblitus est iam iurandum quod esse fidelis
 simum esse sponderat; Cum cunincpest abesse & regnū
 eius & palatium in civitate cinum positum inuasis; Quod cuninc
 pest ubi erat audiens statim ad insulam quae in tra lacum larū
 non longe acum^{is} est confugit ibique se fortiter communiuit.

Facta est autem magna tribulatio omnibus que eum dilige
 bant & maxime sacerdotibus & clericis quos omnes alahis
 exosos habebant; Erat autem eo tempore acinensis
 ecclesiae ep^{us} uir dñi damianus scitate praecipuus liberali
 bus artibus sufficienter instructus; Is cum alahis palatū
 inuasisse respiceret nec quid ab eo ipse uel sua ecclesia
 perpereretur; Thomam autem diaconum suum sapien
 tiam filicem & religiosum uirum ad eum misit; per quem
 eidem alahis benedictionem scae suae ecclesiae transmisit.
 Nuntiatum est alahis thomam diaconem ante fore sed stare
 benedictionem quae ab ep^o decessisset; Tunc alahis qui ut
 diximus omnes clericos odio habebat; ita inquit ad suos;
 Iudicate illi si munda femoralia habeat intra; si autem
 aliter foris contineat pedem; Thomas uero cum hos
 sermones audisset ita respondit; nuntiate ei quia munda
 femoralia habeo; quippe quia hodie lota indutus sum

Cui alahis iterum mandauit; Ego nondico ^{de} femoralibus
sed de his que intra femoralia habentur; Adhaec homo
ita respondit; Ita dicite illi; Dñs solus potest in me his
causis reprehensionem inuenire; Nam ille nullatenus
potest; Cumq; eundem diaconum alahis ad se ingre
di fecisset; asperere satis & obiurganda cum eo locutus est;
Tunc omnes clericos & sacerdotes paucor & odium
tyranm inuasit; estimant autem se eius feritatem
collevere omnino non posse; Coeperuntq;
tanto amplius cum in spectum desiderare quanto
peruasorem regni superbium execrationibus habere;
sed nondiu aus ferita sed cruda barbaries peruasum
regnum obtinuit; XXXVIII

Oeniq; cum die quadam solidos super mensam nume
raret unus eorum missus decadem mensa cecidit; quem filius
al domus adhuc puerulus dñe colligens eidem alahis
reddidit; Atq; alahis spectans puerulum parum
intellegere ita locutus est; multo ex his genitor tuus
habet; quos mihi in proximo si uoluerit daturus est;
Qui puer cum uespere domum ad patrem regressus
esset eum suus genitor requisit quid illo die rex
locutus fuisset; Ille patri omnia ut facta fuerant.

& quae sibi rex dixerat nuntiauit; Audiens haec aldo
 uehementer pestumuit. fratremq: suum grausonem
 ad situm ei omnia quae rex malignae locutus fuerat nuntiauit;
 Quo mox cum amicis & his quibus credere poterant consiliū
 ineunt. Qualiter alahis tyrannum regno priuarent.
 priusquam ipse ei aliquam lesionem facere possit;
 Qui maturius ad palatium profecti ita alahis dixerunt;
 quid dignaris in ciuitate residere? Haec omnis ciuitas
 & uniuersus populus tibi fidelis existit. Et ebriosus
 ille cum incepto ita dissolutus est. ut iam ultra nullas
 possit habere uires; egredere & uade in uenatio
 nem exerce. te cum iuuenibus tuis; Nos autem
 cum reliquis fidelibus tuis defendimus tibi
 hanc ciuitatem; Seditatibi re promittimus. ut
 in proximo inimici tui cum incepto caput au^fferamus;
 Qui eorum uerba & persuasus ciuitatem
 egressus atq: ad urbem uastissimam siluam
 profectus est. ibiq: iocis & uenationibus exercere
 coepit; Aldo uero & grauso euntes ad lacum
 comacinum ingressiq: nauem ad cunipetum
 profecti sunt; Ad quem uenientes eius pedibus
 prouoluti se contra eum nequiter egisse

professiq: sei quid alahis maliciose contra eos locutus
fuerit. uel quale ipsi ad eius perditionem consilium
eidem dederint nuntiarunt. Quod plura fleuerunt
pariter & inter se sacramenta dederunt. Diem
statuens in quo cum in cepit uenire & ut ipsi eici ueritatem
tacinensem contraderent. quod & factum est; Nam die
statuto cum in cepit tacinum adueniens. ab eis libenter
susceptus palatium suum ingressus est; Tunc omnes
cives & precipue episcopi sacerdotesq: & clerus. iuuenes
& senes cetera ad eum concurrentes omnesq: eum
lacrimis amplexantes deo gratias de eius reuersione
in aestimabili gaudio conclamabant; Quos ille omnes
prout potuit osculatus est; Nuntius subito ad alahis
peruenit adimplesse ad donem & grausone quod
promiserant. & caput cum in cepit adtulisse. & non
solum caput sed & totum corpus eumque ad firmans
in palatium consedere; Quod ille audiens animo
consternatus est multaq: ^{tra} ad donem & grausone
furibundus & frendens comminans exinde
egressus per placenciam ad austriam rediit. sin
gulasq: ciuitates partim blanditis partim uiribus
sibi socians adseruit; Nam & uicentiam

ueniens contra eum eius ciues egressi bellum parauerunt
 sed mox uicti eius focu effecti sunt, inde exiens taruisiu
 peruasit; Pari modo & iam dumer reliquis ciuitatibus
 contra eum cum incepto exercitum colligeret & foro
 iulani in eius auxilium iuxta fidelitatem suam uellet
 proficisci; Ipse alabis ad pontem liquentiae fluminis
 quod a foro iuli quadraginta & octo milibus distat
 & est in itinere ticinum per gentibus in siluam
 quaecopulanus dicitur Latens cum foro iulanoru
 exercitus ex parsi ueniret & omnes eos sicut ueni
 ebant iurare sibi conpulsit diligenter cauens
 ne aliquis ex his retro reuersus uenientibus hoc
 alus nuntiare & sicq: omnes a foro iuli uenientes
 eius sunt sacramenta adstricci; Quid plura cum
 omni alabis austria e contra cum incepto cum
 suis uenientes in campo cui coronate nomen est
 castra posuere; **J XL**

foro
iula
ni

Ut quem cum incepto nuntium misit mandans ei
 ut cum eo singulare certamen iniret nec opus
 esset utrorumq: exercitum fatigare; Ad qua
 uerba alabis minime consensit; Cui cum unus
 eius genere tuscus ei persuaderet uirum

bellicosum fortemq: eum appellans ut contra
cum in pectum audienter exiret. Alahis adhaec
uerba respondit; Cum in pectum quamuis
ebriosus sit & stupidi cordis tamen satis est
audax & mire fortitudinis. Nam tempore
patris eius quando nos erabamus iuuenuli
habebantur in palatio berbices mire
magnitudinis. quos ille super dorsum eorum
lanam adprehendens. extenso cum bra
chio a terra leuabat. quod quidem ego
facere non poteram; haec illae tuscus
audiens dixit ad eum; Scit cum in pectum
pugnam inire singulari certamine non
audes. me iam in tuo adiutorio socium non
habebis; Et haec dicens proripuit se. & statim
ad cum in pectum confugit. & haec ipsa illi
nuntiauit; Conuenerunt itaq: ut diximus
utresq: acies in campo coronate;
Cumq: iam prope esset ut se coniungere
deberent. seno diaconus tignensis ecclesiae
qui custos erat basilicae beati iohannis
baptiste. qui intra eandem sita est ciuitatem.

Quam quondam Gundiperga regina construxerat.
 Cum nimium diligenter a regem mauerat
 nec rex in bello periret ait ad regem;

Domine rex omnis uita nostra in tua salute
 consistit; si tu in bello perieris omnes nos
 iste tyrannus a labis per diuersa supplicia
 extinguet; placeat itaque tibi consilium meum;

Da mihi apparatus armorum tuorum &
 ego uadam & pugnabo cum isto tyranno
 si ego obiero tu recuperabis causam tuam
 si uero uicero maior tibi quia seruo uice
 ris gloria adscribetur; Cumque rex hoc se
 facturum esse denegaret coeperunt
 pauci qui aderant eius fideles cum lacrimis
 deposcere ut ad ea quae diaconus dixerat ad
 sensum preberet; Uic aut tandem ut erat pu
 cordis eorum praecibus & lacrimis lorica sua
 galeam atque ocreas & cetera arma diacono
 praebuit in suaque persona eum ad praedium
 direxit; Erat enim ipse diaconus eiusdem
 stature & habitus ita ut cum fuisset de eorum
 armatus egressus; Rex cum in campo ab omnibus esse

putar&ur. Cōmissum itaq: est proelium. & totius
uiribus deestatum; Cumq: alahis ibi magis inten
der& ubi regem esse putar& cunincpettum se
extinxisse putansse non en diaconum interfecit.
Cumq: capud eius amputari precipiss& ut leuato eo
lycontō dōgrytiā adclamar& sublata cassi dedericū
se occidisse cognouit; Tunc furibundus exclamans
Heume inquit nihil egimus quando ad hoc preliū
gessimus ut clericum occiderēmus; Tale itaq:
nunc facio uotum ut si mihi d̄s uictoriam iterum
dederit quod unum putēum d̄ & sticulis impleā
clericorum: J XLJ

Jitur cunincpett perdidisse suos conspiciens
statim se eis ostendit. omniumq: corda sublato
pauore ad sperandam uictoriam confortauit;

Justruunt iterum acies. & hinc cunincpett ipse
alahis ad bellum certamina preparantur; Cum iam
prope ess& ut se utraq: acies ad pugnandum
coniungerent. Cunincpett ad alahis iterato
ly haec uerba mandauit; Ecce quantus populus
ex utraq: parte consistit. quid opus est ut tanta
multitudo pereat? Coniungamus nos

ego & ille singulari certamine. & cui uoluerit
 dñs de nobis donare uictoriam omnē hunc
 populum saluum & in colomem ipse possideat
 Cumq: alahis sui orarentur ut faceret quod
 cum in cepit illum mandauit. ipse
 respondit; hoc facere ego non possum quia
 inter conto suos scī arcangeli michahelis
 ubi ego ille iurauit maginem conspicio;

Tunc unus ex illis praepauore inquit cernis
 quod non est. & tibi iam tarde est modo ista
 meditari; Conseruntur itaque acies per
 Arepentibus bucinis. & neutra parte locū
 donante maxima populorum facta est strages;

Tandem crudelis tyrannus alahis interit
 & cum in cepit adiuuante se dño uictoriā coepit;
 Exercitus quoque alahis conpesta eius morte.
 fuge subsidium arripuit; Equibus quem
 mucro non percudit adda fluuus interemit;

Caput quoque alahis d & runcatum cruraque eius
 succisa sunt. in formaque tantum cumque
 cadauer remansit; In hoc foro iulanorum
 exercitus minime fuit quia cum in utis

t. illius

: om

alahis iurass& propter hoc non regi cunincpesto
hec alahis aũsũm tulit. Sed cum illi bellum
commisissent ipsi ad propria sunt reuersi
Igitur alahis hoc modo defuncto. Rex
cunincpest corpus senoni diaconi ante
fores basilicæ beati iohannis quã ipse
rex erat mirifice sepelliri mandauit;
Ipsè uero regnator cum omni exultatione
& triumpho uictoriae tacinum reuersuse

EXPLICIT

Explicit liber

LIBER

QVINTVS quintus Liber

TVS

Daniel. liniauit daniel

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SEXTI.

- I Quomodo cum ualdar entum coepit & quomodo theodoretus. monasterium scip & ri edificauit.
- II De morte rumualdi. & quomodo corpus beatibene dicti ad gallias delatum est.
- III De rodolfo duce foro iulano & de apistid quicum ductum inuasit.
- iiii De synodo que apud constantino polim facta est. & de epistola damiani epi.
- V De eclipsi lune & solis & de epistola quae a romo & tacin facta est.
- VI Quomodo per anticum hostem aldomi & grecusoni. punitum est. quod eos cum in epest occidere uellet.
- VII De felice diacono grammatico.
- VIII De iohanne bergo meise epo.
- iiii De stella obscura quae tunc apparuit. & de eruptione bebi mortis.
- X Quomodo gepis saraciporum affricam coepit & char taginem diruit.
- XI De morte constantini. & de regno iustiniani & uictor uerus de saxe cenis. Inuasit
- xii Quomodo iustinianum exilio trusum regnum

XIII Quomodo abertus leonem superans. & ipse
ceyem coiciens imperator effectus.

XIII Quomodo papa sergius aquili gensem synodu
poleptem scem quinta synodum suscipere coactus.

XV De theodoald rege anglorum. quomodo romam
ueniens baptizatus est statimque obit.

XVI Quod regnum francorum apud gallias sub
maioribus domus esse coepit.

XVII De moeste cunincpesti regis & de regno filieus
liudpesti.

XVIII De ragimpesto duce taurinepsium. quomodo
superato liutpesto regnum ipuasit. & eo. yno occu

XVIII Quomodo aripest regnum. but.
ipuasit & liudpestum uiuum conprehendit.

XX Quomodo rothari apud bergamum regnans
ab aripesto captus utaque priuatus est.

XVI Quomodo asprand in bario ariam fugiens
cum teudipesto eorum duce permissus.

XVII Quomodo aripest asprandi uxorem filiumq:
eius & filiam diuersis modis delurpauit. & quo
modo liudprandum ad patriam suam in bario. aru
ise permisit.

- XXIII** Quomodo apud gallias maior domus apud schis Arnulfi
filius tunc exeret.
- XXIII** De morte adonis apud foro iulium & ducatu fredulfi qui
a sclauis occisus est.
- XXV** De ducatu coruoli apud foro iuli qui a rege excecatus e-
- XXVI** De pemope foro iulianorum duce & de uirtute
trium filiorum eius.
- XXVII** De gisulfo beneuenturorum duce quomodo
foram & alium castrorum inuastit.
- XXVIII** De donatione quam arripit romane ecclesie
fecit & de duobus angelorum regibus.
- XXVIII** De benedicto mediolensi archiepiscopo.
- XXIX** De morte yrensamundi spolitani ducis
& ducatu filueus far ualdi.
- XXXI** De iustiano imperatore quomodo regnum
inuasit & suos rebelles occidit.
- XXXII** Quomodo philippicus iustinianum per
emit & iugustales decus inuasit.
- XXXIII** De obitu patri archie & sacerdotio sereni
- XXXIII** Quomodo philippicum a pastasius superauit
- XXXV** Quomodo apud paxend auxiliante sibi
teudipetro cum buoarus arripetum superauit

& demoste aripeti in flumine & defuga germani
eius gumpeti & regno ansprendi filieus.

xxxvi Quomodo theodosius iustitium superavit
& regnum iuavit & de mundatione ab eis

xxxvii De gente anglorum & rege francorum pipino
& bellis eius & quaei carolus suus filius successit.

xxxviii Quomodo ludprand rex rotharit suum rebellem
occidit & de audax eiusdem regis.

xxxviiii De morte gisulfiducis bene ueptanis & ductus
filieus rumualdi.

xl Quomodo beatus peronax monasterium
sai benedicti apud casinum reparavit & demo
nasterio sai uincepra.

xli Quod defuncto imperatore theodosio. leo ei
successit in regno.

xlii Quomodo carolus francorum princeps
raginfridum superavit.

xliiii Quomodo ludprand rex donationem romane
ecclesie confirmavit & quomodo filiam
theudipefa in coniugium accepit.

xliiiii Quomodo faroalddux classem iuavit
& quia theudo b. uoastorum romam uenit
dux ad apostolorum limina

XLV Quod defuncto sereno patriarcha iustus regimex
ecclesiae suscepit. & de bello pemonis aduersum
sclauos.

XLVI De aduentu saxeccenorum in hispaniam.
& quomodo eos carolus & heudo in gallia superaret.

XLVII Quomodo saxecceni constantinopolim
obsiderunt. & uulgarib; de uictis.

XLVIII Quomodo liudprand rex corpus beati
augustini ticinum aduexit. quo etiam tempore
leo imperatori gonis deiecit.

XLIX Quas ciuitates romanorum liudprand rex
inuasit. & de reoribus factis leonis augusti.

L De rumuald beueuentano duce & gisulfo filio eius.

LI De pimitacis pemonis contra calistum patriarcha.

LII Bellum ratchis contra sclauos.

LIII Quomodo rex liudprand pipino carolo regis
filiam capillos tægit.

LIII Saxecceni rursus gallus repelentes a francis
superastur. & quomodo liudprand in solatio
francorum iure.

LX De transamundo duce spoleano. & gisulfo
beueuentano & gregorio. & regno hilprandi.

LVI Quomodo gregorio godscalcus ip beneuero
dux factus est. & quomodo rex liudprand. bellum
in pentapolim gessit.

EXPLICIUNT CAPITULA LIBR VI

INCIPI LIBER SEXTUS

Dum ista apud Lingobardos transpadum
geruntur romualdus beneuero
dux congregata exercitus multitudinem

tharentam expugnauit & coepit parique modo
brundisium & omne millam que in circuitu est
lucissimam regionem suae ditioni subiugauit.

Coniux quoque eius theodora eodem tempore
foras muros ciuitatis basilicam in honore
beati petri apostoli construxit. quo in loco
mularum & cellarum di cenabium instruit.

CAP. II. Romuald quoque postquam sedecim annos
ducatum gessit ab hac luce subtrahitur est.

post quem eius filius grimualdus tribus
annis samnitum populos rexit. hunc in con-
iugio sociata fuit uingillenda soror cum ne-
peta filia pesturii regis. Defuncto quoque

Grimualdo gisulfus eius germanus ductor effectus. e
 Pyrefurq: beuevento unis decem & septem
 huic sociata fuit uimperga quee ronuuld
 peperit. Circa hec tempora cum in castro cassinio
 ubi beatissimi benedicti sacrum corpus requiescit
 ab aliquantis iam elapsis unis uasta solitudo existe
 re. Cientes decem uicorum taurilianensium
 regione franci. dum apud uenerabile corpus
 se per noctare simulasset. Eiusdem uenerabilis patris
 pariter quee germanis uenerunde scolastice ossa
 uferentes in suam patriam ad portarunt. Ubi
 singillatim duomonaasteria. ut utroq: honore
 hoc est beati benedicti & scilicet scolastice constructa
 sed ceptum e nobis. os illud uenerabile. & omni
 nectare suauis. & oculos semp celestia contuentes.
 cetera quoq: membra quum uis defluxa remansisset.
 Solum & enim singulariter dominicum corpus
 non uidit corruptionem. Ceterum omnium
 scorum corpora hanc nam postea gloria reparanda
 corruptioni subiecta sunt. his exceptis que ob di
 uina miracula sine labe seruantur. III. I.

At uero rodo uld quem apud foro uili pyrenusim

ductum tenuisse. Cum ab eadem ciuitate ab eisso
Anssrid. de castro reuina ductum ei absque re
gis iutu peruasit. Quo campesto rodoualdi ip
histrū fugit. ac deinde nauigio per rauennam
tacinū ad cunnocpestū regem puenit. Anssrid
uerso non contentus ductū fora iulianensium
regere. Ipsū contra cunnocpestū rebellans
regnum ei inuadere uoluit. sed comprehen
sus in uerona. ad regem deductus. euulsis oculis
in exilium trusus ē. foro iuliano uitem ductū
posthuc ad forū eim rodoualdi loci seruatoris
nomine. p annū & menses septem gubernauit.

iiii **D**um hec uitalia geruntur heresis apud constan
tinopolim orta ē. Que uiam in dno pro ihu
xpo. uoluntatem & operationem asseuerabat.
Hinc autem heresem excitarunt georgius
patri archa constantinopolitanus. macarius
pyrrus. pilus. & parus. Quam ob causam
constan^{an}tinus augustus centum quinquaginta
episcopos congregari fecit. hinc quos & in
fuerunt legati sceromane ecclie. uissi ab a
gathone papa. iohannes duc & iohannes

pōstruēsis ep̄s quom̄ p̄es eūdem heresem dūnna
 uerunt. Ex hora tantē hūanarum teletū medio
 populi ceciderunt ut om̄s mirarentur: ac p̄
 hoc significatum ē quod sordes hec & ice prau
 itas depulsesunt & georgius quidem patriarcha
 correptus est. Cetero uero ipsa defensio p̄
 pseuerantes anathematis ultio p̄clusi;
 Et tempore dūmanus acinensis eccl̄e ep̄s
 sub nomine mansuēti medio lensis archi ep̄i.
 hac de causa satis ualē recteque fidei ep̄istolā
 composuit que in p̄fato sinodo non mediocre
 suffragium tulit. Recta autem & uera fides
 hæc est ut in d̄no p̄o ih̄u xp̄o sicut diuesus
 nature hoc est di & hominis sic & diuæ credat̄ur
 esse uoluntatis siue operationes. Uis audire
 de eo quod d̄i tatis ē? Ego inquit & pater
 unum sumus, uis audire quod humanitatis
 pater maior me est; Cerne secundum hu
 manitatem eum in p̄uador in ep̄tem. cerne
 ei diuinitatem. cum euangēlista ut tunc
 surgens imperauit uep̄tis & mari. & facta ē
 t̄n tranquillitas magna; hæc ē sexta synodus

Re

uniuersalis constantinopolim celebrata & greco
sermone conscripta temporibus pape agathonis
exsequente. ac residente constantino principe
iuxta septa palatii sui.

His temporibus per indictionem octauam luna eclyps
sin passa ē. solis quoque eclypsis eodem pepe
tempore. hora diei quasi decima quinto nonas
maias effecta est. moxque subsequuta grauissima
pesta est. tribus mensibus. hoc est iulio augusto
& septembrio; tantaque fuit multitudo mor-
tuum: ut & uirparentes cum filis atque fratres
cum sororibus. bini per strata positi apud urbem
romam ad sepulchra ducere prout; pari & uir-
modo haec pestilentia ticinum quoque depopula-
ta est. Ita ut cunctis ciuib; per iuga montium
seu per diuersa loca fugientibus in foro. & per
plateas ciuitatis herbe. & fructu tecta pascerentur;
Tuncque uisibiliter multis apparuit. quia
malus & bonus angelus uocatu per ciuitatem
pergerent. & ex iussu boni angeli malus ange-
lus qui uidebatur uerba bulum manu ferre.
Quotiens de uenabulo hostium cuius cumque

de bonis
angelis
suema

domus percussiss& tot decadem domo die sequenti
homines interirent. Tunc cuidam preuelatio p̄
dictum ē. quod pestis ipsa prius p̄ quiescēt&.

Quam in basilica beati petri que ad uincula dicit̄
s̄i sebastiani martiris altarium ponerentur;
factumque est & delatis ab urbe roma beati
sebastiani martiris reliquiis. mox ipsa uindicta
basilica altarium constractum ē. & pestis ipsa cecidit;

Rex uero cum in cepit dum post hęc cum styre
tore suo quem lingua propria marpaliis
dicunt consilium ipse in ciuitatem ticiensem.

quomodo ad donem & ḡta sonem ut a priore
deberet. Repente in fenest̄re iuxta quam co
sistebat una de manusculis musca confedit;

quam cum in cepit cul tello ut extingueret
percutere uolens eius tunc pede abscidit.

Ado uero & grauis odum ad palatium regis consiliū
nescientes uenirent. Cum basilicę s̄i romani
martiris que p̄ palatium sita est. pro
pinquiss&. Repente eis obuius quidam claudus
uno pede truncato factus ē. qui eis dix̄ quod
eos cum in cepit. si ad eum pergerent occisuros

esset; Qui hec audientes magno timore correpti
post altarium eiusdem basilicæ confugiunt; moxq;
cum incipente regi punctatum est: quod Aldo
& Gratioso in basilica beati romani martiris confu-
gissent: Tunc cum incipente stratorum suum
arguere coepit ut quid suum consilium prode-
re debuisset. Cui suus strator ita respondit: Op-
erum rex tuscis qui postquam hoc consilium
sumus ego a tuo conspectu pæxiui. & quomodo
hoc aliquid dicere potui. Tunc rex Aldo pæ-
& Gratiosum misit interrogans eos ut quid in lo-
cum scilicet confugium fecissent; qui responde-
tes dixerunt: Qui punctatum est nobis quod
nos dominus rex occidere uellet. Iterato rex
misit ad eos sciscitans qui fuerit ille qui eis pun-
tauerit. Mandans eis ut nisi punctatum rem
proderent eius gratiam inuenire non possint.
Tum illi sicut factum fuerat regi mandauerunt
dicentes: Claudum obuium habuisse qui uerum
pedem truncatum habebat. & genu tenus cruce
ligneo utebatur & hunc fuisse interitus punctum.
Tunc intellexit rex muscum illam cui pedem.

irruerit malignum spm fuisse. & ipsum sui sectu
 consiliu prodidisse. Qui statim aldonem & gya
 sonem ipsa fide decadem basilica suscipiens
 eisdem culpa peperit. & in reliquum eosdem
 in loco fidelium habuit.

Et tempore floruit ipse grammatica felix
 pater flauianus pceptoris mei quem ipse tantum
 rex dilex. ut ei uisculum argento auroque deco
 ratum inter reliqua sua elargitis munera condonaret.

Per idem quoque tempus iohannes. eps bergo
 mas eccle. uir misericordis extitit. quicum regem
 cum in pestu in conuiuio dum sermo in amentur
 offendit. Rex ei hospitium reuestenti equum
 ferocem & indomitum qui in mensis fremitu
 super se sedentes terra allidere solebat. pparari
 fecit. Cui cum eps super sedisset. tamapsus
 extitit. ut eum blando incessu usque ad do
 mum propriam deponeret. Quod rex uideps
 & epm ex eodie honore debito coluit. & ei
 ipsum equum quem sue sessioni dedicauerat.
 dono largitus e.

Hanc tempestate noctu stella iuxta uergilius.

in caelo sereno inter dñi natali & theophaniā apparuit
omni modo obumbrata ueluti cum luna sub nube
est constituta. Post hec mense februario
diemedia stella ab occasu exiit quæ cum magno
fulgore in partes orientis declinauit.

Dehinc mense martio bebius eructuunt p̄ dies
aliquos & omnia uentia circum quaq; p̄ puluē
& cinere illius exterminatis.

Tunc sarracenorum gens infidelis & dominica
ex aegypto in affricā cum nimia multitudinē
p̄gens obsessam carthaginem coepit. Captāq;
claudelitē depopulatam & ad solum usq; p̄stravit.

Pter hec constantinus imp̄r apud
constantinopolim moritur & ei minor filius
iustianus romanorū regnum suscepit.

Cuius p̄ decem annos gubernaculū tenuit;
hic affricam a sarracenis abstulit & cum eis
de pace terra mariq; fecit; hic sergium
pontificem qui in errore illius synodū
quā constantinopolim fecerat fuere & subscri-
bere uoluit. Misso zacharia protospatario
suo iussit constantinopolim depostari.

sed milita sauepine uicinarumq: partium iussa prin-
 cipis pefanda contemnens. Eundem zachariam
 cum cornelius ab urbe roma & in uirum pepulit.
 ontyr hunc iustiniaru leo augustalem dignita- XIII
 tem arripieps eum regno priuauit. Regnum q:
 romanorum trib; annis regens iustiniarum exule- abccc
 in ponto seruauit. Rursusq: tiberius contra hunc
 leonem insurgens regnum eius inuasis. Eumq: mmo
 toto quo ipse regnauit tempore in eadem ciuitate
 in custodia tenuit. XIII.

Octemp̄r synodam aquileiæ facta imperi tiam
 fidei. quæ tam uniuersale concilium suscipere
 distidit. donec salutarib; beati pape seregu-
 montis instructa. & ipsa huic cum exeret xpi.
 ecclesus apnuere consentat. facta autem est
 hæc synodus constantinopolim temporib;
 uigiliu pape sub iustiniuo principe. contra
 theodorum & om̄s hereticos qui beatam maria
 solum hominem nondm & hominem genuisse
 adfirmabunt; in qua synodo catholice est
 institutum ut beata maria semp uirgo gotheo
 uocof diceretur; Quia sicut catholica fides

habet non hominem solum. sed uerum & hominem.
is diebus theodoald rex anglorum saxo. gessit
num. qui multa ipsius patris bella gesserat. christum
conuersus romam properauit. qui per cunctas
pestum regem ueniens. ab eo mirifice suscep-
tus est. is cum romam uenisset. a sergio papa
baptizatus petrusque appellatus & adhuc
in albis constructus ad regna caelestia migravit.
Cuius corpus in basilica beati petri sepultum
est. & hoc super se epytaphium descriptum
habet. Culmen opes sobolem polleptia
regna triumphos. Excubias proceres. moenia
castrorum lares. quaecumque patrum iustus
& que congesserat ipse. theodoald uir impo-
tens. liquit. amote di. Uir petrum sedemque
petri rex cerneret hospes. Cuius forte meris sume-
ret almus aquas. splendidumque iubar radiasti
carperet haustu. Ex quo unificus fulgor
ubique fluit. & perspiciesque alacer & coelue
prouentis. barbaricum sibi nomen & inde
suum. Conuersus conuertit ouans petrusque
uocari. sergius apostolus iussit ut ipse petrus

petrus
me
ut

ut quoniam fonte renascentis quem xpi gratia purgans
 sepultus e protinus abbatum uex in arce poli. Mira
 petro filio fides regis clemencia maxima christi.
 totum. Cuius consilium nullus adire potest

ss
 ss
 ss
 ss
 ss
 ss
 ss
 ss
 ss
 ss

Sospes enim uequens supremo ex urbe brit
 tanni. per uarus gentes p f r e a per q: uas. Urbem
 romuleam uidit templumque uerendum. Aspek
 p a r i m y s t i c a donagerepis. Candidus ipse ues
 xpi facibilis ibit. Corpore pamtumulum
 mente supnatend. commutasse magis septorū
 nifignu credas. quem regnum xpi promeruisse

I octemp r. apud galli is francorum. **uides xvi**

regib; sola fostruclinem & scientia degenab;
 hiquicuum uores regalis. ^{domus.} ee. uideby Tur
 admin. strare regi potentiam. & quicquid regib;
 ageremof. e. coeperunt. Quippe quicelcus
 ee. dispositum ad horum progeniem francorum
 trans uehi regnum; fuit que eo temp r maior
 domus h i regio p u l t a o r n u l f u s u i r u t p o s t
 modum ely u r t d o u n a b i l i s & m i r e f e r t a t i s,
 qui post gloriam seculi xpi se seruitio se sub
 deus mirabilis in episcopatu exatit. Ad eum

heremiticam uitam. eligens. Lepro
sis uniuersa prebens obsequiis
continentis sine uixit. De cuius
mirabilibus apud m& epifem ecclesia
ubi episcopatum gessit liber existit.

Eiusdem miracula & uitae abstinentia continens,
sed & ego in libro quem de episcopis eiusde
ciuitatis conscripsi. flagitante angelis amno
uero mitissimo & scitate p̄cipuo p̄fate ecclē
archiep̄o. De hoc sacratissimo uiro arnulfo
quedam ei miranda. composui quemodo
supflūū duxi replicare.

XVII
p̄ter hęc cum in p̄t̄ cunctis amabilissimus
princeps. postquam duodecim annos langobardorum
regnū postp̄tatem solus obtinuit. Tardem ab hac luce
subtrahitur. hic in campo coronate ubi bellum contra
alios gessit in honore beati georgii materis
monasterium construxit. fuit autē uir
elegans. & omni bonitate conspicuus. audax
que bellator. hic cum multis langobardorum
lacrimis iuxta basilicam dñi saluato

ris quam quondam auius eiusdem arripere construxerat
sepulchrum est. Regnumque Langobardorum iuravit
petro filio adhuc puer illis & tunc reliquit. Curta
torem apud prandum uirum sapientem & pulcherrimum
contribuit.

Dehinc elapsis octo mensibus ^{obo} ragimpestus dux
turi pensium quem quondam rex godipestus cum ex
tinguisset ad grimaldo relinquerat. parudum
De quo & superius diximus cum ualick manu
ueniens aduersus apud prandum & rotharibergo
mensium ducem apud nauis confluit eosque
in campo exsuperans regnum Langobardorum
inuasit. sede eodem anno mortuus est. **XVIII.**

Tunc filius eius arripere rerum bellum paratis
pugnauit cum iurpetore rege apud acinum,
cumque apud prandum & otone & tarzone
pennon & rotharibergo ac farone sed omnes hos
bello exsuperans iurpetum infantulum unum
in bello coramprehendit. apud prandum quoque
fugiens in insulam se commatinam commisit.

At uero rotharibergo dux bergamum ciuitatem
suam rediit. Regnum irripuit, contra **XX.**

quem rex uripeti. cum magno exercitu profi-
cis cepit expugnata primum & capitali uide-
bergumam obsedit. Eiq; cum aris & libus & di-
uersis bellis machinis. sine aliqua difficul-
tate expugnans mox coepit. Comprehensa
q; rothart ^{freodo} pseudo regereus caput barbunq;
radepis turimis quexilium truxit. quique
ibidem post aliquos dies peremptus est.
Luce pestum uero quem ceperat parimodo
in balneo uita priuauit.

Misit quoq; exercitum aduersus ansprandū
minfulum comachinam. Deinde per curia
piorum ciuitatem uenit ad teudipetum
bau. priorum ducem & fuit cum eo p. annos
nouem. Exercitus uero uripeti in salam
inquam ansprand fuerat. Inuadepis eius
oppidum diruit.

Rex igit uripeti confirmato regno. sigi-
pyandum ansprandi filium - oculis pri-
uauit. Omnesq; quies consanguinitate
uicci fuerant diuersis modis adfluxit.
Miporem quoq; ansprandi filium luce.

prandum ipse custodiam tenuit: quem qui ad spi-
 cabilem personam & adhuc adolescentulum esse
 perspexit. Non solum ipse uis corpore uindictam
 aliquam minime impetisset. sed eum ut ad patriam
 suam pergeret abire permisit. Quod di-
 omnipotentis putatum fuisse. quae eum ad
 regni gubernacula praeparabat. dubium non est.
 Igitur liutprand ad patriam suam in bawariam
 profectus de suo aduentu inestimabile gaudium
 fecit. Uxorem uero apispandi theodoradam
 nomine. rex arripit. comprehendi fecit;
 Quae cum se uoluntate femineae reginam
 futuram esse iactaret. Nam sanis atque auribus
 abscessis. decore superficie deorsum patet.
 pars etiam modo & germana liutprandi nomine
 uirona deformis effecta est.

Hoc tempore apud gallias in francorum regnum
 apud huiusmodi filius quidem nomine in chise
 quondam troiani creditur appellatus sub
 nomine maioris domui gerebat principatum;

Mostuo quoque apud foro uili idoneo
 quem dixeramus loci seruatorē fuisse. ferdulfus

ducatum suscepit. quidepatribus Liguribus exatit
homo lubricus & elatus; quidū uictoria laude
desclabif habere cupit magna sibi & foro
iulianis. De crimine huius. Is p[ro]p[ri]a quibusdā
scilicet dedit. ut exercitū sclauorū in eadem
p[ro]uincia suā adhortatio[n]e i[m]mitterent. qd
ita quoq[ue] effectū ē. Causam autem magne
in eadem foro iuliana p[ro]uincia perditionis
ista fuit. h[uius] uerū Latrunculis sclauorum
super greges & pastores ouium quae in eorū
uicina pascebantur. & de eis p[re]das abi
gerunt. subsequutus est h[uius] rector Locullius.
quem scilicet h[uius] lingua p[ro]pria dicunt.
uir nobilis animo que & uiribus potens.
sed tamen eosdem Latrunculos adsequi
non potuit. Cui exinde reuestendi dux ferdul
fus obuiam factus ē. quem dum i[n]terrogat
quid de illis Latrunculis factum. esset argart.
ei sic enim p[ro]mep[er] habebat eosdem fugisse
respondit. Tunc ei ferdulfus indignans
ita locutus ē; quando tu aliquid fortiter
facere poteris qui argart ab arga p[ro]mep[er]

• argart.

deducam habes. Cuius maxima stimulatuf
 in uterque fortis. ita respondit; sic uellet d^s
 utriusque ego actu. dux fer dulfe exeamus de h^c
 ura. quā cognoscant alii quis ex uobis magis est
 arga. hec cum sibi inuicem uulgaria uerba
 locuta fuisset. Contigit p̄ post multos dies
 ut exercitus s^c laborum p̄ quorū aduepta
 dux fer dulfus p̄mia dederat cum magnis
 uirib; aduentarē, quicum castre infummo
 montis uestice posuisset. & p̄pe ex omni parte
 difficile. eē ad eos accedere. fer dulfus dux
 cū exercitu superueniens coepit eundem
 montem. Circūe p̄ loca planiosa super eos
 possit irruere. Tunc arga de quo p̄missum
 ita fer dulfo dixit. Memerito dux fer dulfe
 quod me eē. p̄stem & uiralem dixeris.
 & uulgari uerbo arga uocaueris. p̄nc autem
 iradi ueniat. sup illū qui p̄ posterior ep̄o bis
 ad hos re liuos accesserit; & hec dicitur uer soe
 quo per asperritatem montis unde gressus
 erat. is ceptus. ad castra contendere coepit
 s^c clauorum; fer dulfus uero obp̄rium.

duces si non ipse per eadem difficilia loca sup
scilicet: iniquet & eum per isperi queque & diffi
cilia quaque loca secutus. Quem suus exercitus
turpe duces. ducem non sequi: subsequi ex ipse
coepit. Unde testes itaque scilicet eos per diversa
loca super^{se}uenire preparauerunt se uiriliter
& magis lapidibus & securibus quam armis contra eos
pugnantes perdidit. omnes delectos equis perierunt,
sicque uictoriam non uiribus sed casu adeptus
ibi omnis nobilitas perit foro uilanorum
ibi ferdulfus dux cecidit. ibi & ille qui eum
prouocauerat exantatus est. itaque ibi uiri
fortes per contentationis malum & impudentiam
debellatis quanta possent per unam concordiam
& salubre consilium multam uiam sternere
emulorum: ibi tamen per unum elango bardus
per nomine munichis qui post per & foro
uilani & ursic & huius ducum exerat solus
fortiter & uiriliter fecit. hic cum de equo
erectus esset. & eum unus esclauus subito quia
deus ei manus funes conligasset & ipse
manibus ligatus lanceam ab eodem sclauo

dextera extrahens eum cum ipsa percussit & ligatus
p. usperi se loco deiciens eulsi^{er}. hanc ideo tmaxime
in hac posuimus historiam ne quid aliquid p. cop
tentationis malus simile. contingat.

Iostuo itaq: ferdulfo ducis hoc modo mei
Loco ordinatus e. cor uolus; qui p. uco temp
ductu tenens. diu regē offendiss & euulsis oculis
de decoro se uix. § xxv. xxvi

Deinceps uero penmo ductu pmeruit qui fuit
homo ingemosus & utilis p. re. hic p. re
gentis bullone quide bellino fuerat sed p.
seditionem quam illuc fecerat in forum uili
postueniens. ibi pacifice uixit. hic penmo
habuit ^{israt} conjugem raxp g. in nomine
q: cū eē. facie rusticana. sepem uita de p. re
uise dimissa. alia uxorem ducens. qui uita
ducis conjugem. eē. deceps. sed ipse uerat
uir sapiens plus eimores & humilitatem uere
cundāq: pudicitiam quā corporis pulchritu
dinem sibi complacere dicebat. De hac igitur
conuige tres penmo filios. hoc est raxchis
& rax chat. & hūstulfum uiros strennuos.

genuit; Quorum ~~et~~ ^{et} ~~humilitas~~ ^{humilitas} ~~in~~ ⁱⁿ ~~caus~~ ^{caus}
ad gloriam exē. quidē dux congregatis omnium
nobiliū qui in bello de quo diximus obierat.
filiis siceos cum suis natū pariter, putat. ac si
et ipsi ab eogēta fuissent. **XXXVII.**

Hic deniq; & regisulfus beutenanorum
ductor saram romanorū ciuitate hippinum
aque arcum parimodo oppidū coepit; Quis
sulfus tēp̄ iohannis pape cū omni sua uirtute
cīpaniā uenit. Incendia & depredationes faciens
multos captiuorū coepit. Quisq; in locū qui or
reducitē cīstrēm & tūfē. Nullusq; ei resistere
potuit. Adhunc pontifex ^{et} missis sacer
dotib; cū apostolicis donis ^{nam} rus uniuers
fos captiuos decōrū manib; redit. ipsumque
ducem cum suo exercitu ad porta repedare fecit.

Hoc temp̄ ariperius rex langabur **XXXVIII.**
doy donationem patrimonii alpium fecit
rumq; quondā adius pefanuerit apostolice
sedis. sed langabardis multo temp̄ fuerat
ablata restituit. & hanc donationē aureis
exarātā litteris romam direxit; his et n

dieb; duoreges saxonum aduestigia apostolorum
romam uenientes sub uelocitate ut opabapt.
defuncti sunt;

Tunc quoq; uenit benedictus archiepiscopus medio
lapiensis romam & causam egrit pectē acini episcopi
seductus ē. eo quod a priscis temporib; acinienses
episcopi a romana fuerant ecclesie consecrati; fuit autē
hisdem uenerabilis benedictus archiepiscopus uir
gratia scriptis de quopum uersam italiam bonis
opinionis fama flagrauit.

Igitur defuncto tyransamundo duce spolitano
far ualdus eius filius in locopatrie subrogatus.
Deniq; uuacchulapuf germanus fuit trans
mundi. & cū fratre pariter eundem rexit ductum;

At uero iustinianus quamisso principi
piti. hyponto regnū rursus recipiens eos
quise expulerant; patricios occidit; leonem
quoq; & aberiū qui locum eius usurpauerant
cepit. & in medio circū coram omnipopulo
iugulari precepit; sallicinum uero patriarcham
constantinopolitanū eritis. oculus romam misit.
Cystique abbatem queiū hyponto exulem.

malluerat ep̄m in loco gallicum constituit.

constan-
tinus
papa

hic constantinū papam ad se venire iubens
honorifice suscepit. ac remisit. quem stratus
interitū pro suis peccatis. intercedere rogavit.
Cuncta ei ecclē priuilegia renouabit. quicum
exercitū in ponto mitteret ad comprehendendū
philippicum quem ibi religauerat. mutam
eum isdem uenerabilis papa prohibuit. nec hoc
facere deberet. sed tamen inhibere non potuit.

Exercitus quoque qui missus contra philippicum fuerat ad partem se philippici con-
tulit. Eumque imperator refecit. qui constantinopolim contra iustinianum uenisset. cum eo
ab urbemuliera rio duodecimo pugnavit.
& uicit & occidit regnumque ei adeptus est.
Imperauit. ut cum iustinianus cum filio aberio
in hac secunda uice apinos sexque milia uix
pulsione in illius naribus decuruerat. qui post-
terū adsumpto imperio quod eius deflugit
guttam reūmatis manu dederit. pene
totius aliquem ex his. qui contra eum fuerant
iugulari precepit

+

denari
iustini
ani

XXVIII.

N octavo demique his diebus patriarcha paxo
 regum episcopi aquiligenensis ecclesie suscepit serenus
 qui fuit uir simplicitate peditus & ad xpi seruicia puius.
 tuer o philippicus qui abardinis
 dicitur. e. postquam in imperali dignitate
 confirmatus est. Cyrum de quo dixerat mus
 de pontificatu uicem ad gubernandum monaste
 rium suum pontum redire precepit. hic phi
 lippicus constantinopole litteras prauis
 doctrinis direxit. Quis ille cum apostolice
 sedis concilio respuit. & huius rei causa facta
 picturas in ostio scilicet que gestas & sarum
 synodorum uniuersalium tenent. & tam
 & huiusmodi picturas cum haberentur in urbe
 regia philippicus iusserat auferri. sed ita ut
 populus romanus peheueret imperatoris
 nomen aut chartas aut figuram solus suscipere
 Unde pecei effigies in ecclesia introducta est
 nec nomen admissarum solemniter platum
 hic cum annum unum & sex mensibus regnum
 gessisset. contra eum anastasius qui & attemius
 dicitur est. insurgens eum regno expulit;

Oculus prius dicit peccatum occidit. hic anasta-
sius litteris constantino pape romam p[ro] scola-
sticum p[ro]curatorem & exercitum italiam direxit quibusse
factorem catholice fidei & s[an]c[t]i sexta concilii p[re]-
dicatore esse declaravit;

Igitur & postquam in sprand. apud buoviam
in idem ex plous annis exulisset p[ro]moto tandem
reutpesto decimo apino bawariorum ducto
exercitu venit italiam pugnauit que cum ar-
pesto & facta est utraque parte multa strages
populorum; sed quum uis ad extremum pro-
prelium dirimisset. Ceterum tamen pesto
bawarios terga prebuisse & arpesti exercitu
uictorem ad castra remeasse; sed dum arpesti
in castris manere uoluisset sed potius acinum
curtatem introisset & suis hoc facto desupe-
rationem & aduersus audaciam pre-
buit. Qui post in ciuitatem regressus e-
& sensisset quia p[ro] hoc facto suum exercitum
offensum habere. Mox accepto consilio
ut in syreniam fugeret quantum sibi utile
duxit. a palatio aurum sustulit.

Ex p[ro]p[ri]o.

qua

Quidam fluvium vicinum gurgitibus auro
trans mare uoluisse & ibique corruisse
suffocatus aquis extinctus est. Cuius
in crastinum diem corpus in uentum impa-
lato ordinatum ac deinde ad basilicam
dñi saluatoris quam ipse quousq[ue] ipse
construxerat prolatum ibique sepultum est.

Hic in diebus quibus regnum tenuit
noctu egrediens & hac illaque pergens
quid deos a singulis ciuitatibus diceretur
per se & ipsum explorabat.

Ac diligenter qualem iustitiam singuli
iudices populo suo faceret. Inuesti-
gabatur. Hic adueniens ad se
externarum gentium legatis uilibus
coram eis uestibus siue pellicis utebatur.

Ut quominus italiam insidiaret. In-
num quum eis preciosa uina uel coe-
larum delicias ministrabat.

Regnauit autem cum patre regni
per se siue solus usque ad annum duo-
decimum. fuit uir pius. elimosinis

Deditus. Ac iustitiae amator, Ipcius
temporibus. tunc ubi est minima.
sed tempore fuisse barbara; Huius
germanus. gumper tus eotempore
infractum. fugiet. ibidem usque
ad diem suae mortis permansit.

Hic fuerunt filii tres quorum qui
maior patris exstitit pagimper tus no
mine. p̄ris indiesbus auxilia pensam
ciuitatem rexit. Post cuius ariper
tū funus. Apisprand lango bardorum
regnum potius tres. solum modo
menses regnauit. Vir per omnia
egregius. Quibus sapientiae raritae
quapudisunt. ; Cernentes lango bar
di huius litteritum. huc p̄randum eius
filium h̄aregali consistit uunt. solio;
quod apisprandelum adhuc uiuere. audi
ep̄s. ualde delectatus. est;

XXXXVI
oc tempore Anastasius imperator.
classem in alexandriam

contra sarracenos direxit. Cuius ex
 ercitus ad alium uersus consilium ab itinere
 re medio constantinopolitanam urbem
 regressus. Theodosium orthodoxum
 inquirens imperatorem elegit. atque
 coactum in solio imperatoris inuauit. 7

Qui theodosius apud micenam ciuitatem
 anastasium gycui proelio uicit.

Datoque sibi sacramento eum clericum
 fieri ac presbiterum fecit ordinari. 7

Ipse uero ut regnum accepit. mox in re
 gia urbe imaginem illam uenerandam
 in qua scilicet fructus exiit depicte & phil
 lipico fuerat delecta. pristino in loco ere
 xit. His diebus ita tiberis fluius
 inundauit. ut ultra alueum suum
 egressus multa romane fecerit exitia
 ciuitati. Ita ut inuia lata ad unam
 & semis staturam exeresceret. & atque
 ad portam scilicet petri. usque ad pontem
 moluum aquae se descendentes coniu
 gerent. 7

His temporibus multi anglorum
gentes nobiles & ignobiles uiri
& feminae Duces & priuati diuini
amoris instinctum debruit tam in ro-
mam uenire consuerunt .

A pud regnum francorum tunc temporis
pipinus obtinebat principatum .

Fuit autem uir misere audaciae qui hos
tes suos statim adgre diendo conterebat .

Nam supra quendam suum aduersarium
per rhenum trans gressus cum uno
tantum satellite suo Inruit eumque
in suo cubiculo residentem cum suis tru-
cidauit .

Bella quoque multa
cum saxonibus & maximae cum wippo-
to frisionum rege fortiter gessit .

Hic & alios filios habuit sed ex his preci-
pius carolus extitit . qui post
in principatus successit .

At uero luitprand rex cum in regno
confirmatus esset . eum rothari
eius consanguineus perimere uoluit .

18
I s enim conuiuium ei in domo sua apud
ticinum praeparauit . 7 In qua domo
uiros fortissimos qui regem conuiuanti
extinguerent armatos abscondit .
Q uod cum luitprando nuntiatum fuisset
eum ad palatium suum euocare
praecipit . 7 Quem sicut es
dictum fuerat lorica sub uestem
ipditum eum ipse manum per tunc
tans repperit . 7 Qui rothart cum
se detectum cognouisset . statim post
se exiliens . spatam euaginauit
ut regem percuteret & . 7 E contra
rex suum ens em uaginam exemit .
T unc unus ex regis satellitibus nomine subo
rothart a tergo comprehendens ab eo
in fronte uulnere ictus est . super quem
rothart & alii insipientes eum ibidem
procederunt . 7 Quattuor uero
eius filii qui non adierunt ubi inuenti
ibi & perempti sunt . 7 Fuit autem
rex luitprand uir multae audaciae .

Ita ut cum eum duo armigeri eius occidere
cogitarent. Et hoc & perlatum
fuit in profundissimam siluam. cum
eis solus ingressus. mox euaginatam
gladium contra eos tenens. eis dem
quia eum occidere cogitauerunt
inpropeyxit. Quod ut facerent
deberent hortatus est.

Quistatim eius pedibus pro uoluntati
eis sunt. quae machinauerant
cuncta professi. Et de aliis quo
que hoc similiter fecit. sed tamen
confessis mox tantae malitiae culpam
pepercit.

Defuncto itaque gisulfo beneuenta
notum duce samnitum populum
rumuald eius filius regendum suscepit.
irca haec tempore petronax ciues
brexianae urbis diuino amore con
punctus romam uenit. hostatuque
tunc gregori apostolice sedis pape
hunc casinum castrum petiit. atque

ad sacrum corpus beati benedicti patris
 perueniens. Ibi cum aliquibus sim-
 plicibus uiris iam ante residentibus.
 habitare coepit. Qui eundem
 uenerabilem uirum p̄ronacem
 sibi seniorem statuerunt.

Hic non post multum tempus coope-
 rante diuina misericordia. & suffra-
 gantibus meritis beati benedicti
 patris. lamque euolutis fere centum
 & decem annis ex quo locus ille habi-
 tatio hominum desitutus erat.

Multorum ibi monachorum nobilium
 & mediocrium ad se concurrentium
 pater effectus. sub sc̄e regule iuga.
 & beati benedicti institutione. reparatis
 habitaculis uiuere coepit.

Atque hoc sc̄m cenobium instatum
 qui nunc cernitur erexit.

Hic uenerabilis uiro p̄ronaci. in se-
 quenti tempore sacerdotum pre-
 cipuus & dō dilectus pontifex.

Zacharias plura adiutoria contulit.
Libros scilicet scē scripturę. & alia
quęque quę ad utilitatem monaste-
rii pertinet. 7 Insuper & regulam
quam beatus pater benedictus suis
scis manibus conscripsit. paterna
pietate concessit. 7

Monasterium uero scī uincenti mastris
quod iuxta uulturini fluminis
fontem situm est

Et nunc magna congregatione reful-
git. a tribus nobilibus fratribus

Hoc est iam tunc aedificat sicut uiri
eruditissimi aut pesti eiusdem mo-
nasterii abbatis in uolumine quod
de hac re composuit scripta significat. 7

Super scitae sane adhuc beato papa
gregorio romane sedis cum magnum
castrum alangobardis bene uentanis
per uasum est. sed ad uice neapolitano
noctu super uemente. quidam
ex langobardis capti. quidam per

empti sunt . . . Castrum quoque
ipsum a romanis est receptum . . .

Procuus castris redemptionem pontifex
septuaginta libras auri sicut primitus
promiserat dedit . . .

Inter haec defuncto imperatore theo-
dosio . . . qui uno salum modo imperium
rexerat anno eius in loco leo augustus
sub rogatur . . .

Apu'd francorum quoque gentem
pipino uita exempto eius filius
karolus de quo promissimus licet
per multa bella & certamina de ma-
nu reginifidi principatum sustulit . . .

Nam cum in custodia teneretur diu-
no nutu ereptus aufugit . . .

Ac primum contra reginfridum
cum paucis bis terque certamen
iuit . . . Nouissime que eum apud
uinciacum magno certamine supe-
rauit . . . Cui tamen unam
hoc est andegauensem ciuitatem . . .

adhabitandum concessit. Cunc
taque uero francorum gentem ipse
gubernandam suscepit. 7 XLIII.

Co tempore luitprandus rex donatio
nem patrimonii alpium cotiarum
romanae ecclesiae confirmauit.

bilibres non multum post idem regnator
guntrud^a filiam genuit. 7 XLIII

Ter haec tempore faroaldus spolitano
rum ductor. classem ciuitatem
yuennantium inuasit.

Sed iussu regis luitprandi his dem roma
nis reddita est. Contra hunc faro
aldum ducem filius suus tyrnsamun
dus insurrexit eumque clericum
faciens. locum eius inuasit. 7

His diebus theudo baiuorum dux
gentis. orationis gratiam romam
ad beatorum apostolorum uestigia

h uenit. 7
uenit

filia teodryci baiuorum ducis apud quem exiit et
in matrimonium dux de qua una solu modo

114 5
A pud foro iuli igitur sublato erebus humanis patriarcha
sereno calistus uir egregius quierat tarusiane ecclē
archidiacono nūc adnitente luitprando principe
aquiligensem ecclesiam regendam suscepit; Quo
ut diximus in tempore pemmo foro iulani pre
erat langobardis; Is cum iam nobilium quoscum
suis nauis nutrierat filios eos iam adiuuenilem pduxit
etatem; Repente ei inuans uenit in mensam sclauo
rum multitudinem in locum qui laurin adicitur
aduentasse; Cum quibus ille iuuenibus super eos ole
sclauos testio irruens magna eos clade prostrauit
ne amplius sibi aliquis a parte langobardorum cecidit
quam si gualdus quierat iam etate grandeuus; Iste nāq;
in superiori pugna sub ferulo facta est; Quo filios
amiserat, quicum prima & secunda uice iuxta uolun
tatem suam se de sclauis ultus esset; Tertia uice
prohibente ei duce & alius langobardis non potuit
inueniri sed ita ei respondit; Jam satis inquit meorū
filiorum morte uindicauit; Etiam si aduenerit
læus suscipiam mortem; Factum q; est & ipse solus
in eadem pugna peremptus est; Pemmo uero cum
multos inimicorum prostrauisset inueniens ne aliquid

suorum amplius in bello perderent. Cum eisdem sclauis
hæc eodem loco pacis concordiam inuit. atq; ex illo iam
tempore magis ac magis coeperunt sclauo foro
iulianorum arma formidare;

Eo tempore gens sarracenorum in loco qui septē
dicitur ex affrica transfretantes uniuersam
hispaniam inuaserunt; Deind post decem annos
cum uxoribus & paruulis uenientes aquitaniam
gallie prouinciam quasi habitaturi ingressi sunt;
Karolus quidem cum eudone aquitanie principe
tunc discordiam habebant. Quia tamen in unum se
coniungentes contra eosdem sarracenos pari
consilio dimicauerunt; Nam iruentes franci sup
eos trecentis septuaginta quinque milia sarracenorum
interimerunt; Ex francorum uero parte mille
& quingenta tantum ibi ceciderunt; Eudo quoq;
cum suis superiorum castræ iruens. pari modo mul
tos interficiens omnia deuastauit;

Hoc etiam tempore eadem sarracenorum gens
cum inuenso exercitu ueniens constantinopo
lim cum dedit ac per ^uconanō triennium
obsedit donec ciuibus multa instantia addm

clamanabus plurimieorum fame & frigore bello
 pestilentiaq: perirent. ac sic pestesi obsidionis abscē
 derent; Quinde egressi uulgarorum gentem
 qui est sup danubium bello adgrediuntur & ab
 hac quoq: uicta ad suas naues refugiunt; quibus
 cum altum p̄cerent inruente subita tempesta
 te plurimis & iam meris; ibi contritasq: nauibus
 perierunt; Intra constantinopolim ^{uero} trecenta
 milia hominum pestilentia interierunt; **XLVIII**

Luitprandus quoq: audiens qd sarraceni de po
 pulata sardinia & iam loca illa ubi ossa sci agustini
 epi propter uastationem barbarorum olim
 translata honorifice fuerant condita fedare et
 misit & dato magno p̄cio accepit & transfuit eam
 in urbem tienensem. ibiq: cū debito tanto patri
 honore recondidit; His diebus narina ciuitas
 a langobardis peruasa est; **XLVIII**

Eo tempore rex luicprandus rauennā
 obsedit. classem inuasit atq: destruxit;

Tunc paulus pater eius ex rauennam misit qui
 pontificem interimere. Sed langobardis
 pro defensione pontificis repugnantibus

imagines
creman-
tur
j

spoliarum in salario ponam & ex alijs partibus
langobardis tuscis resistentibus consilium rauen-
nantium dissipatum est; hoc tempestate leo imperator
apud constantinopolim scōrum imagines depositas
ipscendit: Romanoq; pontifici similia facere sim-
perialem gratia habere uelle mandauit; Sed
pontifex hoc facere contempsit; Omnes quoq; rauen-
ne exercitus uel uenetiarum talibus uisus uno animo
resisterunt; Et nisi eos pontifex prohibuisset impe-
rator rem super se constitueretur adgressi; Rex quoq;
luc prand castrix emilie feromanum & montem
bellumbuxella & persicella boniam & pentapolim
auximumq; inuasit; Sed post aliquos dies
iterum romanis reditum est; Per idem tempus
leo augustus ad peiora progressus est ita ut
conpelleret omnes constantinopolim habitan-
tes tam uis quam blandimenta; ut deponerent
ubicumq; haberentur imagines tam saluatoris
quamq; eius scāe genērias uel omnium scōrum
easq; in medium ciuitatis incendio concremari
fecit; Et quia pleriq; ex populo tale scelus
fieri prepediebant aliquanta ex eis capite

truncata ali parte corporis multati sunt; Cui^{us} errori
germanus patri archa non consentiens a propria
sede depulsus est & eius in loco anastasius presbiter
ordinatus est;

Rumuald deniq: dux bene uenti uxore softicus est
gumpga nomine que fuit filia aurone luit prandi
regis sororis; De qua filium genuit que nomine
sui patris gisulfum appellauit; Habuit rursum
post hanc & aliam coniugem nomine rani
gundam filia gaidualdi brexani ducis;

Carus sane per idem tempus inter pemonē
ducem & calistum patri archam discordie
rixsa surrexit; Causa autem huius discordie
ista fuit; Audiens quod anteriori tempore fiden
tius ep̄s de castro iulensi cum uoluntate superi
orum ducum in traforo iulani castrum uros
habitaui: ibique sedem sui ep̄s sedem statuit; ^{ep̄s} ep̄s
quod uita decidente amator in eius loco ep̄s
ordinatus est; Usq: ad eundem diem
superiores patri archę quia in aquilei^a propter
romanorum incursionem habitare minime
poterant; Sedem non in foro iulif sed in cor

mones habebant; Quod calisto querat nobilitate con-
spicius sacis displicuit; Ut in eaduo cesi cum duce
& langobardis ep̄s habitavit & ipse tantum uulgo
sociatus uitam ducere; Quid pluraco traecundo
amatorem ep̄m egit. eumq: de foro iuli expulit.
atq: in illius domo sibi habitationem statuit;

Hac causa pemo dux contra eundem patriarcham
cum multis nobilibus langobardis consilium inuit.
Adprehensumq: eum ad castellum potium quod
supra mare situm est duxit; Inde q: eum in mare
precipitare uoluit sed tamendo inhibentem
minime fecit; Itaque caeterem tamen eum
reentum pane tribulationis sustentauit;

Quod rex luit prand audiens in magna ira exarsit
ducatumq: pemmo auferens rat chis eius filium
hanc loco ordinauit; Tunc pemmo cum disposuit
ut in clauorum patriam fugiret; Sed rat chis
eius filius a rege supplicauit. patremq: in regis
gratiam reduxit; Accepta itaq: pemmo fiducia
quod nihil mali pateretur ad regem cum omnibus
langobardis ^{cu} quib: consilium habuerat perrexit;
Tunc rex in uadua residens pemmo nem & eius-

duos filios. ratclat & austulfum. ratclat concedens
 eos post suam sedē consistere precepit; Rex uero
 eleuata uoce omnes illos qui pemmoni adhaeserant.
 nominatiue comprehendere iussit; Tunc austul
 fum dolore non ferens euaginato pene gladio
 regem percutere uoluit. nisi eum ratclat suus
 germanus cohibuisset; Hoc modo his langobardis
 comprehensis. herfemar qui unus ex eis fuerat
 euaginato gladio mutasse insequentibus ipse
 uiriliter defensū in basilica beati mihabelis
 confugit; Ac deinde regis indulgentia solus
 libertatē promeruit. Ceteris longo tempore
 in uinculis cruciatis. ¶ LII

Ratclat demq: apud forouili dux ut dixeramus
 effectus in carniolam selauorum patriam
 cum suis ingressus. magnam multitudinē selauorū
 interficiens. eorum omnia deuastauit; Ubi
 cum selau subito super eū irruissent. & ipse adhuc
 lanceam suam ab armigero non abstulisset eum
 qui primus ei occurrit. claua quam manu gestabat
 percussa eius uita exanxit; ¶ LIII

Circa haec tempora karolus princeps francorū

pippinum suum filium adliutprandum direxit
ut eius iuxta morem capillum suscipere; Qui eius
cesariem incidens ei pater effectus est. multisq; eū
ditatum regis munerib; genitori remisit. **LIII**

Per idem tempus sarracenorum exercitus rursū
in galliam introiens multā de uastatione fecit;
Contra quos karolus non longe a carbonabellū
committens eos sicut & prius maxima cede pro
stravit. Iterato sarraceni galloꝝ fines ingressi
usq; ad prouinciam uenerunt. & capta arelate
omnia eorum quaq; demoluit. Tunc karolus
legatos cum muneribus adliutprandum regem
mittens ab eo contra sarracenos auxilium poposcit;
Qui nihil moratus cum omnibus langobardorum
exercitū in eius adiutorium properauit;
Quo comperto gens sarracenorum mox ab illis
regionibus aufugit. Liutprandus uero cum omni
suo exercitu ad italiam rediit; Multa eadem
regnator contra romanos bella gessit; In quibus
semper uictor exiit; propter quod se melinarimi
no eo absente eius exercitus cesas est. & aliamice
cum apud uicū pileum regem in pentapolim

148
demorantem magna multitudo eorum qui regi
munuscula uelexenia uel singularum ecclesiarum
benedictione deferabant. A romanis inruentibus
cesa uel capta est; Rursus cum rauenna hilde
prandus regis nepos & peredeo uicentanus dux
obtinerent. Inruentibus subito uentibus
hildeprandus ab eis captus est; Peredeo uirili
ter pugnans occubuit; In sequenti quoque
tempore romani elatione solitatur gadi
congregati uinuersaliter habentes in capite
agathonem ~~proficium suum ducem~~ uenerunt
ut bononiam comprehenderent ubi tunc
uualchari peredeo & rotchari morabantur
hic castros qui super romanos inruentes
multa de eis strage fecerunt reliquosque fuga
pelle compulerunt; **L V**

His diebus transamundus contra regem
rebellauit. Superque rex cum exercitu
ueniens ipse transamundus fugam petiit.
hic uis loco hildericus ordinatus est;
Moftuo autem rumualdo iunior beneuena
norum dux. qui uiginti & sex ducatum

tenuerat annis; Gisulfus eius filius adhuc paruo
lus remansit contra quem aliqui insurgentes eum
moliti sunt extinguerē; Sed beneuentanorum
populus qui suis ductoribus semper fidelis extitit
eos perimerunt sui ducis uitam seruantes;
Qui Gisulfus dum adhuc propter aetatem puerilem
idēneus ad tantam populū regendum non esset
luit prand rex beneuentam tunc ueniens
eum exinde abstulit & apud beneuentum suum
nepotem gregorium ducem ordinauit; Cui
matrimonio uxorem suam ³ elpangi nomine
fuit; Itaque rex luitprand rebus compositis ad suū
solum remeauit; Gisulfum suum nepotem
paterna pietate erudiens et cum perga
nobilior est progenie in matrimonio iunxit
Ipsē rex eotempore in langorem decidens mox
adproximauit; Quem langobardi uitam
excedere existimantes eius nepotem ilde prius
foras muros ciuitatis ad basilicam scāe di
genicricis quas ad pesticas dicitur regem
leuauerunt; Cui dum conam scāmoris est
traderent in eius contra sum vitae cuculus

aius uolitando ueniens ipse dicit; Tunc aliquibus
 prudentibus hoc potentu uisum est significari
 eius principatum in uale fore; Rex autem luit
 prand cum hoc cog^{no}uisset non aequo animo accepit
 tamen de infirmitate conualescens eum regni sui
 consortem habuit; Euolutis dehinc aliquot
 annis transamiundus qui romam fugerat spoleum
 rediens hildericum exangit; Rursumque con
 tra regem rebellionis audaciam sumpsit.

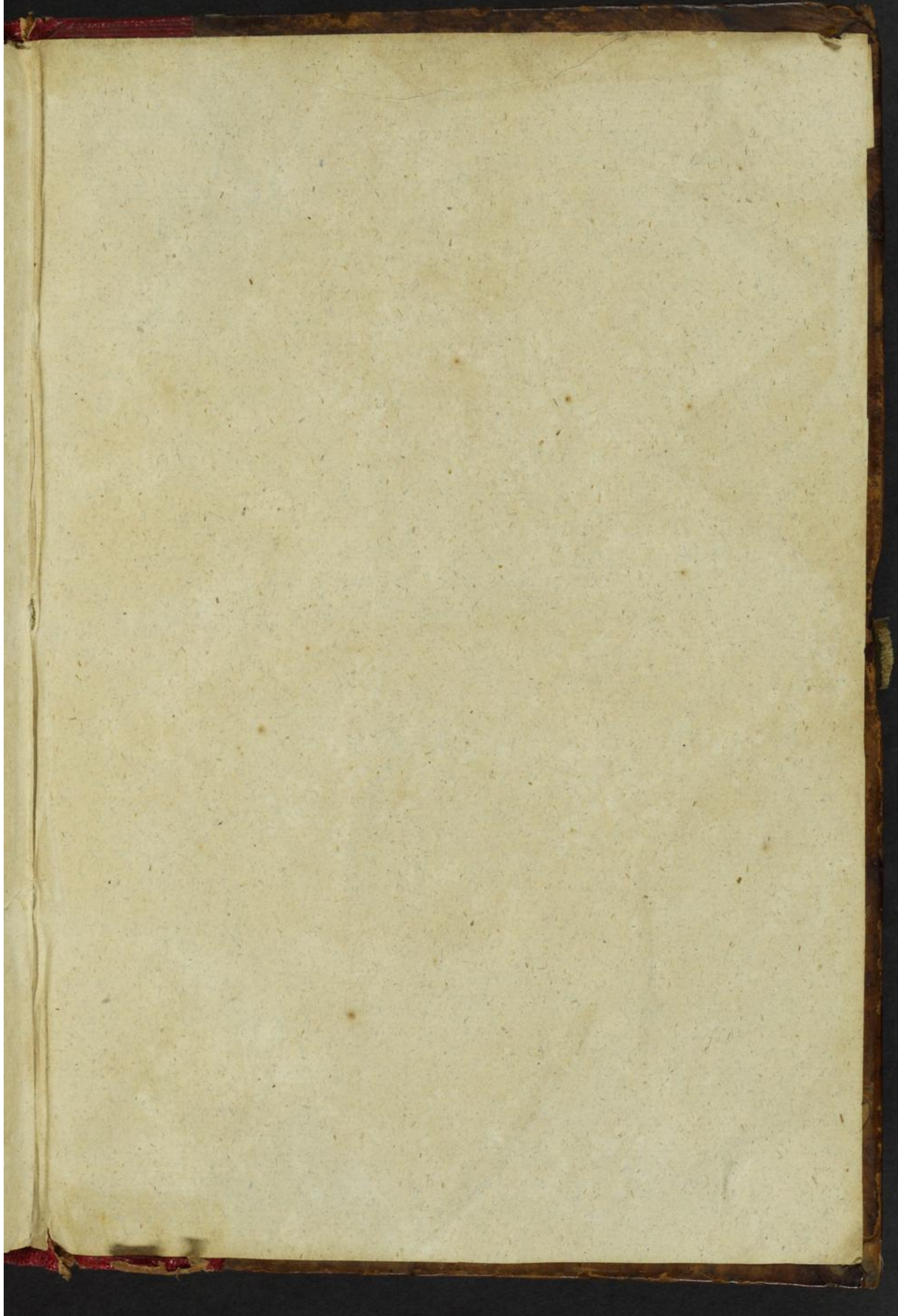
✓ Cuero gregorius dum apud bene uentum
 annis septem ducatum gessisset uitam exemp
 tus est; Post cuius obitum godiscalcus dux effectus
 annis tribus bene uentanis prefuit; Cuius con
 iugio uxor sociata est nomine anna fuit; Rex
 igitur luit prand talia de spolio sue bene uento
 audiens; Rursum cum exercitu spoleum pergit
 qui penta polim ueniens dum a sano ciuitatem
 forum simfroni pergeret in silua que in medio
 est spoleum secum romanis sociantes magna
 hic commoda regis exercitui intulerunt
 qui rex in nouissimo loco ratichis ducem & eius
 fratrem aistulfum cum foro iulianis constituit.

sub... Romanis invuentes aliquos ex eis
... cum suo germano
... Omne illud... pondus
... trucidatis
... se suosq;... paucis... secime
... solitano rui... bellonamine
... armis instructus
super eum... subter percussus
equo deiecit. Cumque eum...
eum vidit... fugire permisit: qui mandu-
peccibusq;... Supra...
vero in quodam... solitano
... ferient
... Aliter...
... numeris
...
... clerici...
...
...
bene utram prope rax guscaus auctuensis
adventu navem: conscendero atq; in græcia fugit
molcauset; Qui postquam uxorem & curia sup
pellectilem suam in p... &...

721

B. 7

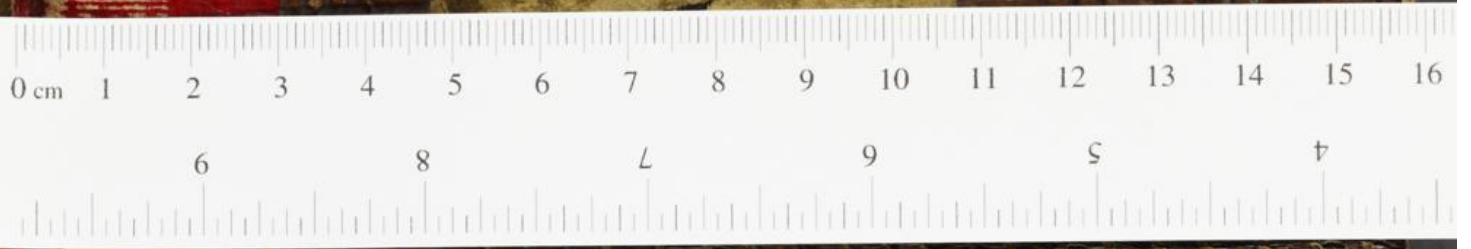

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
GIESSEN

Colour & Grey Control Chart

Danes Picta

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta
White	Grey 1	Grey 2	Grey 3	Grey 4	Black
					
					

